

Τ.Ε.Ι. ΚΡΗΤΗΣ

Σχολή Διοίκησης και Οικονομίας
ΤΜΗΜΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
«ΛΟΓΙΣΤΙΚΗ ΚΑΙ ΕΛΕΓΚΤΙΚΗ»

Παραποίηση Οικονομικών Καταστάσεων και Έλεγχοι Ορκωτών
Ελεγκτών

Διπλωματική Εργασία
που υποβλήθηκε στο Τμήμα Λογιστικής και Χρηματοοικονομικής του Τ.Ε.Ι. ΚΡΗΤΗΣ
ως μέρος των απαιτήσεων για την απόκτηση
Μεταπτυχιακού Διπλώματος Ειδίκευσης στη Λογιστική και Ελεγκτική
από τον

Δατσέρη Γεώργιο

Ηράκλειο
Νοέμβριος 2014

«Ο μεταπτυχιακός φοιτητής που εκπόνησε την παρούσα διπλωματική εργασία φέρει ολόκληρη την ευθύνη προσδιορισμού της δίκαιης χρήσης του υλικού, η οποία ορίζεται στη βάση των εξής παραγόντων: του σκοπού και χαρακτήρα της χρήσης (μη-εμπορικός, μη-κερδοσκοπικός, αλλά εκπαιδευτικός-ερευνητικός), της φύσης του υλικού που χρησιμοποιεί (τμήμα του κειμένου, πίνακες, σχήματα, εικόνες κ.λπ.), του ποσοστού και της σημαντικότητας του τμήματος που χρησιμοποιεί σε σχέση με όλο το κείμενο υπό copyright, και των πιθανών συνεπειών της χρήσης αυτής στην αγορά ή την γενικότερη αξία του υπό copyright κειμένου».

«Η παρούσα διπλωματική εργασία εγκρίθηκε ομόφωνα από την τριμελή εξεταστική επιτροπή η οποία ορίστηκε από την ΓΣΕΣ του Τμήματος Λογιστικής και Χρηματοοικονομικής του Τ.Ε.Ι. Κρήτης, σύμφωνα με το νόμο και τον εγκεκριμένο Οδηγό Σπουδών του ΠΜΣ «Λογιστική και Ελεγκτική». Τα μέλη της Επιτροπής ήταν:

- Αναπληρωτής Καθηγητής Ι. Σώρρος (Επιβλέπων)*
- Επίκουρος Καθηγητής Γ. Παπαναστασόπουλος (Μέλος)*
- Λέκτορας Β. Ζήσης (Μέλος)*

Η έγκριση της διπλωματικής εργασίας από το Τμήμα Λογιστικής και Χρηματοοικονομικής του Τ.Ε.Ι. Κρήτης δεν υποδηλώνει αποδοχή των απόψεων του συγγραφέα.»

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η παρούσα διπλωματική εργασία εκπονήθηκε με σκοπό την ολοκλήρωση των σπουδών μου και την απόκτηση του Μεταπτυχιακού Διπλώματος Ειδίκευσης στη Λογιστική & Ελεγκτική από το τμήμα Λογιστικής & Χρηματοοικονομικής του Τεχνολογικού Εκπαιδευτικού Ιδρύματος Κρήτης. Πρόκειται για μια διεθνή βιβλιογραφική προσέγγιση του φαινομένου της παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων και των ελέγχων των ορκωτών ελεγκτών. Επιπλέον, επιχειρείται η εμπειρική διερεύνηση κάποιων μεταβλητών στην διαμόρφωση των κερδών 100 μη εισηγμένων ελληνικών επιχειρήσεων κατά τα έτη 2002-2012.

Σε αυτό το σημείο θα ήθελα να ευχαριστήσω όλους τους καθηγητές του ΠΜΣ «Λογιστική και Ελεγκτική» και κυρίως τον επιβλέποντα καθηγητή μου κ. Σώρρο για την πολύτιμη βοήθεια και συνεργασία που είχαμε όλο αυτό το διάστημα. Επίσης θα ήθελα να ευχαριστήσω την γραμματέα του προγράμματος κα Μαστοράκη για την βοήθειά της όλα αυτά τα χρόνια των σπουδών μου.

Κυρίως όμως, θα ήθελα να ευχαριστήσω την Σακελλάρη Μαριάνθη για την αμέριστη συμπαράσταση και κατανόηση καθ' όλη την διάρκεια του ΠΜΣ.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1.	Εισαγωγή.....	1
2.	Χρηματοοικονομικές Καταστάσεις.....	4
2.1	Χρηματοοικονομικές καταστάσεις και λογιστική πληροφόρηση.....	4
2.2	Χρήστες χρηματοοικονομικών καταστάσεων.....	5
2.3	Τα είδη των χρηματοοικονομικών καταστάσεων.....	6
2.4	Ποιότητα των χρηματοοικονομικών καταστάσεων.....	7
3.	Παραποίηση Χρηματοοικονομικών Καταστάσεων.....	9
3.1	Η έννοια της παραποίησης χρηματοοικονομικών καταστάσεων.....	9
3.2	Τα χαρακτηριστικά της λογιστικής απάτης.....	12
4.	Κίνητρα για την παραποίηση των οικονομικών καταστάσεων.....	15
4.1	Κίνητρα που σχετίζονται με την λειτουργία της κεφαλαιαγοράς.....	15
4.1.1	Η πίεση απ'τους χρηματοοικονομικούς αναλυτές.....	15
4.1.2	Η άντληση κεφαλαίων απ'το Χρηματιστήριο Αξιών.....	15
4.1.3	Ο ανταγωνισμός των οικονομικών μονάδων.....	16
4.1.4	Δανεισμός από τράπεζες και άλλα πιστωτικά ιδρύματα.....	16
4.1.5	Συγχωνεύσεις και εξαγορές των οικονομικών μονάδων.....	17
4.1.6	Διατήρηση ομαλής τάσης των αποτελεσμάτων.....	17
4.1.7	Η μερισματική πολιτική της οικονομικής μονάδας.....	17
4.2	Κίνητρα που απορρέουν από συμβατικές υποχρεώσεις της οικονομικής μονάδας.....	18
4.2.1	Δανειακές συμβάσεις.....	18
4.2.2	Αμοιβές της διοίκησης.....	18
4.3	Κίνητρα που απορρέουν απ' την συμπεριφορά των μελών της διοίκησης...	19
4.3.1	Διατήρηση της διοικητικής θέσης και προαγωγή στην ιεραρχία.....	19
4.4	Κίνητρα που σχετίζονται με το ρυθμιστικό πλαίσιο λειτουργίας των επιχειρήσεων.....	19
4.4.1	Το ρυθμιστικό πλαίσιο του κλάδου που ανήκει η οικονομική μονάδα.....	19
4.4.2	Αντιμονοπωλιακές ρυθμίσεις.....	20
4.4.3	Προσπάθεια φοροδιαφυγής.....	20

4.5	Κίνητρα που προέρχονται απ' την επιχειρησιακή κουλτούρα.....	20
4.5.1	Επιχειρηματικός προσανατολισμός.....	20
4.5.2	Μη ρεαλιστικοί προϋπολογισμοί και σχέδια δράσης.....	21
5.	Πρακτικές Παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων.....	22
5.1	Η χειραγώγηση των κερδών ως έκφραση δημιουργικής λογιστικής.....	22
5.2	Στρατηγικές Διαχείρισης Των Κερδών.....	23
5.2.1	Εξομάλυνση των κερδών (income smoothing).....	25
5.2.2	Μεγάλα Λουτρά (big bath accounting).....	25
5.2.3	Αύξηση του κέρδους.....	26
6.	Λογιστικά τεχνάσματα παραποίησης οικονομικών καταστάσεων.....	27
6.1	Διαχείριση και αναγνώριση εσόδων.....	27
6.1.1	Χρόνος αναγνώρισης εσόδων.....	27
6.1.2	Τεχνική “Bill and Hold sales transactions”.....	28
6.1.3	Συμφωνίες μεταξύ των μερών.....	28
6.1.4	Εικονικές συναλλαγές πωλήσεων.....	28
6.1.5	Εικονικές συναλλαγές μεταξύ των συνεργαζόμενων επιχειρήσεων.....	29
6.1.6	Τεχνική Channel Stuffing.....	29
6.1.7	Άλλες τεχνικές επί των πωλήσεων.....	29
6.2	Πάγια περιουσιακά στοιχεία.....	30
6.2.1	Ενσώματα πάγια στοιχεία.....	30
6.2.2	Πάγια υπό κατασκευή.....	31
6.2.3	Ασώματες ακινητοποιήσεις και έξοδα πολυετούς απόσβεσης.....	31
6.2.4	Μεταφορά τόκων στο κόστος προϊόντων και όχι στο κόστος περιόδου.....	31
6.2.5	Άυλα ή ασώματα πάγια.....	32
6.2.6	Συμμετοχές σε επιχειρήσεις.....	32
6.2.7	Κεφαλαιοποίηση εξόδων.....	33
6.2.8	Πώληση/Επανεκμίσθωση (Sale and Leaseback).....	33
6.3	Κυκλοφορούν ενεργητικό.....	34
6.3.1	Πεπαλαιωμένα εμπορεύματα.....	34

6.3.2	Αλλαγή μεθόδου αποτίμησης εμπορευμάτων.....	34
6.3.3	Αποτίμηση όλων των αποθεμάτων στην τελευταία τιμή αγοράς τους.....	35
6.3.4	Μη εμφάνιση ζημιών από ανασφάλιστα εμπορεύματα.....	35
6.3.5	Μη διενέργεια προβλέψεων για επισφαλείς απαιτήσεις.....	35
6.3.6	Μη μεταφορά πελατών στην κατηγορία των επισφαλών.....	35
6.3.7	Επίδικες απαιτήσεις.....	36
6.4	Έρευνα για την παραποίηση των χρηματοοικονομικών καταστάσεων	36
7.	Παραποίηση οικονομικών καταστάσεων και ελεγκτική.....	39
7.1	Η έννοια της ελεγκτικής.....	39
7.2	Σκοπός της ελεγκτικής.....	40
7.3	Τα ελεγκτικά λάθη.....	44
7.4	Ελεγκτικά Πρότυπα	46
7.5	Ευθύνες Ελεγκτών ΔΠΕ 240.....	51
7.6	Νομική ευθύνη ελεγκτών.....	58
8.	Τα Μεγαλύτερα εταιρικά σκάνδαλα.....	63
8.1	Enron Corporation.....	63
8.2	WorldCom.....	66
8.3	Parmalat.....	67
8.4	Xerox.....	68
8.5	Ασπίς Πρόνοια.....	69
9.	Εμπειρική διερεύνηση του φαινομένου παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων μέσω της χειραγώγησης των κερδών στην Ελλάδα.....	72
9.1	Βιβλιογραφική ανασκόπηση.....	72
9.1.1	Παράγοντες που επηρεάζουν την χειραγώγηση των κερδών.....	72
9.1.2	Μέγεθος Εταιρείας.....	73
9.1.3	Κεφαλαιακή Διάρθρωση.....	74
9.1.4	Κόστος Αντιπροσώπευσης.....	75
9.1.5	Χειραγώγηση Λειτουργικών δραστηριοτήτων και μεγεθών.....	76
9.2	Οικονομετρική Εφαρμογή.....	78

9.2.1	Δείγμα – Δεδομένα.....	79
9.2.2	Αποσαφήνιση Μοντέλου.....	80
9.2.3	Περιγραφικές Στατιστικές και Διαγράμματα.....	80
9.2.4	Εκτίμηση Μοντέλου Παλινδρόμησης.....	83
10.	Συμπεράσματα.....	86
	Ελληνική Βιβλιογραφία.....	88
	Διεθνής Βιβλιογραφία.....	88
	Διαδικτυακοί Κόμβοι.....	94

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ

Πίνακας 1.	Οι στόχοι της Ελεγκτικής στο χρόνο.....	43
Πίνακας 2.	Διεθνή Πρότυπα Ελέγχου και Διεθνή Πρότυπα Δικλίδων Ποιότητας.....	50
Πίνακας 3.	Περιγραφικές στατιστικές των μεταβλητών.....	80
Πίνακας 4.	Πορεία των μεταβλητών για τα έτη 2002-2012.....	82
Πίνακας 5.	Συσχέτιση των Μεταβλητών.....	83
Πίνακας 6.	Αποτελέσματα Παλινδρόμησης.....	84

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

Διάγραμμα 1.	Βασικοί συντελεστές παραποίησης (CRIME).....	11
Διάγραμμα 2.	Το Τρίγωνο της Απάτης.....	13
Διάγραμμα 3.	Στρατηγικές Διαχείρισης των Κερδών.....	24
Διάγραμμα 4.	Επιχειρήσεις με Παραπονημένες Χρηματοοικονομικές Καταστάσεις.....	37
Διάγραμμα 5.	Τεχνικές Παραποίησης Χρηματοοικονομικών Καταστάσεων.....	38
Διάγραμμα 6.	Σκοπός της Ελεγκτικής.....	42
Διάγραμμα 7.	Αιτίες Παρατυπιών.....	46

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η κάθε μορφής λογιστική «λαθροχειρία» που διαπράττεται με σκοπό τον εξωραϊσμό των οικονομικών καταστάσεων αποτελεί χωρίς αμφιβολία την μεγαλύτερη μορφή απάτης στο σύγχρονο επιχειρησιακό περιβάλλον. Το φαινόμενο αυτό που λαμβάνει όλο και μεγαλύτερες διαστάσεις προκαλώντας ζημιές δισεκατομμυρίων, ανέδειξε μια νέα μορφή κινδύνου για τις επιχειρήσεις και κλόνισε την αξιοπιστία του χρηματοοικονομικού συστήματος γενικότερα.

Ο στόχος της παρούσας διπλωματικής εργασίας είναι να εξετάσει τόσο τις διάφορες πτυχές του φαινομένου της παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων όσο και το ρόλο που διαδραματίζει ο ορκωτός ελεγκτής ως εγγυητής της ποιότητας στην χρηματοοικονομική πληροφόρηση. Ειδικότερα εστιάζει στην επισκόπηση του φαινομένου αναφορικά με τις μορφές που αυτό λαμβάνει, τα κίνητρα που οδηγούν στη διάπραξή του, αλλά και τις λογιστικές πρακτικές που ακολουθούνται. Επίσης, εξετάζεται η έννοια και ο ρόλος του ελεγκτή και της ελεγκτικής επιστήμης, καθώς και οι ευθύνες των ελεγκτών σχετικά με την αποκάλυψη της απάτης σ' έναν έλεγχο οικονομικών καταστάσεων. Ταυτόχρονα γίνεται μια προσέγγιση μερικών απ' τα μεγαλύτερα εταιρικά σκάνδαλα που συγκλόνισαν την οικονομία παγκοσμίως.

Τέλος, στα πλαίσια της παρούσας εργασίας επιχειρείται μια βιβλιογραφική ανασκόπηση των παραγόντων εκείνων που επηρεάζουν την παραποίηση των οικονομικών καταστάσεων και συγκεκριμένα της χειραγώγησης των κερδών. Στη συνέχεια εξετάζεται εμπειρικά η σημαντικότητα κάποιων μεταβλητών στην διαμόρφωση των κερδών σε δείγμα 100 μη εισηγμένων ελληνικών επιχειρήσεων κατά τα έτη 2002-2012. Με την μελέτη αυτή ερευνάται το κατά πόσο κάποιοι οικονομικοί δείκτες-μεταβλητές έχουν επηρεάσει σημαντικά την διαμόρφωση των κερδών όλα αυτά τα χρόνια, άρα και η πιθανότητα τους να συμμετείχαν σε λογιστικά «μαγειρέματα» είναι υψηλή.

Η μελέτη αποκαλύπτει ότι τα Αποθέματα, το Κόστος Πωληθέντων και τα Έξοδα Διοίκησης εμφανίζεται να επηρεάζουν σημαντικά τα κέρδη των επιχειρήσεων άρα αυξάνονται και οι πιθανότητες οι λογαριασμοί αυτοί να έχουν παραποιηθεί απ' τους λογιστές σε σημαντικό βαθμό για την διαμόρφωση των επιθυμητών κερδών.

Λέξεις κλειδιά: Παραποίηση Χρηματοοικονομικών καταστάσεων, απάτη, χειραγώγηση κερδών, έλεγχος, ευθύνες ορκωτών ελεγκτών, οικονομικά σκάνδαλα.

ABSTRACT

Each kind of illegal accounting interference which is perpetrated in order to prettify the financial statements is undoubtedly the greatest form of fraud in the modern business environment. This phenomenon which becomes greater and greater causing financial losses of billion dollars, presented a new form of danger for business and shaken the reliability of the financial system generally.

The aim of this master thesis is to examine not only the various aspects of the phenomenon of falsification the financial statements but also the role of the chartered accountant as a guarantee of the financial information quality. More specifically it focuses on the survey of the different forms of this phenomenon, the motives which lead to its perpetration and the accounting methods that are implemented. Moreover in this master thesis, we examine the meaning and the role of the auditor, the auditing science, and the auditors' responsibilities for the financial fraud revelation. Furthermore, we approach some of the greatest financial scandals which shaken the economy worldwide.

To sum up, through this master thesis we attempt to make a literature review of the factors that affect the falsification of the financial statements and more specifically earnings management. In addition we examine empirically the significance of some variables concerning a sample of 100 not traded Greek businesses during 2002-2012. This survey searches whether some of the rates-variables have significantly affected the earnings all these years, so as their possibility to engage in accounting «cooking» is high.

The above survey reveals that the inventory, the cost of products sold and the management expenses affect the business' profits. Consequently, the possibilities that these accounts may have been falsified by accountants are raised.

Keywords: falsification of financial statements, fraud, earnings management, audit, responsibilities of auditors', economic scandals.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στο σύγχρονο παγκοσμιοποιημένο και εξαιρετικά πολύπλοκο οικονομικό περιβάλλον όπου οι επιχειρήσεις δραστηριοποιούνται, τα φαινόμενα «μόλυνσης» των χρηματοοικονομικών καταστάσεων είναι διάχυτα, και ανεξάρτητα από την χώρα ή τον κλάδο που εμφανίζονται προκαλούν ανυπολόγιστες συνέπειες κλονίζοντας την αξιοπιστία της αγοράς. Όλο και πιο συχνά αποκαλύπτονται μεγάλα οικονομικά σκάνδαλα μεμονωμένων επιχειρήσεων, με τους λογιστές σε ρόλο «στυλίστα» να διαμορφώνουν την επιθυμητή για την διοίκηση εικόνα της επιχείρησης. Οι περιπτώσεις της Enron, Worldcom και Parmalat με κόστη δισεκατομμυρίων για επενδυτές, εργαζομένους και πιστωτές καταδεικνύουν περίτρανα την ανάγκη για προστασία της αγοράς, εξασφαλίζοντας την αξιοπιστία, την ποιότητα και την πληρότητα της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης.

Η παγκοσμιοποίηση της οικονομίας και η διασπορά των οικονομικών μονάδων που επήλθε μέσα από την πρόοδο στην πληροφοριακή τεχνολογία και τα συστήματα διοίκησης κατήργησε τα σύνορα δημιουργώντας ισχυρούς επιχειρηματικούς δεσμούς ανάμεσα στα κράτη. Το αλληλοεξαρτώμενο ανταγωνιστικό περιβάλλον επιβάλλει την λήψη άμεσων ορθολογικών επιχειρηματικών αποφάσεων από επιχειρήσεις και φορείς, που μόνο η αξιόπιστη χρηματοοικονομική πληροφόρηση μπορεί να διασφαλίσει.

Υπό το πρίσμα λοιπόν, μιας νέας οικονομικής πραγματικότητας για τις επιχειρήσεις γίνεται αντιληπτή η σπουδαιότητα του ελεγκτικού έργου. Τόσο στην καταπολέμηση της απάτης όσο και στην αντιμετώπιση των κινδύνων που απειλούν την επιχείρηση και που επηρεάζουν τα λογιστικά μεγέθη και την ζήτηση αξιόπιστων πληροφοριών προσανατολισμένων προς το μέλλον. Οι ελεγκτές λειτουργώντας ως μηχανισμός επιβεβαίωσης της ορθότητας και της εγκυρότητας των οικονομικών καταστάσεων που δημοσιεύουν οι επιχειρήσεις, παρέχουν εγγυήσεις, για μια υγιή οικονομική δραστηριότητα. Ο ρόλος πλέον που διαδραματίζουν είναι κρίσιμος για την σωστή λειτουργία της αγοράς, την προστασία των επενδυτών και των πιστωτών αλλά και την αξιόπιστη λειτουργία του χρηματοοικονομικού συστήματος γενικότερα.

Η ελεγκτική επιστήμη κρίνεται απαραίτητη καθώς έρχεται για να διαφυλάξει και να περιφρουρήσει το ρόλο και το έργο της λογιστικής αλλά και να εξασφαλίσει το ορθό αποτέλεσμα της λογιστικής πρακτικής. Οι ελεγκτές καλούνται μέσω της διαδικασίας του ελέγχου να εκφράσουν γνώμη για το αν και κατά πόσο οι οικονομικές καταστάσεις έχουν συνταχθεί από κάθε ουσιαστική πλευρά, σύμφωνα με το παραδεδομένο

νομοθετικό πλαίσιο σύνταξης των οικονομικών καταστάσεων (Αληφαντής, 2010). Η γνώμη του ελεγκτή αναβαθμίζει την αξιοπιστία των οικονομικών καταστάσεων παρέχοντας ένα υψηλό επίπεδο διασφάλισης τόσο για τους εξωτερικούς όσο και για τους εσωτερικούς χρήστες αυτών. Η ελεγκτική εργασία η οποία πρέπει να εκτελείται σύμφωνα με τα ΔΠΕ¹, την φορολογική νομοθεσία και τους κανόνες δεοντολογίας, λόγω της τεράστιας σημασίας για την κοινωνία επιφέρει και τις ανάλογες νομικές ευθύνες από την πλημμελή εκτέλεσή της.

Ο σκοπός της παρούσας διπλωματικής αναφέρεται στην κριτική προσέγγιση του φαινομένου της παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων σε συνδυασμό με τον ρόλο του ελέγχου και τις ευθύνες των ορκωτών ελεγκτών. Πέραν όμως του θεωρητικού πλαισίου επιχειρείται μια εμπειρική διερεύνηση του φαινομένου στην Ελλάδα την τελευταία δεκαετία. Η προσέγγιση αυτή προσπαθεί να εξετάσει την ύπαρξη λογιστικής αναρχίας στις ελληνικές επιχειρήσεις που δεν είναι εισηγμένες στο Χ.Α., στο βαθμό που οι λογιστές παρεμβαίνουν μέσω διαφόρων λογιστικών μεγεθών στην παραποίηση των καταστάσεων εξυπηρετώντας τους στόχους που κάθε φορά επιθυμούν.

Αρχικά γίνεται μια αναφορά στο δεύτερο κεφάλαιο της εργασίας, στο ρόλο που διαδραματίζουν οι χρηματοοικονομικές καταστάσεις ως μέσω λογιστικής πληροφόρησης. Δεδομένου ότι οι οικονομικές καταστάσεις αποτελούν το τελικό προϊόν της λογιστικής εργασίας, παρατίθενται οι ενδιαφερόμενοι χρήστες αυτών. Επίσης στο ίδιο κεφάλαιο παρουσιάζονται τα είδη των χρηματοοικονομικών καταστάσεων σύμφωνα με τα ΔΛΠ² καθώς και μια προσέγγιση για την ποιότητα αυτών.

Στη συνέχεια στο τρίτο κεφάλαιο της εργασίας εξετάζεται η εννοιολογική διερεύνηση της λογιστικής απάτης μέσω της παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων καθώς και τους συντελεστές για την διάπραξή της. Όμως η διάπραξη της απάτης μέσω της παραποίησης των λογιστικών καταστάσεων έχει κάποιες σκοπιμότητες οι οποίες αποτελούν κίνητρα για την εκτέλεσή της και τα οποία αναλύονται στο τέταρτο κεφάλαιο της εργασίας.

Η ευελιξία που πολλές φορές παρέχει η ίδια η νομοθεσία αλλά και η επιδεξιότητα των λογιστών να εκμεταλλευτούν ή και να παραβιάσουν τους λογιστικούς κανόνες επέφερε τον σκόπιμο παρεμβατισμό στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις. Καθώς τα κέρδη αποτελούν ίσως το σημαντικότερο στοιχείο του ισολογισμού στο πέμπτο κεφάλαιο γίνεται μνεία στις στρατηγικές διαχείρισης των κερδών και πιο συγκεκριμένα στην

¹ Διεθνή Πρότυπα Ελέγχου

² Διεθνή Λογιστικά Πρότυπα

κοσμητική διαχείριση τους. Ενώ στη συνέχεια στο έκτο κεφάλαιο γίνεται αναφορά στις λογιστικές τεχνικές-πρακτικές που ακολουθούνται στην διαδικασία παραποίησης των καταστάσεων.

Όπως προαναφέραμε η ευθύνη που φέρει για την παγκόσμια οικονομία και την ευρύτερη κοινωνική εξέλιξη του ανθρώπου, η επιστήμη της ελεγκτικής είναι αξιοσημείωτη. Η σπουδαιότητα της ελεγκτικής καταδεικνύεται στο έβδομο κεφάλαιο ενώ παράλληλα αναλύονται ο σκοπός αυτής και η ιστορική εξέλιξή του. Στο ίδιο κεφάλαιο αναλύονται τα ελεγκτικά λάθη και το μέλημα των ελεγκτών για την ύπαρξη απάτης δόλου ή αμέλειας που οδηγεί σ'αυτά. Επιπροσθέτως γίνεται ειδική μνεία στις οδηγίες και κατευθύνσεις της ελεγκτικής διαδικασίας ώστε να εξασφαλίζεται η ποιότητα και η νομιμότητα της ελεγκτικής εργασίας μέσω των ΔΠΕ. Ενώ το κεφάλαιο ολοκληρώνεται με τις ευθύνες των ελεγκτών για τον εντοπισμό της απάτης σ'ένα έλεγχο οικονομικών καταστάσεων σύμφωνα με το ΔΠΕ 240.

Στο όγδοο κεφάλαιο γίνεται αναφορά στα παγκόσμια οικονομικά σκάνδαλα με τις ανυπολόγιστες συνέπειες τόσο σε οικονομικό όσο και σε κοινωνικό επίπεδο, που αναμφίβολα φέρουν μερίδιο ευθύνης για τη παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση που ταλανίζει την υφήλιο. Το ενδιαφέρον επικεντρώνεται στις περιπτώσεις της Enron, Worldcom, Parmalat, Xerox και την ελληνική Ασπίς Πρόνοια σε μια προσπάθεια διερεύνησης των απατηλών δράσεων των διοικήσεων αυτών.

Τέλος μια εμπειρική διερεύνηση του φαινομένου της χειραγώγησης των κερδών στην Ελλάδα αναλύεται στο ένατο κεφάλαιο, αφού προηγούμενος έχει γίνει μια βιβλιογραφική επισκόπηση των παραγόντων που την επηρεάζουν. Σε δείγμα 100 ελληνικών μη εισηγμένων επιχειρήσεων κατά τα έτη 2002-2012 εξετάζεται ο βαθμός που κάποιοι δείκτες-μεταβλητές επηρεάζουν σημαντικά την διαμόρφωση των κερδών στις ελληνικές επιχειρήσεις.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2. ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ

2.1 ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗ

Η λογιστική αποτελεί σήμερα την γλώσσα των επιχειρήσεων η οποία γεννήθηκε από την οικονομική και διαχειριστική σκέψη των ανθρώπων (Καούνης, 1999). Περιλαμβάνει τον κλάδο αυτόν της οικονομικής επιστήμης όπου συστηματικά ποσοτικοποιούνται και καταγράφονται όλα τα μεγέθη μιας επιχειρηματικής οντότητας σε χρηματικές μονάδες. Με την λογιστική προσδιορίζονται και καταγράφονται μεθοδικά όλα εκείνα τα οικονομικά γεγονότα, χρηματικές πράξεις και συναλλαγές, με σκοπό τον έλεγχο της κερδοφορίας της επιχείρησης. Ωστόσο η επιστήμη της λογιστικής για να είναι συνεπής και αποτελεσματική διέπεται από αρχές και πρότυπα δηλαδή λογιστικές πρακτικές με τις οποίες καλούνται να εναρμονιστούν όλες οι επιχειρήσεις.

Αδιαμφισβήτητα όμως, ο κύριος στόχος της λογιστικής είναι η αποτύπωση των γεγονότων για την παροχή των απαραίτητων χρηματοοικονομικών πληροφοριών μέσω των οικονομικών καταστάσεων. Οι οικονομικές καταστάσεις αποτελούν μια δομημένη παρουσίαση της οικονομικής θέσης, της επίδοσης της οικονομικής μονάδας και γενικά κάθε φύσεως αλλαγή, για την εξυπηρέτηση των αναγκών κάθε ενδιαφερομένου. Συνήθως οι βασικότεροι ενδιαφερόμενοι για ενημέρωση των χρηματοοικονομικών πληροφοριών είναι οι επενδυτές, μέτοχοι, διάφοροι πιστωτές καθώς επίσης και η διοίκηση αυτής για έλεγχο, προγραμματισμό και λήψη ορθών αποφάσεων.

Οι οικονομικές καταστάσεις καθότι παρουσιάζουν την οικονομική κατάσταση της μονάδας για μια δεδομένη χρονική στιγμή, επιπλέον της πληροφόρησης παρέχουν στους χρήστες και την δυνατότητα σύγκρισης με τα αντίστοιχα μεγέθη της προηγούμενης χρήσης. Η δυνατότητα της σύγκρισης που αυτές παρέχουν αποτελεί πολύτιμο στοιχείο για κάθε ενδιαφερόμενο δίνοντάς του πληροφορίες για την εξέλιξη και την δυναμική που έχει η επιχείρηση. Γίνεται λοιπόν σαφές ότι η λογιστική μέσω των οικονομικών καταστάσεων αποτελεί τον «καθρέπτη» αλλά και την «πυξίδα» της επιχείρησης για το λόγο αυτό οι οικονομικές καταστάσεις απαιτείται να είναι σαφείς αξιόπιστες και διαφανείς.

2.2 ΧΡΗΣΤΕΣ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ

Πολλοί είναι οι ενδιαφερόμενοι από την δημοσίευση των οικονομικών καταστάσεων οι οποίες σκοπό έχουν την ορθή πληροφόρησή τους, ώστε να εκτιμήσουν την μελλοντική πορεία και να λάβουν σωστές επιχειρηματικές αποφάσεις. Οι άμεσα ενδιαφερόμενοι για την κάλυψη των αναγκών τους για πληροφόρηση μπορεί να είναι τόσο από το εξωτερικό όσο και από το εσωτερικό περιβάλλον της επιχείρησης.

Εσωτερικοί χρήστες

Οι ιδιοκτήτες και οι διευθυντές της επιχείρησης οι οποίοι με την χρήση των χρηματοοικονομικών καταστάσεων αντλούν τις πληροφορίες εκείνες για την λήψη των ορθών επιχειρηματικών αποφάσεων και τη χάραξη στρατηγικής που θέλουν να ακολουθήσουν.

Οι μανάτζερ της επιχείρησης οι οποίοι χρησιμοποιούν τις χρηματοοικονομικές καταστάσεις και εκθέσεις για την ενημέρωση των εσωτερικών χρηστών διοικητικού συμβουλίου και μετόχων για την πορεία της επιχείρησης. Μέσα από τις οικονομικές καταστάσεις οι μανάτζερ δίνουν μια αναφορά για τον τρόπο διαχείρισης του πλούτου της επιχείρησης και την οικονομική της κατάσταση στο τέλος κάθε χρήσης.

Οι υπάλληλοι της επιχείρησης οι οποίοι κάνουν χρήση των οικονομικών καταστάσεων για τον εντοπισμό των μελλοντικών ευκαιριών απασχόλησης και τις παντός είδους διαπραγματεύσεις τους με τη διοίκηση. Επίσης κατά κύριο λόγο οι υπάλληλοι ενδιαφέρονται για την μακροπρόθεσμη βιωσιμότητα της επιχείρησης που εργάζονται.

Εξωτερικοί χρήστες

Οι επενδυτές με την χρήση των οικονομικών καταστάσεων ενημερώνονται για την οικονομική κατάσταση μια εταιρείας και την πορεία της επένδυσής τους. Οι επενδυτές χρειάζονται πληροφορίες για την σημερινή αξία της επένδυσής τους καθώς επίσης και τις μελλοντικές προοπτικές απόδοσης.

Οι πιθανοί επενδυτές κάνουν χρήση των οικονομικών καταστάσεων για την αξιολόγηση μιας ενδεχόμενης επένδυσης στην επιχείρηση.

Οι δανειστές ως χρήστες των οικονομικών καταστάσεων ενδιαφέρονται για την πορεία της επιχείρησης και την ικανότητα εκπλήρωσης των υποχρεώσεων της προς αυτούς.

Οι πιστωτές (αυτή η ομάδα χρηστών περιλαμβάνει τους προμηθευτές) αποτελούν τους χρήστες εκείνους που ενδιαφέρονται για την πορεία και την σταθερότητα της επιχείρησης από την άποψη ταμειακών ροών και την ικανότητα αυτής να ανταποκριθεί στις βραχυπρόθεσμες υποχρεώσεις της.

Οι πελάτες ως χρήστες των οικονομικών καταστάσεων ενδιαφέρονται για την βραχυπρόθεσμη και μακροπρόθεσμη σταθερότητα της επιχείρησης και την δυνατότητα παροχής υψηλής ποιότητας προϊόντων και υπηρεσιών.

Η κυβέρνηση αποτελεί σημαντικό χρήστη των οικονομικών καταστάσεων καθώς λαμβάνει πλήθος αποφάσεων για την χάραξη οικονομικής πολιτικής με βάση την απόδοση των επιχειρήσεων στους διάφορους τομείς της οικονομίας. Με την δημιουργία διαφόρων οικονομικών μοντέλων βασιζόμενα στις οικονομικές καταστάσεις γίνεται αξιολόγηση των μελλοντικών αποδόσεων για την λήψη αποφάσεων όπως την επιβολή φορολογίας κ.α.

2.3 ΤΑ ΕΙΔΗ ΤΩΝ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ

Σύμφωνα με το ΔΛΠ 1³ οι χρηματοοικονομικές καταστάσεις μιας επιχείρησης αποτελούν μια δομημένη απεικόνιση της οικονομικής της θέσης και επίδοσης. Για το σκοπό αυτό παρέχουν πληροφορίες σχετικά με τα περιουσιακά στοιχεία, τις απαιτήσεις - υποχρεώσεις, τα ίδια κεφάλαια, τα έσοδα και τις δαπάνες καθώς και τις ταμειακές ροές της οντότητας. Οι οικονομικές καταστάσεις κατά το πρότυπο οφείλουν να εμφανίζουν με σαφήνεια και συνέπεια:

- Τις αλλαγές στην κεφαλαιακή διάρθρωση της επιχείρησης.
- Την διάρθρωση της καθαρής θέσης της.
- Τα αποτελέσματα των λειτουργικών δραστηριοτήτων της.
- Τα καθαρά κέρδη ή ζημιές της χρήσης.
- Την κατά λειτουργία διάρθρωση των δαπανών.
- Τα διάφορα έκτακτα έσοδα και έξοδα της επιχείρησης.

Σύμφωνα πάντα με το πρότυπο αυτό τα στοιχεία που συνθέτουν τις οικονομικές καταστάσεις είναι:

³ Διεθνές Λογιστικό Πρότυπο 1 «Παρουσίαση των οικονομικών καταστάσεων»

α) ο **ισολογισμός** ο οποίος απεικονίζει την περιουσιακή κατάσταση μιας επιχείρησης την καθαρή της θέση καθώς και τις απαιτήσεις και υποχρεώσεις προς τρίτους σε μια συγκεκριμένη χρονική στιγμή.

β) η **κατάσταση λογαριασμού αποτελεσμάτων χρήσης** η οποία δείχνει το τελικό κέρδος ή ζημιά που προήλθε σε μια συγκεκριμένη χρονική περίοδο για την επιχείρηση. Παρουσιάζει το συνολικό εισόδημα που η επιχείρηση απόκτησε σ' αυτό το διάστημα καθώς και τις δαπάνες που συνδέονται για την απόκτηση αυτού του εισοδήματος.

γ) η **κατάσταση μεταβολών των ιδίων κεφαλαίων** η οποία παρουσιάζει είτε όλες τις μεταβολές των ιδίων κεφαλαίων είτε τις μεταβολές των ιδίων κεφαλαίων εκτός από εκείνες που προκύπτουν από συναλλαγές με τους μετόχους.

δ) η **κατάσταση ταμειακών ροών** η οποία παρουσιάζει τις εισροές και εκροές μετρητών για μια επιχείρηση. Η κατάσταση αυτή παρέχει πληροφορίες για τις ανάγκες της οντότητας για ταμιακά διαθέσιμα και ισοδύναμα καθώς και την ικανότητα της οντότητας να δημιουργεί αυτές τις ταμιακές ροές.

ε) οι **λογιστικές πολιτικές και επεξηγηματικές σημειώσεις**. Η οντότητα παρέχει πληροφορίες για τη βάση αποτίμησης που χρησιμοποιήθηκε για την κατάρτιση των οικονομικών καταστάσεων καθώς και τις λοιπές λογιστικές πολιτικές που χρησιμοποιήθηκαν. Επίσης, η οντότητα πρέπει να γνωστοποιήσει πληροφορίες σχετικά με τις κύριες παραδοχές για το μέλλον και άλλες πηγές αβεβαιότητας των εκτιμήσεων. Ακόμη άλλες πληροφορίες σχετικά με τις πολιτικές που εφαρμόζει στην διαχείριση κεφαλαίου, το ποσό των μερισμάτων που προτείνεται ή το ποσό συσσωρευμένων μερισμάτων προνομιούχων μετοχών που δεν έχουν αναγνωριστεί.

2.4 ΠΟΙΟΤΗΤΑ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ

Η ποιότητα των χρηματοοικονομικών καταστάσεων είναι δύσκολο να οριστεί και να προσδιοριστούν με σαφήνεια οι παράγοντες που την καθορίζουν. Η διερεύνηση της λογιστικής ποιότητας των καταστάσεων και ο βαθμός που αυτές αντανakλούν την οικονομική πραγματικότητα της μονάδας, σημαίνει διαφορετικά πράγματα σε διάφορους ανθρώπους. Οι Titman and Trueman, (1986) αναφέρονται στην ποιότητα των χρηματοοικονομικών καταστάσεων ως την ακρίβεια των πληροφοριών που η εταιρεία παρέχει στους επενδυτές της. Οι υψηλότερης ποιότητας πληροφορίες οι οποίες παρέχονται επιτρέπει στους επενδυτές να κάνουν πιο ακριβείς εκτιμήσεις για την αξία της εταιρείας. Επίσης, οι Biddle et al. (2009) ορίζουν την ποιότητα των

χρηματοοικονομικών καταστάσεων σαν την ακρίβεια με την οποία οι χρηματοοικονομικές καταστάσεις μεταφέρουν πληροφορίες σχετικά με τις λειτουργίες της επιχείρησης και ιδίως για τις αναμενόμενες ταμειακές ροές της. Σύμφωνα με το πλαίσιο κανόνων του IASB⁴ η λογιστική πληροφόρηση είναι ποιοτική όταν είναι :

- Σχετική ως προς το λογιστικό γεγονός που περιγράφει και μπορεί ως εκ τούτου να επηρεάζει τον μηχανισμό λήψης αποφάσεων των επιχειρήσεων.
- Αξιόπιστη άρα και ορθή ως προς την παρουσίαση και τον υπολογισμό, αντικειμενική και πλήρης.
- Συγκρίσιμη ώστε να οδηγεί στον προσδιορισμό ομοιοτήτων και διαφορών λογιστικών μεγεθών και γεγονότων και στην αξιολόγησή τους.
- Κατανοητή και κατά συνέπεια αντιληπτή.
- Ουσιαστική, δεδομένου ότι θα επηρεάσει την λήψη αποφάσεων για την επιχείρηση τυχόν λανθασμένη αποτύπωση κάποιου γεγονότος ή παράλειψής του. (Ιατρίδης, 2007)

⁴ International Accounting Standards Board

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3. ΠΑΡΑΠΟΙΗΣΗ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ

3.1 Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΠΑΡΑΠΟΙΗΣΗΣ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ

Αναμφίβολα τα τελευταία χρόνια η εμφάνιση πολλών χρηματοοικονομικών σκανδάλων έχει κλονίσει σημαντικά την αξιοπιστία της λογιστικής πληροφόρησης και δημιουργεί ερωτήματα για τον βαθμό της εταιρικής ηθικής. Η παραποίηση ή μαγειρέματα των λογιστικών καταστάσεων των επιχειρήσεων αποτελεί πλήγμα για την αποτελεσματική λειτουργία της αγοράς με τεράστιες κοινωνικοοικονομικές συνέπειες. Τα μεγάλα εταιρικά σκάνδαλα που αποκαλύφθηκαν τις τελευταίες δεκαετίες, έχουν προσθέσει μια νέα μορφή κινδύνου στο χρηματοοικονομικό σύστημα. Η μορφή του κινδύνου αυτού ονομάζεται παραποίηση λογιστικών καταστάσεων (Γαγάνης και Ζοπουνίδης, 2008). Ο παρεμβατισμός αυτός απ' την διοίκηση στην διαμόρφωση της εικόνας της επιχείρησης που οι καταστάσεις εκφράζουν δημιουργεί σοβαρές λογιστικές στρεβλώσεις. Οι στρεβλώσεις αυτές συνιστούν αποκλίσεις της λογιστικής πληροφόρησης από την υποκείμενη οικονομική πραγματικότητα και λογιστικό κίνδυνο δηλαδή αβεβαιότητα κατά την ανάλυση των οικονομικών καταστάσεων.

Σύμφωνα με τον Griffiths (1986) όπως χαρακτηριστικά αναφέρει στη λεγόμενη βίβλο του επιχειρηματικού κόσμου «Η Δημιουργική Λογιστική είναι το μεγαλύτερο κόλπο μετά το Δούρειο Ίππο». Ενώ, σε μια δριμύτερη άποψη θεωρεί ότι κάθε εταιρεία στη χώρα του (Μεγάλη Βρετανία) παίζει κατά κάποιο τρόπο με τα κέρδη της. Κάθε σύνολο δημοσιευμένων λογαριασμών βασίζεται σε βιβλία που με προσοχή έχουν μαγειρευτεί και ωραιοποιηθεί. Η εξαπάτηση αυτή που καλείται δημιουργική λογιστική γίνεται με τέλειο τρόπο ούτως ώστε να είναι πλήρως νόμιμη.

Απ' την ανασκόπηση της διεθνούς βιβλιογραφίας γίνεται φανερό ότι δεν υπάρχει σαφής ορισμός της έννοιας της «παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων». Σύμφωνα με τον Σπαθή (2002), ως παραποίηση ερμηνεύεται ο εσκεμμένος χειρισμός στοιχείων των οικονομικών καταστάσεων με σκοπό να επιτευχθεί το επιθυμητό ύψος τους. Η αλλοίωση αυτή έχει ως αποτέλεσμα την διαστρέβλωση της πραγματικής εικόνας των καταστάσεων. Στις ΗΠΑ όπου και έχουν εμφανισθεί τα μεγαλύτερα σκάνδαλα παραποίησης οικονομικών καταστάσεων, για τον ορισμό της εσκεμμένης αλλοίωσής τους χρησιμοποιείται ο όρος «απάτη». Παράλληλα, οι μέθοδοι οι οποίες εφαρμόζονται για την παραποίηση των οικονομικών καταστάσεων δηλαδή τα μέσα που

χρησιμοποιούνται για την αλλοίωση τους περιλαμβάνονται στον όρο δημιουργική λογιστική (creative accounting). Αντίθετα οι όροι εξομάλυνση, ωραιοποίηση, διαχείριση αναφέρονται για τη ερμηνεία παραποιήσεων στα αποτελέσματα χρήσης.

Σύμφωνα με το Διεθνές Ελεγκτικό Πρότυπο Νο 240 που αναφέρεται στις παραποιήσεις και στα λάθη στις οικονομικές καταστάσεις, ο όρος παραποίηση αναφέρεται σε εσκεμμένη, εκούσια ενέργεια από ένα ή περισσότερα άτομα της διοίκησης, των εργαζομένων ή τρίτου μέρους που έχουν ως αποτέλεσμα την ψεύτικη παρουσίαση (misrepresentation) των οικονομικών καταστάσεων (Σπαθής, 2002).

Επίσης ο όρος (λογιστική) απάτη (fraud) σύμφωνα με το Διεθνές Ελεγκτικό Πρότυπο Νο 240 αναφέρεται:

- α) Στον χειρισμό, τη νόθευση ή την αλλοίωση των καταχωρήσεων ή των αποδεικτικών στοιχείων.
- β) Στην αλλοίωση των στοιχείων του ενεργητικού της επιχείρησης.
- γ) Στην απόκρυψη ή παράλειψη αναφοράς των επιπτώσεων των παραπάνω καταχωρήσεων ή των αποδεικτικών στοιχείων.
- δ) Στην καταχώρηση ανύπαρκτων (εικονικών) συναλλαγών.
- ε) Στην λάθος εφαρμογή των λογιστικών αρχών και προτύπων.

Ο όρος λάθος ή σφάλμα (error) σύμφωνα πάντα με το πρότυπο αναφέρεται σε μη σκόπιμα, ακούσια λάθη στις οικονομικές καταστάσεις όπως:

- α) Λάθη από άγνοια του λογιστηρίου που αφορούν καταχωρήσεις και αποδεικτικά στοιχεία.
- β) Παρερμηνεία της πραγματικής κατάστασης που αφορούν συναλλαγές.
- γ) Λανθασμένη εφαρμογή των λογιστικών αρχών και προτύπων.

Η απάτη, ως νομική έννοια, ορίζεται ως το αδίκημα που συνίσταται στην παραπλάνηση κάποιου ατόμου με απατηλά μέσα, όπως για παράδειγμα την απόκρυψη, την παραποίηση αληθινών στοιχείων ή την εμφάνιση αναληθών στοιχείων ως αληθινών, με σκοπό το άμεσο ή έμμεσο όφελος του διαπράττοντος την απάτη (Καζαντζής, 2006).

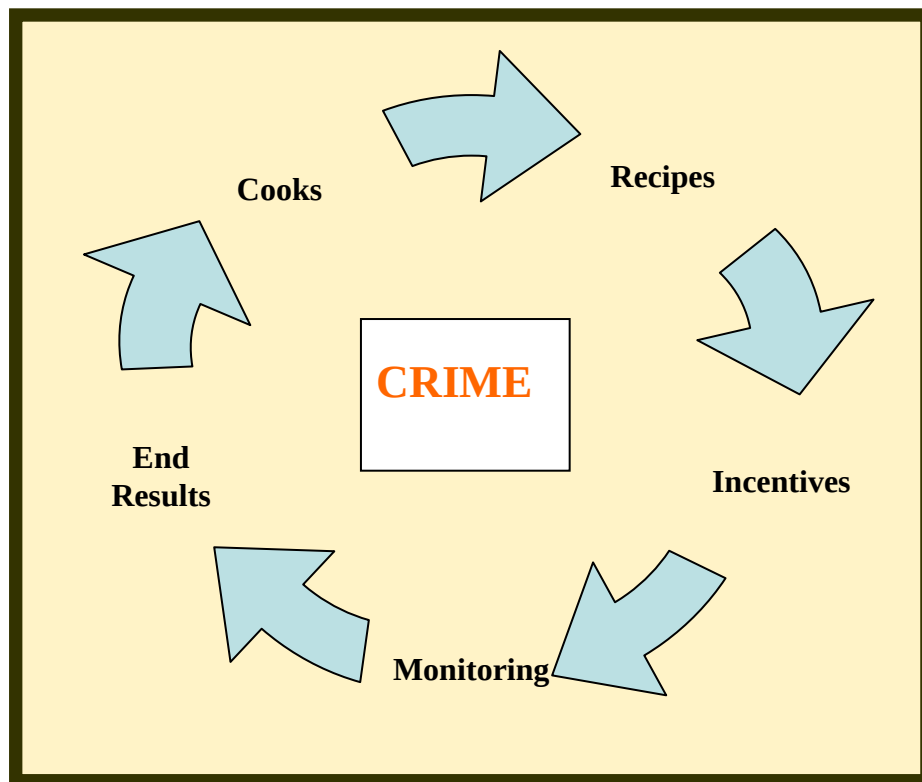
Επίσης σύμφωνα με την μελέτη του Razaee, (2003) η απάτη της παραποίησης λογιστικών καταστάσεων μπορεί να περιλαμβάνει τα ακόλουθα:

- i. Παραποίηση, αλλοίωση ή χειραγώγηση οικονομικών μεγεθών, υποστηρικτικών εγγραφών ή επιχειρηματικών συναλλαγών.
- ii. Σκόπιμες ανακρίβειες, διαστρεβλώσεις γεγονότων, συναλλαγών, λογαριασμών ή άλλων σημαντικών πληροφοριών για την κατάρτιση των οικονομικών καταστάσεων.

- iii. Σκόπιμα εσφαλμένη εφαρμογή, ερμηνεία και εκτέλεση των λογιστικών προτύπων, αρχών και μεθόδων που χρησιμοποιούνται για την μέτρηση αναγνώριση και αναφορά οικονομικών γεγονότων και επιχειρησιακών συναλλαγών.
- iv. Σκόπιμη παράβλεψη και παρουσίαση ανακριβών λογιστικών προτύπων αρχών, πρακτικών και χρηματοοικονομικών πληροφοριών που σχετίζονται.
- v. Χρήση λογιστικών τεχνικών για την παράνομη διαχείριση κερδών.
- vi. Χειραγώγηση των λογιστικών πρακτικών οι οποίες βρίσκονται μέσα στα πλαίσια των νόμων αλλά απ'τά κενά που παρουσιάζουν είναι εύκολο να παρακαμφθούν.

Ο Razaee (2003) με μια εμπεριστατωμένη εξέταση των μεγαλύτερων οικονομικών σκανδάλων (Enron, WorldCom, Global Crossing) διαπιστώνει το συνδυασμό πέντε βασικών συντελεστών για την τέλεση της οικονομικής απάτης. Οι διακρατικοί αυτοί παράγοντες που εξηγούν και αιτιολογούν την εμφάνιση της παραποίησης λογιστικών καταστάσεων συνοψίζονται στα αρχικά της λέξης CRIME (έγκλημα) ως εξής:

Διάγραμμα 1 : Βασικοί συντελεστές παραποίησης (CRIME)

Πηγή: Razaee (2003)

- i. **Cooks** (μάγειρες) το οποίο περιλαμβάνει τα άτομα τα οποία εμπλέκονται στην οικονομική απάτη. Όπως αποκαλύπτει στην πλειοψηφία των περιπτώσεων τα άτομα τα οποία εμπλέκονται στην παραποίηση των οικονομικών καταστάσεων είναι ο διευθύνων σύμβουλος και ο οικονομικός διευθυντής, ενώ άλλα άτομα τα οποία σχετίζονται είναι ελεγκτές και μέλη του διοικητικού συμβουλίου.
- ii. **Recipes** (συνταγές) το οποίο περιλαμβάνει τους τρόπους και τα μέσα που χρησιμοποιούνται για την αλλοίωση των λογιστικών καταστάσεων. Οι συνταγές της παραποίησης μπορεί να περιλαμβάνουν από υπερτίμηση εσόδων και περιουσιακών στοιχείων, υποτίμηση υποχρεώσεων και εξόδων και διαχείριση των κερδών.
- iii. **Incentives** (κίνητρα) στα οποία κατατάσσει τα μέσα και τα κίνητρα που ώθησαν τις επιχειρήσεις και τα άτομα να διαπράξουν την παραποίηση. Τα οικονομικά κίνητρα είναι κοινά σε όλες τις περιπτώσεις απάτης ενώ ψυχολογικά, εγωκεντρικά και ιδεολογικά κίνητρα μπορεί να παίζουν και αυτά το ρόλο τους. Ακόμη θεμελιώδης κίνητρο για τις εισηγμένες επιχειρήσεις είναι η πίεση να φθάσουν τις χρηματιστηριακές προβλέψεις.
- iv. **Monitoring** (παρακολούθηση) στην οποία συγκαταλέγονται οι προληπτικοί μηχανισμοί παρακολούθησης για τον εντοπισμό παραποιήσεων. Ως μηχανισμούς παρακολούθησης αναφέρει λειτουργίες άμεσης εποπτείας από διοικητικό συμβούλιο, επιτροπή ελέγχου, εξωτερικούς ελεγκτές καθώς επίσης λειτουργίες έμμεσης εποπτείας από αναλυτές, θεσμικούς επενδυτές και τράπεζες. Παράλληλα επισημαίνει την σημασία ενός επαρκούς και αποτελεσματικού συστήματος εσωτερικού ελέγχου ως προορατικού μηχανισμού παρακολούθησης για την επιχείρηση.
- v. **End Results** (αποτελέσματα) εδώ αναφέρονται οι συνέπειες που προκύπτουν για κάθε επιχείρηση που συνδέεται με οικονομικές απάτες. Δυσμενείς συνέπειες για τις επιχειρήσεις όπως πτώχευση, αλλαγή ιδιοκτητών, διαγραφή απ'το χρηματιστήριο αλλά και προσωπικές και επαγγελματικές συνέπειες για στελέχη που συμμετέχουν σε οικονομικές παραποιήσεις.

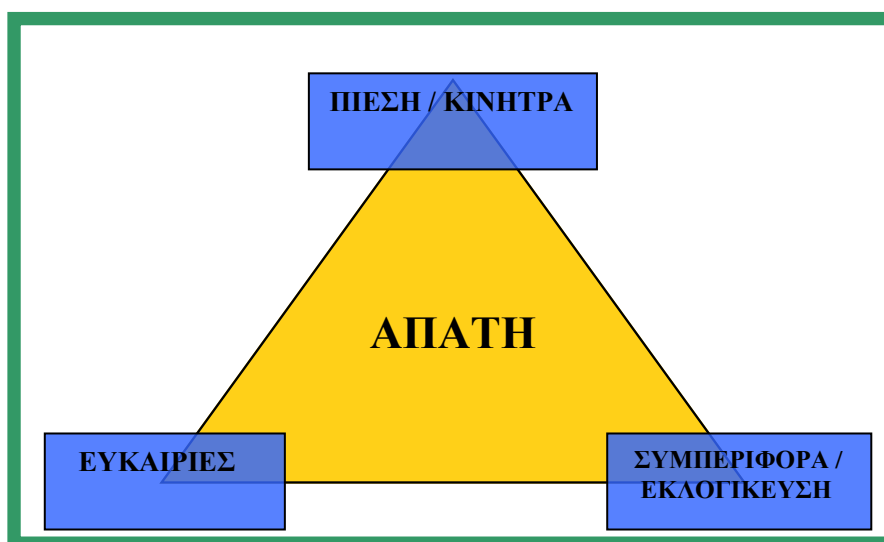
3.2 ΤΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΑΠΑΤΗΣ

Σύμφωνα με το ελεγκτικό πρότυπο SAS No 99 των ΗΠΑ αναγνωρίζονται τρεις βασικοί παράγοντες που επηρεάζουν την διάπραξη της απάτης και πρέπει να λαμβάνονται

υπόψη απ'τον ελεγκτή. Οι παράγοντες αυτοί σκιαγραφούν **το τρίγωνο της απάτης** δηλαδή τις βασικές κατηγορίες κινδύνου για την διάπραξη μιας λογιστικής απάτης. Το τρίγωνο της απάτης περιλαμβάνει τα εξής τρία σημεία:

- **Πίεση / κίνητρα** που έχει το άτομο για την παραποίηση των λογιστικών καταστάσεων.
- **Ευκαιρίες** που του δίνονται να διαπράξει την απάτη.
- **Συμπεριφορά / εκλογίκευση**, δηλαδή το σύνολο προσωπικών ηθικών αξιών που επιτρέπουν στα άτομα να διαπράξουν την απάτη.

Διάγραμμα 2: Το Τρίγωνο της Απάτης

Για να πραγματοποιηθεί η λογιστική απάτη συνήθως, ικανοποιούνται και οι τρεις συνθήκες. Αν και η ύπαρξή τους δεν σημαίνει απαραίτητα και την διάπραξη της απάτης, όμως αποτελούν σημεία ανησυχίας για τους ελεγκτές (Ramos 2003).

Πίεση / Κίνητρα

Ο παράγοντας αυτός κινδύνου αναφέρεται στα κίνητρα ή την πίεση που ασκείται στην διοίκηση για την επίτευξη των επιθυμητών στόχων για κέρδη, από παράγοντες που βρίσκονται τόσο εντός όσο και εκτός της επιχείρησης. Επίσης, κίνητρα ή πιέσεις για την διάπραξη απάτης μπορεί να έχουν και τα στελέχη μιας επιχείρησης εξαιτίας της εμμονής τους για επιτυχία, του τρόπου διαβίωσης τους ή της δυσaráσκειας-αδικίας που νιώθουν απτήν εργασία τους.

Ευκαιρίες

Ως ευκαιρίες μπορεί να θεωρηθούν οι παράγοντες εκείνοι κινδύνου που δημιουργούν πρόσφορες συνθήκες για την διάπραξη οικονομικής απάτης. Παράγοντες που δημιουργούν συνθήκες για παραποίηση οικονομικών καταστάσεων είναι:

- Η έλλειψη ή αναποτελεσματικότητα του συστήματος εσωτερικού ελέγχου. Οι ανεπαρκείς διαδικασίες εσωτερικού ελέγχου οδηγούν σε αναποτελεσματική διαχείριση κινδύνων και αδιαφάνεια για την εταιρεία. Δεν εξασφαλίζουν οργάνωση μεταξύ των διαφόρων υπηρεσιών, σωστή κατανομή των αρμοδιοτήτων και ευθυνών του προσωπικού αλλά και δεν περιορίζεται ο κίνδυνος λαθών στις συναλλαγές δημιουργώντας έτσι ιδανικές συνθήκες για την εμφάνιση απάτης.
- Η έλλειψη τιμωρίας για τους εργαζόμενους που διαπράττουν μια παράβαση αποτελεί συνθήκη που ωφελεί την ανάπτυξη φαινομένων απάτης.
- Η αναποτελεσματικότητα και η αδυναμία του διοικητικού συμβουλίου μπορεί να δώσει στους διοικούντες την εντύπωση ενός ανύπαρκτου ελεγκτικού μηχανισμού δημιουργώντας την ευκαιρία για την ανάπτυξη παράνομων πράξεων.
- Η ελλιπής ηθική καθοδήγηση από την διοίκηση προς τους εργαζομένους μπορεί να οδηγήσει τους τελευταίους σε παραβάσεις πιστεύοντας αυτοί ότι λειτουργούν για το καλό της εταιρείας.

Συμπεριφορά/Εκλογίκευση

Οι εργαζόμενοι μπορούν να διαπράξουν την απάτη αν αυτή τους η πράξη συνάδει με τους προσωπικούς τους ηθικούς κανόνες. Τα άτομα έχουν την τάση να εκλογικεύουν δηλαδή να αιτιολογούν μια παράνομη ενέργεια, πράγμα που τους επιτρέπει να την πράξουν. Το αίσθημα της αδικίας που νιώθει ένας υπάλληλος ότι κακοπληρώνεται ή ότι δουλεύει υπερβολικά, η αντίληψη ότι όλοι κάνουν το ίδιο, ότι είναι για καλό σκοπό αποτελούν συμπεριφορές εκλογίκευσης της απάτης απτούς διαπράττοντες αυτήν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4. ΚΙΝΗΤΡΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΑΡΑΠΟΙΗΣΗ ΤΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ

Πολλές έρευνες σχετικά με την παραποίηση λογιστικών καταστάσεων εκτός απ'τους παράγοντες εκείνους που αναλύσαμε οι οποίοι δημιουργούν πρόσφορο έδαφος για την εμφάνιση της απάτης, έχουν εντοπίσει και μια σειρά από κίνητρα που ενθαρρύνουν και παρακινούν την διάπραξή της. Τα σημαντικότερα από αυτά τα κίνητρα αναλύονται παρακάτω:

4.1 ΚΙΝΗΤΡΑ ΠΟΥ ΣΧΕΤΙΖΟΝΤΑΙ ΜΕ ΤΗΝ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΗΣ ΚΕΦΑΛΑΙΑΓΟΡΑΣ

4.1.1 Η ΠΙΕΣΗ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΥΣ ΑΝΑΛΥΤΕΣ

Μεγάλο κίνητρο για την διοίκηση να παραποιήσει τις οικονομικές καταστάσεις της επιχείρησης αποτελεί η επίτευξη των στόχων που έχουν θέσει οι χρηματοοικονομικοί αναλυτές. Οι προβλέψεις των χρηματοοικονομικών αναλυτών βασίζονται κυρίως στις πληροφορίες που έχουν αυτοί για την επιχείρηση και στα μοντέλα που αυτοί δημιουργούν προς όφελος διαφόρων θεσμικών επενδυτών. Σύμφωνα με τον Jones (2011), οι αναλυτές πιέζουν τις διοικήσεις των επιχειρήσεων ώστε οι οικονομικές τους καταστάσεις να ταυτίζονται με τις προϋπολογιστικές καταστάσεις που αυτοί έχουν ήδη καταρτίσει. Και οι δύο πλευρές έχουν συμφέρον να μην υπάρχουν αποκλίσεις παρακινώντας έτσι σε πρακτικές παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων απ'την διοίκηση. Όπως αποκαλύπτει η έρευνα των Iatridis and Kadorinis (2009) στην προσπάθειά τους οι επιχειρήσεις να επιβεβαιώσουν τις προβλέψεις των αναλυτών είναι πιθανόν να βελτιώσουν τα οικονομικά τους μεγέθη και να χειραγωγήσουν τα κέρδη τους.

4.1.2 Η ΑΝΤΛΗΣΗ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ ΑΠ'ΤΟ ΧΡΗΜΑΤΙΣΤΗΡΙΟ ΑΞΙΩΝ

Σε μια αποτελεσματική αγορά κεφαλαίων, η τιμή της μετοχής μιας επιχείρησης και η πορεία της στο χρηματιστήριο αντικατοπτρίζουν την δυναμικότητά της και τις μελλοντικές προοπτικές της (Ιατρίδης, 2007). Ίσως μια απ'τις καλύτερες στιγμές για μια επιχείρηση να ωραιοποιήσει την εικόνα της και να παραποιήσει τις οικονομικές της

καταστάσεις είναι όταν θέλει να αντλήσει κεφάλαια απ'το χρηματιστήριο με την έκδοση νέων μετοχών. Κατά την έκδοση νέων μετοχών η διοίκηση της εταιρείας έχει ισχυρό κίνητρο να παρουσιάσει υψηλά κέρδη και προοπτικές ανάπτυξης ώστε να πετύχει ευνοϊκότερους όρους στην διάθεση των μετοχών της με οφέλη τόσο για την ίδια όσο και για την εταιρεία.

4.1.3 Ο ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΜΟΝΑΔΩΝ

Ο ανταγωνισμός μεταξύ των επιχειρήσεων του κλάδου πολλές φορές αποτελεί κίνητρο για την παραποίηση των οικονομικών τους καταστάσεων. Οι επιχειρήσεις προσπαθούν να εμφανιστούν όσο το δυνατόν ισχυρότερες με υψηλά αποτελέσματα έναντι των ανταγωνιστών της αγοράς, έτσι οδηγούνται σε πρακτικές παραποίησης και ωραιοποίησης των αποτελεσμάτων τους. Σε αντίθετες περιπτώσεις άλλες επιχειρήσεις προκειμένου να αποθαρρύνουν την είσοδο ανταγωνιστών στον κλάδο, εφαρμόζουν πρακτικές υποβάθμισης της κερδοφορίας τους παρουσιάζοντας κατά συνέπεια περιορισμένες προοπτικές για τον κλάδο.

4.1.4 ΔΑΝΕΙΣΜΟΣ ΑΠΟ ΤΡΑΠΕΖΕΣ ΚΑΙ ΑΛΛΑ ΠΙΣΤΩΤΙΚΑ ΙΔΡΥΜΑΤΑ

Αναπόσπαστο κομμάτι για την λειτουργία μιας επιχείρησης αποτελεί ο δανεισμός ο οποίος εξασφαλίζει τα απαραίτητα κάθε φορά κεφάλαια για επενδύσεις και ανάπτυξη. Η δανειοληπτική όμως ικανότητα των επιχειρήσεων εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τα οικονομικά αποτελέσματα στις οικονομικές καταστάσεις προκειμένου οι τράπεζες και τα άλλα πιστωτικά ιδρύματα να εγκρίνουν ένα δάνειο. Έτσι λοιπόν, οι επιχειρήσεις έχουν ισχυρότατο λόγο να βελτιώσουν τα αποτελέσματά τους και να αποσπάσουν τα απαραίτητα γι'αυτές δανειακά κεφάλαια στους καλύτερους όρους. Όπως αποκαλύπτουν οι Dechow et al. (1996) το σημαντικότερο κίνητρο για χειραγώγηση των κερδών μιας εταιρείας αποτελεί η επιθυμία να προσελκύσει εξωτερική χρηματοδότηση με χαμηλό κόστος και χωρίς περιορισμούς στην δανειακή σύμβαση. Το κίνητρο αυτό γίνεται ακόμη ισχυρότερο σε επιχειρήσεις που η αύξηση της αξίας των μετοχών τους στηρίζεται στην χρηματοοικονομική τους μόχλευση. Τράπεζες και χρηματοοικονομικοί αναλυτές αποτελούν χρήστες των ίδιων οικονομικών καταστάσεων και αποτελεσμάτων για την πληροφόρησή τους. Χειροτέρευση των αποτελεσμάτων θα οδηγήσει τόσο σε δυσμενέστερο δείκτη χρηματοοικονομικής μόχλευσης άρα και πιστοληπτική ικανότητα

όσο και σε αύξηση του κόστους κεφαλαίου και κατά συνέπεια σε δυσμενέστερες προοπτικές άντλησης νέων κεφαλαίων.

4.1.5 ΣΥΓΧΩΝΕΥΣΕΙΣ ΚΑΙ ΕΞΑΓΟΡΕΣ ΤΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΜΟΝΑΔΩΝ

Η εξαγορά ή η συγχώνευση μιας ισχυρής και επιτυχημένης οικονομικής μονάδας προσδίδει γι'αυτήν καλύτερους όρους κατά την εξαγορά ή την συγχώνευσή της. Αποτελεί λοιπόν ισχυρό κίνητρο για μια επιχείρηση να βελτιώσει τις οικονομικές τις καταστάσεις πριν από μια επενδυτική στρατηγική για την αποκόμιση περισσότερων ωφελειών σε μετοχές στην περίπτωση συγχώνευσης είτε χρημάτων σε περίπτωση εξαγοράς. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η συγχώνευση μιας εταιρείας μέσω μετοχών όπου σύμφωνα με την έρευνα των Erickson and Wang (1999) η εξαγοράστρια εταιρία χειραγωγεί προς τα πάνω τα κέρδη της για τις περιόδους πριν την εξαγορά. Η συγχώνευση της εταιρείας στόχος πραγματοποιείται με μετοχές απ' την εξαγοράστρια, οπότε το κίνητρο της τελευταίας να αυξήσει την τιμή της μετοχής της και να μειώσει το κόστος της εξαγοράς είναι μεγάλο.

4.1.6 ΔΙΑΤΗΡΗΣΗ ΟΜΑΛΗΣ ΤΑΣΗΣ ΤΩΝ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ

Η αστάθεια ή η σταθερότητα των οικονομικών αποτελεσμάτων αποτελούν παράγοντες οι οποίοι επιδρούν στην τιμή των μετοχών για τις επιχειρήσεις. Μια αστάθεια στα οικονομικά αποτελέσματα αντικατοπτρίζει υψηλότερο κίνδυνο για την επιχείρηση το οποίο θα οδηγήσει σε μείωση της τιμής της μετοχής της. Είναι λοιπόν προς το συμφέρον της μια επιχείρηση να αλλοιώσει τους λογαριασμούς της ώστε να διατηρήσει την ομαλότητα και σταθερότητα που επιθυμούν οι μέτοχοι.

4.1.7 Η ΜΕΡΙΣΜΑΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΜΟΝΑΔΑΣ

Επίσης ένας άλλος παράγοντας που παρακινεί τις επιχειρήσεις στην παραποίηση των οικονομικών τους καταστάσεων είναι η διατήρηση μιας σταθερής μερισματικής πολιτικής. Προς το συμφέρον της επιχείρησης είναι να διατηρήσει τους μετόχους της και να προσελκύσει νέους και αυτό μπορεί να επιτευχθεί με ένα σταθερά αυξανόμενο μέρισμα που διατίθενται σ'αυτούς απ' τα κέρδη της. Για την επίτευξη μιας σταθερής μερισματικής πολιτικής η επιχείρηση χρησιμοποιεί πρακτικές παραποίησης και

ομαλοποίησης των αποτελεσμάτων της για μείωση των κερδών όταν αυτά είναι πολύ υψηλά ή για αύξηση αυτών όταν αυτά είναι χαμηλά.

4.2 ΚΙΝΗΤΡΑ ΠΟΥ ΑΠΟΡΡΕΟΥΝ ΑΠΟ ΣΥΜΒΑΤΙΚΕΣ ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΜΟΝΑΔΑΣ

4.2.1 ΔΑΝΕΙΑΚΕΣ ΣΥΜΒΑΣΕΙΣ

Δανειακές συμβάσεις τις οποίες έχει υπογράψει η επιχείρηση αποτελούν δέσμευση γι' αυτήν καθ' όλην την διάρκεια έως την αποπληρωμή του δανείου. Η δέσμευση της επιχείρησης έχει να κάνει στην διατήρηση σταθερών οικονομικών δεικτών άρα κατά συνέπεια οικονομικών αποτελεσμάτων. Οι συνέπειες είναι δυσμενής σε περίπτωση αθέτησής τους και έχουν να κάνουν, απ' την αύξηση του επιτοκίου έως και την αναγκαστική είσπραξη του δανείου. Έτσι λοιπόν είναι σύνηθες το φαινόμενο οι επιχειρήσεις να προβαίνουν σε επηρεασμό των οικονομικών τους αποτελεσμάτων προκειμένου να μην παραβιάσουν τους όρους των δανειακών συμβάσεων. Όπως αποδεικνύεται στην μελέτη των Iatridis and Kadorinis (2009), επιχειρήσεις που τείνουν να παραβιάσουν τις δανειακές συμβάσεις που έχουν υπογράψει, καταφεύγουν σε πρακτικές χειραγώγησης των κερδών τους προκειμένου να αποφύγουν την οικονομική δυσχέρεια και την απογοήτευση των δανειστών τους.

4.2.2 ΑΜΟΙΒΕΣ ΤΗΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ

Η σύνδεση της αμοιβής των μελών της διοίκησης με την επίδοση της επιχείρησης προκειμένου τα συμφέροντα της διοίκησης να εναρμονιστούν με εκείνα των μετόχων, πολλές φορές αποτελεί σημαντικό κίνητρο για τον επηρεασμό των οικονομικών καταστάσεων. Όπως αποκαλύπτει στην έρευνά του ο Healy (1985) υπάρχει μεγάλη συσχέτιση μεταξύ των αποτελεσμάτων και του εισοδήματος της διοίκησης στο πλαίσιο των συμβολαίων για bonus. Επίσης επισημαίνει ότι η διοίκηση είναι πιθανό να επηρεάζει τα κέρδη προς τα πάνω ώστε να επιτευχθεί το κατώτερο όριο για την επιπλέον αμοιβή τους ή αντίθετα είναι πιθανό να επηρεάζουν τα κέρδη προς τα κάτω όταν αυτά βρίσκονται πάνω απ' το όριο για την επιπλέον αμοιβή. Σε άλλη περίπτωση, όταν τα κέρδη δεν αποφέρουν στην διοίκηση επιπλέον αμοιβή δεν λογιστικοποιούνται και μεταφέρονται στην επόμενη περίοδο.

4.3 ΚΙΝΗΤΡΑ ΠΟΥ ΑΠΟΡΡΕΟΥΝ ΑΠ' ΤΗΝ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑ ΤΩΝ ΜΕΛΩΝ ΤΗΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ

4.3.1 ΔΙΑΤΗΡΗΣΗ ΤΗΣ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗΣ ΘΕΣΗΣ ΚΑΙ ΠΡΟΑΓΩΓΗ ΣΤΗΝ ΙΕΡΑΡΧΙΑ

Πολλές φορές οι προσωπικές φιλοδοξίες των ανώτερων στελεχών της διοίκησης να παραμείνουν σε μια υψηλή θέση διοίκησης ή να προαχθούν σε μια ανώτερη, αποτελεί σημαντικό παράγοντα λήψης των αποφάσεών τους. Έτσι είναι πιθανό τα μέλη της διοίκησης να υιοθετήσουν πρακτικές παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων προκειμένου η εταιρεία να παρουσιάζει μια θετική εικόνα που ικανοποιεί τους στόχους που της έχουν τεθεί. Η σύνδεση αυτή της επιτυχημένης πορείας της επιχείρησης με την διατήρηση και προαγωγή των μελών της διοίκησης αποτελεί σημαντικό κίνητρο για τους τελευταίους να ωραιοποιήσουν την εικόνα της εταιρείας για προσωπικό όφελος.

4.4 ΚΙΝΗΤΡΑ ΠΟΥ ΣΧΕΤΙΖΟΝΤΑΙ ΜΕ ΤΟ ΡΥΘΜΙΣΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ ΤΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

4.4.1 ΤΟ ΡΥΘΜΙΣΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΟΥ ΚΛΑΔΟΥ ΠΟΥ ΑΝΗΚΕΙ Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΜΟΝΑΔΑ

Κάποιοι κλάδοι της οικονομίας λόγω της ιδιαιτερότητάς τους, διέπονται από ένα ρυθμιστικό πλαίσιο λειτουργίας ένα ρυθμιστικό παρεμβατισμό που καλύπτει ακόμη και τις λογιστικές πρακτικές των επιχειρήσεων του κλάδου. Τέτοιου είδους επιχειρήσεις των οποίων η λειτουργία τους διέπεται από συγκεκριμένους κανόνες είναι οι τραπεζικές, οι ασφαλιστικές ή οι επιχειρήσεις κοινής ωφέλειας. Για τις διοικήσεις των εταιρειών αυτών αποτελεί ισχυρό κίνητρο να παραποιήσουν τα αποτελέσματά τους προκειμένου να είναι συμμορφωμένες με το ρυθμιστικό πλαίσιο που τις διέπει. Για παράδειγμα μια τράπεζα για να φαίνεται ότι είναι συμμορφωμένη με τα όρια κεφαλαιακής επάρκειας που της έχουν τεθεί, είναι αυτονόητο ότι θα προχωρήσει στην αλλοίωση των λογαριασμών της.

4.4.2 *ΑΝΤΙΜΟΝΟΠΩΛΙΑΚΕΣ ΡΥΘΜΙΣΕΙΣ*

Επίσης, πολλές φορές η ύπαρξη κάποιας άλλης μορφής ρυθμιστικών πλαισίων μπορεί να αποτελέσει κίνητρο για την παραποίηση των οικονομικών καταστάσεων. Η εμφάνιση υψηλών κερδών από μια επιχείρηση μπορεί να κινήσει την επιβολή ρυθμιστικών αντιμονοπωλιακών κανόνων απτήν κυβέρνηση προκειμένου να το σταματήσει. Σύμφωνα με τους Healy and Wahlen (1998) η διοίκηση μιας εταιρείας που είναι ευάλωτη σε αντιμονοπωλιακούς ελέγχους και άλλες δυσμενής κυβερνητικές συνέπειες, έχει κίνητρο να μειώσει τα κέρδη μέσω της παραποίησης των αποτελεσμάτων. Ταυτόχρονα το ίδιο κίνητρο για επηρεασμό των αποτελεσμάτων τους έχουν επιχειρήσεις που θέλουν να εισπράξουν κάποια κυβερνητική επιδότηση ή ενίσχυση.

4.4.3 *ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΑ ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗΣ*

Ακόμη, ένας από τους πιο σημαντικούς παράγοντες που πάντα είναι επίκαιρος και δημοφιλής για την παρέμβαση της διοίκησης στα αποτελέσματα, είναι η προσπάθεια μείωσης της φορολογίας. Οι επιχειρήσεις πολλές φορές θέλοντας να εξασφαλίσουν ορισμένα κεφάλαια απ'την φορολογική τους επιβάρυνση, χειραγωγούν τα κέρδη τους προς τα κάτω μειώνοντας αντίστοιχα και την φορολογία τους. Όπως αποκαλύπτει ο Baralexis (2004), ο συντελεστής φορολογίας εισοδήματος στην Ελλάδα θεωρείται άδικα υψηλός και οδηγεί πολλές επιχειρήσεις σε προσπάθειες να πληρώσουν λιγότερο φόρο αξιοποιώντας το νόμο ή παραβιάζοντας αυτόν.

4.5 ΚΙΝΗΤΡΑ ΠΟΥ ΠΡΟΕΡΧΟΝΤΑΙ ΑΠ'ΤΗΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΗ ΚΟΥΛΤΟΥΡΑ

4.5.1 *ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΣ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ*

Οι στόχοι και οι κατευθυντήριες γραμμές που θέτει μια επιχείρηση πολλές φορές μπορεί να την ωθήσει σε πρακτικές παραποίησης για την ικανοποίησή τους. Η επίτευξη υψηλών βραχυπρόθεσμων στόχων που έχει θέσει η εταιρεία μπορεί να αποτελέσει την αιτία εφαρμογής διαφόρων πρακτικών από την διοίκησή προκειμένου να τους πιάσει.

4.5.2 ΜΗ ΡΕΑΛΙΣΤΙΚΟΙ ΠΡΟΥΠΟΛΟΓΙΣΜΟΙ ΚΑΙ ΣΧΕΔΙΑ ΔΡΑΣΗΣ

Στην προσπάθεια τους οι επιχειρήσεις να δώσουν κίνητρα και ώθηση στους μάνατζερ για την επίτευξη υψηλών στόχων, καταρτίζουν μη ρεαλιστικούς προϋπολογισμούς. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί το φαινόμενο επιχειρήσεις να αυξάνουν κάθε χρόνο τα αναμενόμενα αποτελέσματά τους κατά ομοιόμορφο τρόπο ανεξαρτήτως των συνθηκών που επικρατούν στο επιχειρηματικό περιβάλλον. Προκειμένου η διοίκηση να ανταποκριθεί στους στόχους αυτούς, είναι πιθανόν να υιοθετήσει πρακτικές επηρεασμού των αποτελεσμάτων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5. ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ ΠΑΡΑΠΟΙΗΣΗΣ ΤΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ

Είναι φανερό ότι η λογιστική διαδικασία της καταγραφής και αποτύπωσης πλήθους οικονομικών γεγονότων εμπεριέχει κάποιο βαθμό ελεύθερης κρίσης και επιλογής αντικρουόμενων προσεγγίσεων. Η ευελιξία που πολλές φορές παρέχει η ίδια η νομοθεσία αλλά και η επιδεξιότητα των λογιστών να εκμεταλλευτούν ή και να παραβιάσουν τους λογιστικούς κανόνες επέφερε τον σκόπιμο παρεμβατισμό στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις. Όπως αναφέρει ο Φίλιος (2003), προαίρεση (ελευθερία βούλησης) και ανακρίβειες στην λογιστική πράξη μπορεί να στρεβλώσουν τις πληροφορίες που περιέχουν οι λογιστικές καταστάσεις.

Η επινοητική ή δημιουργική λογιστική όπως έχει επικρατήσει φαίνεται να περιγράφει εύστοχα την διαστρέβλωση της εικόνας μιας επιχείρησης και των πληροφοριών που μεταδίδονται μέσω των οικονομικών της καταστάσεων. Η δημιουργική λογιστική όπως χαρακτηρίζει στην μελέτη του ο Naser (1993) αποτελεί ένα μετασχηματισμό των λογιστικών ποσών από τι πραγματικά αυτά είναι στο τι οι καταρτίζοντες τις λογιστικές καταστάσεις επιθυμούν να είναι. Όπως ισχυρίζεται αυτό επιτυγχάνεται εκμεταλλευόμενοι τους κανόνες της λογιστικής και/ή αγνοώντας μερικούς ή όλους απ' αυτούς.

5.1 Η ΧΕΙΡΑΓΩΓΗΣΗ ΤΩΝ ΚΕΡΔΩΝ ΩΣ ΕΚΦΡΑΣΗ ΤΗΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ

Αδιαμφισβήτητα τα κέρδη αποτελούν το πιο αξιοπρόσεκτο σημείο των οικονομικών καταστάσεων και όχι άδικα αποκαλούνται το «σημείο κλειδί». Έχει ιδιαίτερη σημασία για την επιχείρηση καθώς αποτελεί μέτρο σύγκρισης της αποδοτικότητας μεταξύ των επιχειρήσεων, και στοιχείο αξιολόγησης της αποτελεσματικότητας μιας διοίκησης. Επίσης το ύψος των κερδών εμμέσως επηρεάζει και την εταιρική αξία μιας επιχείρησης, καθώς αποτελεί ρυθμιστικό παράγοντα στην διαμόρφωση της τιμής της μετοχής. Έτσι λοιπόν εξηγείται η εμμονή και η σημασία που δίδουν οι διοικήσεις στη διαμόρφωση και δημοσιοποίηση των επιθυμητών γι' αυτούς κερδών.

Σύμφωνα με τους Healy and Wahlen, (1999) η διαχείριση κερδών ορίζεται ως την τροποποίηση των οικονομικών καταστάσεων σύμφωνα με την κρίση της διοίκησης με

σκοπό να παραπλανήσει ή να επηρεάσει τους ενδιαφερόμενους για την πραγματική εικόνα της επιχείρησης. Ο Baralexis (2004) ορίζει την διαχείριση των κερδών ως την εκ προθέσεως διαδικασία αξιοποίησης των αδυναμιών των λογιστικών κανόνων ή ακόμα και την παραβίαση αυτών, ώστε η επιχείρηση να παρουσιάσει τις οικονομικές καταστάσεις προς το συμφέρον κάποιου. Στη συνέχεια όπως ο ορισμός υποδηλώνει η δημιουργική λογιστική και η χειραγώγηση των κερδών διακρίνονται σε θεμιτή (νόμιμη) και αθέμιτη (παράνομη). Η πρώτη εκμεταλλεύεται και αξιοποιεί την ευελιξία που παρέχουν οι κανόνες και οι νόμοι, ενώ η δεύτερη παραβιάζει τους λογιστικούς κανόνες και νόμους παραποιώντας το περιεχόμενο των λογιστικών καταστάσεων. Και τα δύο είδη μπορεί να ασκηθούν από τις εταιρείες ταυτόχρονα.

Επίσης όπως ισχυρίζονται στην μελέτη τους οι Whelan και McBarnet (1999) Η δημιουργική λογιστική παραμένει ελκυστική στις εταιρείες για προφανείς λόγους. Δεξιότητες της λογιστικής μπορούν να χειρίζονται προς όφελος των εταιρειών τους, τους αριθμοδείκτες που χρησιμοποιούνται για την ανάλυση της αγοράς προκειμένου να διογκώνουν τα δημοσιευμένα κέρδη ή να ελαχιστοποιούν τις αναφερόμενες ζημιές. Όλα αυτά με σκοπό να επιτύχουν πρόσβαση σε πηγές χρηματοδότησης οι οποίες διαφορετικά δεν θα μπορούσαν να ανακύψουν, να βελτιώσουν την απόδοση της διοίκησης και τις αμοιβές αυτής, να παρακάμπτουν περιορισμούς για δανεισμό και να διαφεύγουν του ελέγχου των μετόχων κ.α..

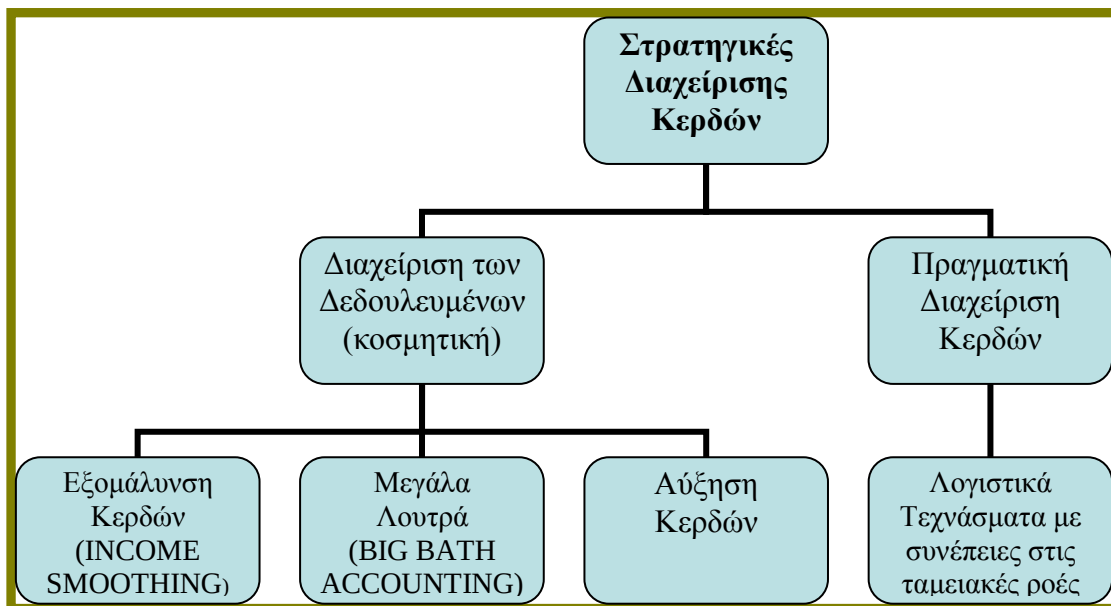
Κοινή συνισταμένη των παραπάνω ορισμών είναι ότι η χειραγώγηση των κερδών μεταμορφώνει την εικόνα της επιχείρησης και την παρουσιάζει με τρόπο που εξυπηρετεί τα συμφέροντά της. Η χειραγώγηση των κερδών στηρίζει την ύπαρξή της στα κενά και την ευελιξία που αφήνουν οι λογιστικοί κανόνες και συγκεκριμένα στην χρήση κρίσης και εκτίμησης στην λογιστική των δεδουλευμένων. Καθώς λοιπόν τα κέρδη θεωρούνται από αναλυτές, επενδυτές και διοίκηση το σημαντικότερο λογιστικό στοιχείο της επιχείρησης οι τελευταίοι έχουν ισχυρό κίνητρο να τα διαχειριστούν αλλά και την ικανότητα να το κάνουν.

5.2 ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΤΩΝ ΚΕΡΔΩΝ

Η ωραιοποίηση που πραγματοποιείται στο λογαριασμό των αποτελεσμάτων χρήσης και εκμεταλλεύσεως απ'τα στελέχη των οικονομικών διευθύνσεων συνιστά τη “διαχείριση των κερδών”. Όπως ορίζει ο Schipper (1989) η διαχείριση των κερδών αποτελεί την

«επί σκοπού παρέμβαση από τη διοίκηση στη διεργασία καθορισμού των κερδών, συνήθως προκειμένου να ικανοποιήσει εγωκεντρικούς σκοπούς». Στην μελέτη που πραγματοποίησε ο Lo (2008) αναφέρει πως υπάρχουν δύο κύριες κατηγορίες διαχείρισης των κερδών. Η πρώτη (πραγματική) αναφέρεται στην πραγματική διαχείριση των κερδών που επηρεάζει τις ταμειακές ροές της επιχείρησης και η δεύτερη (κοσμητική) αναφέρεται στην διαχείριση των δεδουλευμένων μέσω αλλαγών στις εκτιμήσεις και τις λογιστικές πολιτικές χωρίς μεταβολές στην ταμειακή ροή. Η λογιστική των δεδουλευμένων με το εύρος των εφαρμογών που διαθέτει, αποτελεί την αιτία ύπαρξης αυτής της διαχείρισης των κερδών. Το εύρος των εφαρμογών όσο και να προσπαθεί να εξαλειφθεί με τα διάφορα λογιστικά πρότυπα, είναι αδύνατον εξαιτίας της επιχειρηματικής πολυπλοκότητας και μεταβλητότητας. Τρεις βασικές στρατηγικές λογιστικής διαχείρισης των δεδουλευμένων εντοπίζονται και αναλύονται παρακάτω.

Διάγραμμα 3: Στρατηγικές Διαχείρισης των Κερδών

5.2.1 ΕΞΟΜΑΛΥΝΣΗ ΤΩΝ ΚΕΡΔΩΝ (INCOME SMOOTHING)

Μια από τις πιο συχνές μεθόδους διαχείρισης των κερδών αποτελεί η εξομάλυνση τους, σύμφωνα με την οποία η διοίκηση αυξάνει ή μειώνει τα δημοσιοποιούμενα κέρδη της έτσι ώστε να εξασφαλίσει μια σταθερότητα μέσα στο χρόνο και να εξαλείψει τυχόν σημαντική μεταβλητότητά τους. Η διαδικασία εξομάλυνσης της μεταβλητότητας της κερδοφορίας των επιχειρήσεων στοχεύει στην σταθεροποίηση των λογιστικών μεγεθών και των κερδών τους και επιτυγχάνεται με τη χρήση κατάλληλων λογιστικών μεθόδων. Η εξομάλυνση των κερδών συνεπάγεται την μη δημοσιοποίηση μέρους αυτών σε καλές αποδοτικά χρήσεις και την διατήρησή τους διαμέσου αποθεματικών ώστε να δημοσιοποιηθούν μετέπειτα σε δυσμενής αποδοτικά χρήσεις όπου τα κέρδη είναι χαμηλά. Σκοπός της τεχνικής της εξομάλυνσης είναι η εξάλειψη μεγάλων διακυμάνσεων στα κέρδη οι οποίες αποτελούν στοιχείο επιχειρησιακού κινδύνου μιας εταιρείας. Επίσης η πρακτική αυτή οδηγεί στη μείωση του κόστους κεφαλαίου και του χρηματοοικονομικού κινδύνου, στην αποφυγή καταστάσεων χρηματοοικονομικής δυσχέρειας και την ενίσχυση της χρηματοοικονομικής θέσης τους, προστατεύοντας τα συμφέροντα των ενδιαφερομένων και κυρίως των μετόχων και των δανειστών (Ιατρίδης, 2007). Μεγάλη σημασία για τους επενδυτές έχουν τα κέρδη μιας επιχείρησης να μην παρουσιάζουν σημαντικές αποκλίσεις από τα αναμενόμενα κέρδη γιατί έτσι μειώνεται η αξιοπιστία τους. Είναι λοιπόν προς το συμφέρον της διοίκησης μια εξομάλυνση των κερδών προκειμένου την διατήρησή τους στα αναμενόμενα μεγέθη και την αποφυγή δυσάρεστων συνεπειών για την εταιρική αξία από την έλλειψη αξιόπιστων αποτελεσμάτων.

5.2.2 ΜΕΓΑΛΑ ΛΟΥΤΡΑ (BIG BATH ACCOUNTING)

Η στρατηγική του “μεγάλου λουτρού” στην διαχείριση των κερδών αναφέρεται στην πραγματοποίηση όσο το δυνατόν περισσότερων αποσβέσεων-διαγραφών σε μια περίοδο. Η στρατηγική αυτή επιλέγεται συνήθως σε περιόδους ύφεσης και χαμηλής απόδοσης καθώς και σε περιόδους σημαντικών γεγονότων για την εταιρεία όπως αλλαγής της διοίκησης, συγχωνεύσεως ή αναδιάρθρωσης. Η μέθοδος του “μεγάλου λουτρού” συνήθως ακολουθείται από στρατηγικές αύξησης των κερδών σε επόμενες περιόδους. Οι χρήστες των χρηματοοικονομικών καταστάσεων προεξοφλούν τις χρηματοοικονομικές επιπτώσεις της στρατηγικής αυτής εξαιτίας του ασυνήθιστου και

ασυνεχούς χαρακτήρα της. Έτσι λοιπόν η διοίκηση μπορεί να πετύχει μελλοντικές αυξήσεις των κερδών μετά από ένα “μεγάλο λουτρό”.

5.2.3 ΑΥΞΗΣΗ ΤΟΥ ΚΕΡΔΟΥΣ

Επίσης, μια συνηθισμένη μορφή διαχείρισης των δεδουλευμένων αποτελεί η αύξηση του αναφερόμενου ή δημοσιευόμενου κέρδους μιας περιόδου. Η αύξηση του κέρδους αποτελεί τον πρωταρχικό τρόπο ωραιοποίησης της εικόνας της επιχείρησης και την δημιουργία ευνοϊκού κλίματος προς τα έξω. Κατά τον Φίλιο (2003) σ’ένα σενάριο ανάπτυξης, οι αντιλογισμοί δεδουλευμένων είναι μικρότερα ποσά από τα δεδουλευμένα της τρέχουσας χρήσης τα οποία έτσι αυξάνουν το κέρδος. Με αυτόν τον τρόπο η εταιρεία μπορεί μέσω της επιθετικής διαχείρισης κερδών να δημοσιοποιεί υψηλότερο κέρδος για μακρές περιόδους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6. ΛΟΓΙΣΤΙΚΑ ΤΕΧΝΑΣΜΑΤΑ ΠΑΡΑΠΟΙΗΣΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ

Η παραποίηση των οικονομικών καταστάσεων και η αλλοίωση των αποτελεσμάτων πραγματοποιείται με διάφορους επινοητικούς τρόπους και τεχνικές. Οι συντάκτες των καταστάσεων εκμεταλλευόμενοι την ευελιξία των λογιστικών κανόνων σε συνδυασμό με την άσκηση κρίσης και λήψης πρωτοβουλιών, εφαρμόζουν διάφορες τεχνικές κατευθυνόμενης λογιστικής απεικόνισης. Από την υπερτίμηση στοιχείων του ενεργητικού και των πωλήσεων μέχρι την υποτίμηση υποχρεώσεων και εξόδων οι τεχνικές «μαγειρέματος» των λογαριασμών ποικίλουν. Οι πιο διαδεδομένες κατά τον Σπαθή (2002) αναφέρονται στις προβλέψεις για επισφαλείς απαιτήσεις και αποζημίωση προσωπικού, στην αποτίμηση των αποθεμάτων, στις αποσβέσεις, στο χαρακτηρισμό εξόδων που αφορούν πάγια σε κόστος κτήσης τους, καθώς και σε άλλες ενέργειες όπως την καταχώρηση εσόδων και εξόδων σε διαφορετική χρήση. Στο κεφάλαιο αυτό παρουσιάζονται τα πιο συνηθισμένα λογιστικά τεχνάσματα δηλαδή πρακτικές, οι οποίες χρησιμοποιούνται για τον καλλωπισμό της εικόνας μιας επιχείρησης.

6.1 ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΚΑΙ ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ ΕΣΟΔΩΝ

Τα έσοδα αποτελούν τον πιο σύνηθες και σχετικά εύκολο τρόπο για να επηρεάσει μια εταιρεία το τελικό της αποτέλεσμα. Οι πωλήσεις δημιουργούν ένα δαιδαλώδες δίκτυο συνεργασίας, μέσω της ανταλλαγής προϊόντων και υπηρεσιών με πολλούς και διαφορετικούς πελάτες. Αυτό από μόνο του καθιστά ένα πρόσφορο έδαφος για διάπραξη παράτυπων και παράνομων ενεργειών με χαμηλή την πιθανότητα εντοπισμού τους.

6.1.1 ΧΡΟΝΟΣ ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗΣ ΕΣΟΔΩΝ

Η διαχείριση και η αναγνώριση των εσόδων αποτελεί μια από τις πιο συνηθισμένες μορφές που μπορεί να πάρει η παραποίηση. Σύμφωνα με τον Razaee (2002) το πρόβλημα της αναγνώρισης έγκειται στην καταγραφή των εσόδων πριν αυτά κερδηθούν από την οικονομική μονάδα δηλαδή πριν παραδοθούν τα προϊόντα και ολοκληρωθεί η πώληση. Σύμφωνα με τις αρχές της λογιστικής η πραγματοποίηση των εσόδων

συντελείται κατά την μεταβίβαση της κυριότητας των προϊόντων απ'τον πωλητή στον αγοραστή και υφίσταται η απαίτηση της εξόφλησης του τιμήματος στον πωλητή. Παρά ταύτα όμως πολλές φορές οι επιχειρήσεις για να αυξήσουν τις πωλήσεις τους, προβαίνουν σε καταγραφή του εσόδου ενωρίτερα, πριν ακόμα αυτό καταστεί δεδουλευμένο. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η λανθασμένη καταχώρηση των προκαταβολών σαν έσοδα για την επιχείρηση με αντίστοιχη την επίδραση στα κέρδη της. Έτσι λοιπόν, η τήρηση των αρχών της λογιστικής για το χρόνο αναγνώρισης των εσόδων είναι απαραίτητη για την αποφυγή παραποιήσεων στις λογιστικές καταστάσεις.

6.1.2 *ΤΕΧΝΙΚΗ “BILL AND HOLD SALES TRANSACTIONS”*

Τέτοιου είδους συναλλαγές λαμβάνουν χώρα όταν ο πελάτης υπογράφει ένα συμβόλαιο για την αγορά προϊόντων αλλά ο πωλητής διατηρεί την κατοχή μέχρι ο αγοραστής να ζητήσει την παράδοσή τους (Razaee, 2002). Κατά την διαδικασία αυτή η πωλήτρια εταιρεία διατηρεί στις αποθήκες της τα προϊόντα που πούλησε αναγνωρίζοντας και καταγράφοντας το έσοδο χωρίς την μεταβίβαση της κυριότητας των προϊόντων στον αγοραστή. Στην περίπτωση αυτή αναγνωρίζεται το έσοδο από τον πωλητή, χρονικά ενωρίτερα από τη μεταβίβαση των προϊόντων παραβιάζοντας τις αρχές της λογιστικής.

6.1.3 *ΣΥΜΦΩΝΙΕΣ ΜΕΤΑΞΥ ΤΩΝ ΜΕΡΩΝ*

Επίσης διάφορες «κρυφές» συμφωνίες που συνάπτονται μεταξύ των συναλλασσομένων μερών έχουν ως στόχο την τροποποίηση των όρων της συνεργασίας και της χρονικής καταγραφής - αναγνώρισης των εσόδων. Οι συμφωνίες αυτές περιλαμβάνουν την παροχή εκπτώσεων, οικονομικών διευκολύνσεων καθώς και άλλων προνομίων όπως μονομερής ακύρωση της συμφωνίας, προκειμένου να πείσουν τον αγοραστή να δεχτεί τους όρους που θέτει η πωλήτρια.

6.1.4 *ΕΙΚΟΝΙΚΕΣ ΣΥΝΑΛΛΑΓΕΣ ΠΩΛΗΣΕΩΝ*

Μια από τις πιο συνηθισμένες τεχνικές που χρησιμοποιείται για την παραποίηση των οικονομικών καταστάσεων είναι μέσω εικονικών συναλλαγών της εταιρείας με άλλες. Σύμφωνα με τους Razaee and Riley (2010) τέτοιες συναλλαγές σχετίζονται με την καταγραφή πλασματικών πωλήσεων, οι οποίες περιλαμβάνουν είτε ανύπαρκτους

πελάτες ή πραγματικούς πελάτες με πλαστά τιμολόγια τα οποία καταχωρούνται την μία περίοδο και ακυρώνονται την άλλη. Οι εικονικές πωλήσεις συνήθως εμφανίζονται μεταξύ συγγενικών ή θυγατρικών επιχειρήσεων όπου η μητρική εταιρεία αγοράζει προϊόντα και ά ύλες με απώτερο στόχο την αύξηση του κόστους πωληθέντων και την μείωση της φορολογικής της επιβάρυνσης.

6.1.5 ΕΙΚΟΝΙΚΕΣ ΣΥΝΑΛΛΑΓΕΣ ΜΕΤΑΞΥ ΤΩΝ ΣΥΝΕΡΓΑΖΟΜΕΝΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

Η τεχνική αυτή παραποίησης παρουσιάζεται κυρίως σε εταιρείες οι οποίες έχουν μόνιμη εμπορική συνεργασία και ανταλλάσσουν σε τακτική βάση τιμολόγια, χρήματα και επιταγές. Οι εικονικές συναλλαγές συνήθως εμφανίζονται με τις εξής δύο μορφές:

α) εικονική αγοραπωλησία του τελικού αποθέματος μεταξύ επιχειρήσεων με το ίδιο αντικείμενο εργασιών, β) παρουσίαση στα λογιστικά τους βιβλία των προκαταβολών πωλήσεων με την μορφή ήδη πραγματοποιούμενων πωλήσεων. Πρέπει να σημειωθεί ότι οι τεχνικές αυτές προϋποθέτουν ιδιαίτερα καλή συνεργασία μεταξύ των διοικήσεων των δύο επιχειρήσεων.

6.1.6 ΤΕΧΝΙΚΗ CHANNEL STUFFING

Κατά την πρακτική αυτή η εταιρεία μέσω παροχών προς τους πελάτες της προσπαθεί να τους παρακινήσει να αγοράσουν εμπορεύματα πολύ μεγαλύτερου ύψους απ' αυτά που πραγματικά είναι σε θέση να πουλήσουν μέσα σ' ένα συγκεκριμένο διάστημα. Για να το πετύχει αυτό η προμηθεύτρια εταιρεία παρέχει σημαντικές εκπτώσεις και ευνοϊκούς όρους προς τους πελάτες της. Η τεχνική αυτή έχει ως στόχο να σταθεροποιήσει τις πωλήσεις της εταιρείας σε περιόδους που αυτές κυμαίνονται σε χαμηλά επίπεδα.

6.1.7 ΑΛΛΕΣ ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΕΠΙ ΤΩΝ ΠΩΛΗΣΕΩΝ

Τέλος οι επιχειρήσεις προκειμένου να επηρεάσουν τον κύκλο εργασιών τους και τα αποτελέσματά τους, χρησιμοποιούν μια σειρά από τεχνάσματα και πρακτικές όπως:

- Υπερτιμολόγηση των πραγματοποιηθέντων πωλήσεων. Αν και αυτό μπορεί να συνεπάγεται αυξημένη φορολογία, το όφελος και ο στόχος απ' την υπερτιμολόγηση το υπερκαλύπτει.
- Σκόπιμη καθυστέρηση στην έκδοση τιμολογίων πώλησης εμπορευμάτων, ιδιαίτερα στο τέλος της διαχειριστικής περιόδου.
- Μη έκδοση τιμολογίων, κυρίως από μικρές επιχειρήσεις προκειμένου να μην αποδοθεί ο φόρος προστιθέμενης αξίας αλλά και να μην μεταβούν σε μεγαλύτερη φορολογική κλίμακα.
- Μη χρήση του κινήτρου λογισμού δαπανών άνευ παραστατικών ύψους 1% - 2% επί των πωλήσεων εξαγωγικών και τουριστικών επιχειρήσεων.

6.2 ΠΑΓΙΑ ΠΕΡΙΟΥΣΙΑΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

Εκτός των έσοδα και τα αποτελέσματα χρήσης, η παραποίηση των οικονομικών καταστάσεων έχει εισχωρήσει και σε στοιχεία του ισολογισμού όπως είναι τα πάγια περιουσιακά στοιχεία. Σύμφωνα με τον Griffiths (1995), το σημαντικότερο πράγμα σχετικά με τα πάγια περιουσιακά στοιχεία είναι ότι η αξία τους είναι τελείως κινητή, και παρά την σημαντικότητά τους για τις επιχειρήσεις οι κανόνες παρουσίασης της αξίας των παγίων είναι αξιοσημείωτα ελαστικοί.

6.2.1 ΕΝΣΩΜΑΤΑ ΠΑΓΙΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

Η πλέον συνηθισμένη πρακτική που χρησιμοποιούν οι επιχειρήσεις για να επηρεάσουν τα αποτελέσματά τους, στηρίζεται στην διεξαγωγή αποσβέσεων των παγίων περιουσιακών τους στοιχείων. Εκτός όμως απ' τα αποτελέσματα που επηρεάζονται απ' την απόκρυψη του εξόδου των αποσβέσεων, με την πρακτική αυτή επηρεάζεται και η αξία του ενεργητικού καθώς παραλείπονται και οι λογαριασμοί των αποσβεσθέντων παγίων. Επίσης αξίζει να σημειωθεί ότι από την μη διενέργεια αποσβέσεων επηρεάζονται και σημαντικοί χρηματοοικονομικοί δείκτες της επιχείρησης. Τέτοιοι δείκτες είναι: ο ROI (Return On Investments) δηλαδή η απόδοση των επενδύμενων κεφαλαίων, ο δείκτης γενικής ρευστότητας (κυκλοφορούν ενεργητικό προς βραχυπρόθεσμες υποχρεώσεις), ο δείκτης δανειακής επιβάρυνσης, καθώς και δείκτες αποδοτικότητας και άλλοι σημαντικοί δείκτες για την εικόνα της επιχείρησης.

Έτσι λοιπόν ο μηχανισμός των αποσβέσεων μέσω της ελευθερίας κρίσεων που προσφέρει δίνει την δυνατότητα προσδιορισμού των αποτελεσμάτων χρήσης. Με την μη διεξαγωγή αποσβέσεων για μια συγκεκριμένη χρήση σένα πάγιο, με την χρήση διαφορετικών συντελεστών απόσβεσης, ή με την αλλαγή της μεθόδου υπολογισμού η επιχείρηση διαμορφώνει τα αποτελέσματά της κατά τις ανάγκες της.

6.2.2 ΠΑΓΙΑ ΥΠΟ ΚΑΤΑΣΚΕΥΗ

Η πρακτική αυτή εμφανίζεται σε επιχειρήσεις που προβαίνουν σε ιδιοκατασκευή παγίων περιουσιακών στοιχείων. Παρόλο που έχει ολοκληρωθεί η ιδιοκατασκευή η επιχείρηση αποφεύγει να μεταφέρει τον λογαριασμό “πάγια υπό κατασκευή” στον αντίστοιχο λογαριασμό του παγίου. Μ’αυτήν την τεχνική δεν υφίσταται υποχρέωση να διενεργήσουν αποσβέσεις με αποτέλεσμα να εμφανίζουν βελτιωμένα κέρδη.

6.2.3 ΑΣΩΜΑΤΕΣ ΑΚΙΝΗΤΟΠΟΙΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΕΞΟΔΑ ΠΟΛΥΕΤΟΥΣ ΑΠΟΣΒΕΣΗΣ

Ένας άλλος λογαριασμός πάγιου ενεργητικού με συνήθη συμμετοχή στην παραποίηση των αποτελεσμάτων είναι ο “ασώματες ακινητοποιήσεις και έξοδα πολυετούς απόσβεσης”. Οι επιχειρήσεις πολλές φορές μεταφέρουν σ’αυτόν τον λογαριασμό δεδουλευμένα έξοδα της χρήσης παραβιάζοντας τις αρχές της λογιστικής του δεδουλευμένου εξόδου αλλά και της αυτοτέλειας των χρήσεων. Η παγιοποίηση αυτή σημαντικών εξόδων έχει ως επακόλουθο την αύξηση των κερδών της οικονομικής μονάδας.

6.2.4 ΜΕΤΑΦΟΡΑ ΤΟΚΩΝ ΣΤΟ ΚΟΣΤΟΣ ΠΡΟΙΟΝΤΩΝ ΚΑΙ ΟΧΙ ΣΤΟ ΚΟΣΤΟΣ ΠΕΡΙΟΔΟΥ

Σύμφωνα με την πρακτική αυτή όπου οι τόκοι μεταφέρονται στο προϊόν, το κόστος προϊόντος ενσωματώνεται στο προϊόν και αποθεματοποιείται με συνέπεια να επηρεάζει τα αποτελέσματα όταν αυτό πουληθεί. Σε αντίθετη περίπτωση εάν οι τόκοι μεταφέρονταν στην περίοδο θα επηρέαζαν αποκλειστικά τα αποτελέσματα της χρήσης. Η τακτική αυτή να αναβάλλει η εταιρεία να εκπέσει τους τόκους στην περίοδο οδηγεί σε υψηλότερα κέρδη γι’αυτήν.

6.2.5 *ΑΥΛΑ Ή ΑΣΩΜΑΤΑ ΠΑΓΙΑ*

Τα άυλα περιουσιακά στοιχεία όπως η φήμη και πελατεία, η υπεραξία της εταιρείας, οι άδειες ευρεσιτεχνίας και τα σήματα αποτελούν πρόσφορο έδαφος για χειραγώγηση των κερδών σε μια επιχείρηση. Όπως ορίζει ο νόμος τα ασώματα πάγια στοιχεία αποσβένονται είτε σε μία χρήση εφάπαξ, είτε σταδιακά εντός πενταετίας. Γίνεται φανερό ότι αλλαγές στον διενεργούμενο χρόνο απόσβεσης απ' τις εταιρείες μπορεί να οδηγήσει σε τροποποίηση των αποτελεσμάτων. Αν για παράδειγμα ένα πάγιο αποσβεσθεί στην πενταετία αντί σε μία χρήση μόνο, αυτό θα έχει αντίκτυπο σε ωραιοποιημένα αποτελέσματα με σαφώς βελτιωμένα κέρδη. Επίσης, εξαιτίας του ότι η αξία των άυλων στοιχείων δεν μπορεί να προσδιοριστεί με ακρίβεια αλλά αφήνεται στην κρίση των στελεχών, αυτό δημιουργεί προϋποθέσεις για την παραποίηση των οικονομικών καταστάσεων.

6.2.6 *ΣΥΜΜΕΤΟΧΕΣ ΣΕ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ*

Ένα άλλο μέγεθος που μπορεί να επηρεάσει την εικόνα μιας επιχείρησης είναι οι συμμετοχές της, δηλαδή οι μετοχές που έχει στην κατοχή της σε συγγενείς επιχειρήσεις ή θυγατρικές. Μέσω της αποτίμησης των συμμετοχών τους στο τέλος κάθε διαχειριστικής περιόδου οι επιχειρήσεις μπορούν να χειραγωγήσουν τα αποτελέσματά τους. Έτσι για παράδειγμα η αποτίμηση των συμμετοχών στην αξία κτήσης και όχι στην πραγματική (ή χρηματιστηριακή) αξία στο τέλος της χρήσης, μπορεί να αποκρύψει τυχόν κέρδη ή ζημιές από μια υπερτίμηση ή υποτίμηση των μετοχών. Η παραπάνω πρακτική της απόκρυψης ζημιών ή κερδών απ' την αποτίμηση των συμμετοχών γίνεται φανερό ότι επηρεάζει τα αποτελέσματα χρήσης για την εταιρεία.

Ακόμη ένα άλλο φαινόμενο που παρατηρείται είναι ότι οι επιχειρήσεις συχνά αποφασίζουν να μεταφέρουν τις συμμετοχές τους στα χρεόγραφα το οποίο όμως αποτελεί στοιχείο κυκλοφορούντος ενεργητικού. Με αυτόν τον τρόπο οι επιχειρήσεις βελτιώνουν τους δείκτες ρευστότητας τους, αλλά κυρίως καταφέρνουν να εμφανίσουν βελτιωμένη την αποδοτικότητά τους, καθώς αυξάνεται ο δείκτης ROI. Αυτό επιτυγχάνεται καθώς οι συμμετοχές μεταφέρονται στα χρεόγραφα τα οποία δεν αποτελούν στοιχείο του λειτουργικού ενεργητικού (όπως οι συμμετοχές), ο παρανομαστής του δείκτη ROI μειώνεται άρα ο δείκτης αυξάνεται.

6.2.7 ΚΕΦΑΛΑΙΟΠΟΙΗΣΗ ΕΞΟΔΩΝ

Επίσης μια άλλη πρακτική που χρησιμοποιείται συχνά από τις επιχειρήσεις και αλλοιώνει τα αποτελέσματά τους είναι η κεφαλαιοποίηση των λειτουργικών εξόδων χωρίς αυτά να πληρούν τα κριτήρια για κάτι τέτοιο. Τέτοια έξοδα που συνήθως χρησιμοποιούνται είναι τα έξοδα διαφήμισης, έρευνας και ανάπτυξης, επισκευών και διατήρησης τα οποία αντί να καταγραφούν ως έξοδα και να απεικονισθούν στην κατάσταση αποτελεσμάτων χρήσης αυτά κεφαλαιοποιούνται και μεταφέρονται στον ισολογισμό. Το παραπάνω οδηγεί σε αύξηση των κερδών για την επιχείρηση στην τρέχουσα οικονομική περίοδο καθώς εξοφλείται το κεφαλαιοποιηθέν ενεργητικό.

6.2.8 ΠΩΛΗΣΗ / ΕΠΑΝΕΚΜΙΣΘΩΣΗ (SALE AND LEASEBACK)

Διάφορες τεχνικές διαχείρισης των περιουσιακών στοιχείων έχουν εφαρμοσθεί απ' τις επιχειρήσεις για να επηρεάσουν τα αποτελέσματά τους. Το γεγονός της αποτίμησης των περιουσιακών στοιχείων στο ιστορικό κόστος έχει ως αποτέλεσμα την πραγματοποίηση κερδών ή ζημιών κατά την διάθεσή τους. Πολλές φορές η εταιρεία μπορεί να προχωρήσει σε ολοκληρωτική πώληση ενός πάγιου περιουσιακού στοιχείου προκειμένου να βελτιώσει την εικόνα των αποτελεσμάτων της. Για παράδειγμα απ' την πώληση ενός κτιρίου που η αξία του στον ισολογισμό είναι 50 εκατ. και η πραγματική του αξία 80 εκατ. η εταιρεία πραγματοποιεί κέρδη 30 εκατ. αυξάνοντας τα αποτελέσματά της.

Μια άλλη τεχνική που χρησιμοποιείται είναι αυτή της πώλησης και της επανεκμίσθωσης του παγίου απ' την ίδια την εταιρεία. Τα κέρδη που δημιουργούνται απ' την πώληση αποσβένονται τμηματικά κατά την διάρκεια ζωής του περιουσιακού στοιχείου (χρηματοδοτική μίσθωση) ή αναλογικά με τα ενοίκια που καταβάλλονται (λειτουργική μίσθωση). Η πιο συνήθης πρακτική της μεθόδου για την διαχείριση των αποτελεσμάτων είναι η μετατροπή ενός παγίου που δεν υπόκειται σε αποσβέσεις όπως ένα οικόπεδο, σε ένα έξοδο που αποτελεί το μίσθωμα για την ενοικιάσή του. Μ' αυτό τον τρόπο η επιχείρηση μπορεί να μειώσει τα κέρδη της άρα και την φορολογική της επιβάρυνση.

6.3 ΚΥΚΛΟΦΟΡΟΥΝ ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟ

Η παραποίηση των οικονομικών καταστάσεων σε πολλές περιπτώσεις λαμβάνει χώρα μέσω στρεβλώσεων και τεχνασμάτων των λογαριασμών του κυκλοφορούντος ενεργητικού μιας οικονομικής μονάδας. Το κυκλοφορούν ενεργητικό αποτελείται από λογαριασμούς αποθεμάτων, βραχυπρόθεσμων απαιτήσεων, χρεόγραφα και ρευστά διαθέσιμα δηλαδή στοιχεία της επιχείρησης που σε σύντομο χρονικό διάστημα μπορεί να αλλάξουν μορφή και υπόσταση.

6.3.1 ΠΕΠΑΛΑΙΩΜΕΝΑ ΕΜΠΟΡΕΥΜΑΤΑ

Μια τεχνική που χρησιμοποιούν συχνά οι επιχειρήσεις, είναι να αποτιμούν τα πεπαλαιωμένα εμπορεύματά τους στην τιμή κτήσης και όχι στην μικρότερη πλέον τιμή πώλησής τους. Με τον τρόπο αυτό που ακολουθούν είναι σε θέση να αποκρύψουν τυχόν ζημίες που έχουν προκύψει απ' την παλαίωση των εμπορευμάτων βελτιώνοντας έτσι τα αποτελέσματά τους. Επίσης, τα τελικά αποθέματα παρουσιάζουν αύξηση στην αξία τους βελτιώνοντας ταυτόχρονα και τα στοιχεία του ισολογισμού τους. Η λανθασμένη αυτή πρακτική αποτίμησης των πεπαλαιωμένων εμπορευμάτων έχει ως συνέπεια την βελτίωση του δείκτη γενικής ρευστότητας και την μείωση του δείκτη αποδοτικότητας (ROI) για την επιχείρηση.

6.3.2 ΑΛΛΑΓΗ ΜΕΘΟΔΟΥ ΑΠΟΤΙΜΗΣΗΣ ΕΜΠΟΡΕΥΜΑΤΩΝ

Η αλλαγή της μεθόδου αποτίμησης των εμπορευμάτων μιας επιχείρησης αποτελεί ένα τέχνασμα της δημιουργικής λογιστικής το οποίο όμως παραβιάζει την αρχή της συνέπειας των λογιστικών μεθόδων. Πολλές φορές η εταιρεία αλλάζει την μέθοδο που αποτιμά τα αποθέματά της στο τέλος της χρήσης αλλοιώνοντας την διαχρονική χρηματοοικονομική εικόνα της. Έτσι για παράδειγμα από μέθοδο αποτίμησης FIFO (first in first out) που χρησιμοποιεί την μία λογιστική περίοδο, την αλλάζει σε LIFO (last in first out) την επόμενη χρονιά. Η αλλαγή αυτή έχει αντίκτυπο στο κόστος των τελικών αποθεμάτων, και κατά συνέπεια στο κόστος πωληθέντων στον ισολογισμό και στα αποτελέσματα χρήσης.

6.3.3 ΑΠΟΤΙΜΗΣΗ ΟΛΩΝ ΤΩΝ ΑΠΟΘΕΜΑΤΩΝ ΣΤΗΝ ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΤΙΜΗ ΑΓΟΡΑΣ ΤΟΥΣ

Επιπλέον μια άλλη μορφή παραποίησης που εμφανίζεται στα αποθέματα έχει να κάνει με την αποτίμηση όλων στην τελευταία τιμή αγοράς τους. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα το τελικό απόθεμα εμπορευμάτων να εμφανίζεται πολύ μεγαλύτερο απ' το πραγματικό επηρεάζοντας θετικά τους δείκτες γενικής ρευστότητας και αποδοτικότητας (ROI) της εταιρείας.

6.3.4 ΜΗ ΕΜΦΑΝΙΣΗ ΖΗΜΙΩΝ ΑΠΟ ΑΝΑΣΦΑΛΙΣΤΑ ΕΜΠΟΡΕΥΜΑΤΑ

Πολλές φορές οι εταιρείες αποκρύπτουν ζημιές οι οποίες προήλθαν από καταστροφές των εμπορευμάτων τους η οποία προέκυψε από κακή συντήρηση, φωτιά, πλημμύρα ή χρονική απαξίωση τους. Οι ζημιές αυτές δεν εμφανίζονται στα αποτελέσματα της εταιρείας και καθώς τα εμπορεύματα αυτά δεν είναι ασφαλισμένα δεν μπορεί να εισπράξει αποζημίωση για την καταστροφή τους.

6.3.5 ΜΗ ΔΙΕΝΕΡΓΕΙΑ ΠΡΟΒΛΕΨΕΩΝ ΓΙΑ ΕΠΙΣΦΑΛΕΙΣ ΑΠΑΙΤΗΣΕΙΣ

Η λογιστική πελατών επιβάλλει στο τέλος κάθε χρήσης την εκτίμηση των ποσών που θα παραμείνουν ανείσπρακτα από πιστώσεις σε πελάτες. Οι επιχειρήσεις έχουν την δυνατότητα να διαγράψουν αυτές τις ανείσπρακτες απαιτήσεις πελατών τους αφού προηγουμένως έχουν διενεργήσει πρόβλεψη γι' αυτές. Πολλές φορές όμως προκειμένου να βελτιώσουν την εικόνα τους δεν διενεργούν προβλέψεις για επισφαλείς απαιτήσεις ή διενεργούν προβλέψεις με μειωμένο συντελεστή.

6.3.6 ΜΗ ΜΕΤΑΦΟΡΑ ΠΕΛΑΤΩΝ ΣΤΗΝ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΤΩΝ ΕΠΙΣΦΑΛΩΝ

Παρόμοια με την προηγούμενη περίπτωση μπορεί να μην γίνει μεταφορά των πελατών στην κατηγορία των επισφαλών ενώ προηγούμενος έχει διενεργηθεί πρόβλεψη κατά τις προηγούμενες χρήσεις γι' αυτές. Αυτό έχει ως αντίκτυπο την βελτίωση της εικόνας του ισολογισμού για την εταιρεία καθώς και των δεικτών ρευστότητας.

6.3.7 ΕΠΙΔΙΚΕΣ ΑΠΑΙΤΗΣΕΙΣ

Η πρακτική αυτή που ακολουθείται βασίζεται στην ερμηνεία του Ελληνικού Γενικού Λογιστικού Σχεδίου σχετικά με τον λογαριασμό 33.98. Σε περίπτωση εντοπισμού από έλεγχο της Δημόσιας Οικονομικής Υπηρεσίας μη καταχωρημένων πωλήσεων απ'την εταιρεία της επιβάλλεται κάποιο χρηματικό πρόστιμο. Το πρόστιμο αυτό αν και καταβάλλεται από την εταιρεία χρεώνεται στον λογαριασμό 33.98 ως δικαστικά διεκδικούμενο ποσό που πολύ πιθανόν να δικαιωθεί, βελτιώνοντας έτσι το κυκλοφορούν ενεργητικό και τον ισολογισμό.

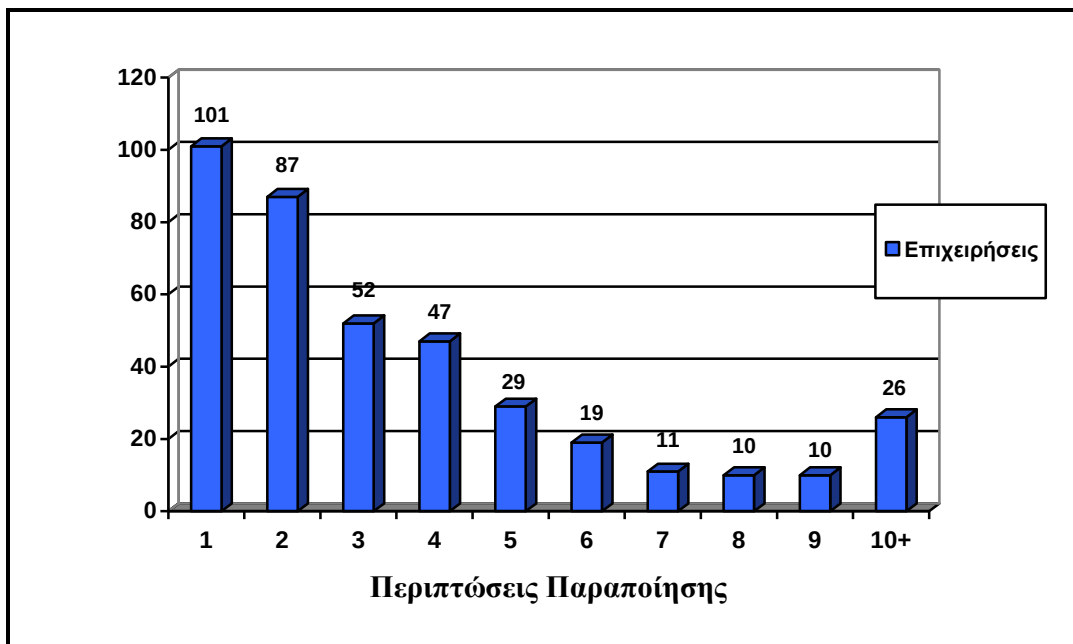
6.4 ΕΡΕΥΝΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΑΡΑΠΟΙΗΣΗ ΤΩΝ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ

Σε μια αξιοσημείωτη έρευνα η οποία δημοσιεύτηκε το 2009 απ'την Deloitte εξετάζεται το ανησυχητικό φαινόμενο της παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων καταγράφοντας τις τεχνικές, τις τάσεις και τους κλάδους της οικονομίας όπου έχει εισχωρήσει. Η μελέτη εξετάζει 430 εκθέσεις, έπειτα από το φιλτράρισμα 1700^{ων}, οι οποίες αφορούν 392 εταιρείες και εκδόθηκαν από την επιτροπή κεφαλαιαγοράς των ΗΠΑ (SEC⁵) για το διάστημα από τον Ιανουάριο του 2000 έως τον Δεκέμβριο του 2008.

Όπως αποκαλύπτει η μελέτη από τις 392 επιχειρήσεις που εξετάστηκαν το 74% εξ'αυτών εντοπίστηκε να εμφανίζουν περισσότερες από μία παραποιήσεις στις καταστάσεις της. Ενώ παράλληλα 26 (7%) επιχειρήσεις είχαν αλλοιώσει τις καταστάσεις τους σε περισσότερες από δέκα περιπτώσεις (Διάγραμμα 4). Σύμφωνα πάντα με την έρευνα την πρωτιά στην εμφάνιση παραποιήσεων παρουσιάζει ο κλάδος της Τεχνολογίας, Μέσων Ενημέρωσης και Τηλεπικοινωνιών με 550 περιπτώσεις, ενώ ακολουθούν ο κλάδος Καταναλωτικών προϊόντων και υπηρεσιών καθώς και ο κλάδος των Βιομηχανικών προϊόντων και Κατασκευών.

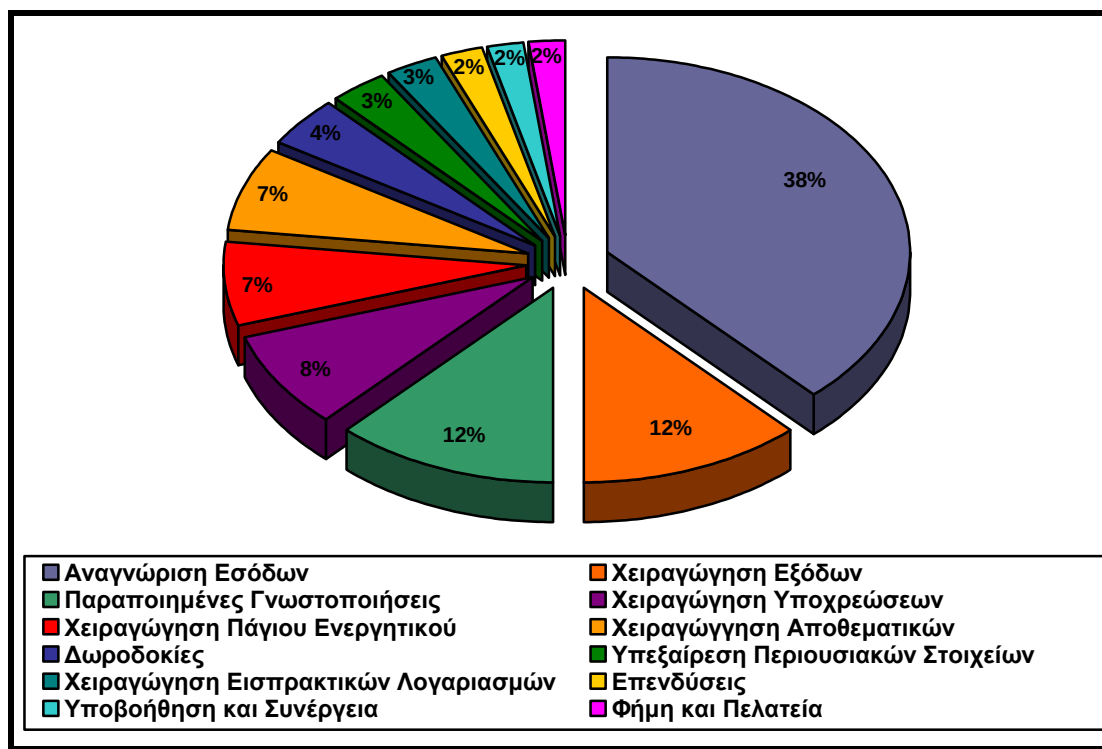
⁵ Security and Exchange Commission

Διάγραμμα 4: Επιχειρήσεις με Παραπονημένες Χρηματοοικονομικές Καταστάσεις

Εν συνεχεία η ανάλυση των εκθέσεων παρουσιάζει τις διάφορες τεχνικές οι οποίες χρησιμοποιήθηκαν για την χειραγώγηση των αποτελεσμάτων κατά τα έτη 2000-2008 (Διάγραμμα 5). Κυρίαρχη θέση σαν την πιο διαδεδομένη τεχνική κατέχει η αναγνώριση των εσόδων με ποσοστό 38%, ενώ ακολουθούν η χειραγώγηση λογαριασμών εξόδων με ποσοστό 12% και οι παραπονημένες γνωστοποιήσεις επίσης με 12%. Επιπρόσθετα, ακολουθούν διάφορες άλλες κατηγορίες λογαριασμών εύκολες σε “μαγειρέματα” όπως η χειραγώγηση λογαριασμών υποχρεώσεων, παγίων και αποθεματικών με ποσοστά 8%, 7% και 7% αντίστοιχα.

Διάγραμμα 5: Τεχνικές Παραποίησης Χρηματοοικονομικών Καταστάσεων

Στην πορεία η μελέτη καταγράφει με ποιους τρόπους πραγματοποιείται η αναγνώριση των εσόδων δεδομένου ότι στις περισσότερες περιπτώσεις ταυτίζεται με την παραποίηση των καταστάσεων. Δεσπόζουσα θέση για το έτος 2008 κατέχουν η καταγραφή εικονικών εσόδων με ποσοστό 22,7%, και η αναγνώριση εσόδων όταν τα προϊόντα ή υπηρεσίες δεν έχουν μεταφερθεί στον πελάτη ή δεν έχουν την αποδοχή του πελάτη με ποσοστό επίσης 22,7%. Ακολουθούν ανακριβή έσοδα από συμφωνίες ανταλλαγής επιτοκίων καθώς και πώλησης και επαναγοράς τίτλων (18,3%), αναγνώριση εσόδων από συναλλαγές οι οποίες εξαιτίας κάποιων απροόπτων δεν έχουν ολοκληρωθεί (13,6%), αναγνώριση εσόδων από πωλήσεις προϊόντων τα οποία δεν έχουν αποσταλεί αλλά τα διατηρεί ο πωλητής ακόμη στις αποθήκες του (13,6%).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7. ΠΑΡΑΠΟΙΗΣΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ ΚΑΙ ΕΛΕΓΚΤΙΚΗ

7.1 Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΕΛΕΓΚΤΙΚΗΣ

Σύμφωνα με την μελέτη του Association of Certified Fraud Examiners για το 2014 η παραποίηση των οικονομικών καταστάσεων αποτελεί την τρίτη κατά σειρά μορφή οικονομικής απάτης μετά από την υπεξαίρεση περιουσιακών στοιχείων και την διαφθορά. Παρόλα αυτά όμως η παραποίηση των οικονομικών καταστάσεων επέφερε κατά μέσο όρο ζημιά 1 εκατ. δολαρίων κατά πολύ μεγαλύτερη απ'ότι στην υπεξαίρεση περιουσιακών στοιχείων όπου η ζημιά ανήλθε σε 130.000 δολάρια και την διαφθορά σε 200.000 δολάρια. Όπως επισημάνεται στην έρευνα η απάτη είναι πανταχού παρόν και δεν κάνει διακρίσεις στην εμφάνισή της. Ενώ έλεγχοι κατά της απάτης μπορεί να μειώσουν αποτελεσματικά τη πιθανότητα και τις πιθανές επιπτώσεις της απάτης, η αλήθεια είναι ότι κανένας φορέας δεν είναι απρόσβλητος σ'αυτή την απειλή. Το κόστος της απάτης είναι ισοδύναμο ενός χρηματοοικονομικού «παγόβουνου». Μερικές από τις άμεσες απώλειες είναι κατά τρόπο εμφανής, αλλά υπάρχει μια τεράστια μάζα κρυφού κακού που δεν μπορούμε να δούμε.

Απ'την παραπάνω μελέτη γίνεται αντιληπτό η σημασία που έχει για την παγκόσμια οικονομία και την ευρύτερη κοινωνική εξέλιξη του ανθρώπου η επιστήμη της ελεγκτικής ως ξεχωριστού κλάδου της οικονομίας. Η ελεγκτική⁶ που ξεκίνησε απ'την Μ. Βρετανία γεννήθηκε απ'την ανάγκη για ακριβή και αξιόπιστη χρηματοοικονομική πληροφόρηση της κοινωνίας μέσα από ένα οργανωμένο και τυποποιημένο λογιστικό σύστημα καθώς και την ανάγκη για ανεξάρτητο έλεγχο των λογαριασμών μεγάλων και μικρών επιχειρήσεων (Κάντζος, 1995).

Η ανάγκη για αποτελεσματική οικονομική εκμετάλλευση των οικονομικών πόρων και η λήψη ορθών σχετικά με τους πόρους αυτούς αποφάσεων, κάνει προφανές τη σημασία του ελέγχου και της διαφάνειας της διαχείρισης από άτομα διαφορετικά απ'τους ιδιοκτήτες. Η ανάπτυξη της ελεγκτικής επιστήμης ως ξεχωριστού οικονομικού κλάδου, έγινε αφότου η ανάπτυξη της λογιστικής ανέλαβε κυρίαρχο ρόλο στην τεράστια οικονομική και κοινωνική εξέλιξη του ανθρώπου. Η ελεγκτική έρχεται για να

⁶ Η ελεγκτική προέρχεται από την λέξη έλεγχος που σημαίνει την εξέταση πράγματος ώστε να διαπιστωθεί η αλήθεια, η ορθότητα, η αξία.

διαφυλάξει το ρόλο και το έργο της λογιστικής και να εξασφαλίσει το ορθό αποτέλεσμα της λογιστικής πρακτικής.

Η ελεγκτική αποτελεί ένα ξεχωριστό επαγγελματικό κλάδο των οικονομικών που ασχολείται με την διατύπωση αρχών, κανόνων και προϋποθέσεων για την διενέργεια του ελέγχου σε κάθε οικονομική διαχείριση ξένης περιουσίας. Ο έλεγχος έχει ως στόχο να εξακριβώσει την αξιοπιστία την ποιότητα και την πληρότητα των χρηματοοικονομικών πληροφοριών που παρέχει η λογιστική. Σύμφωνα με τους Robertson and Louwers (2009) ελεγκτική είναι η συστηματική διαδικασία της αντικειμενικής απόκτησης και εκτίμησης αποδείξεων σχετικά με τους ισχυρισμούς για τις οικονομικές δράσεις και γεγονότα. Έτσι ώστε να διαπιστώσει το βαθμό της αντιστοιχίας ανάμεσα στους ισχυρισμούς και στα καθιερωμένα κριτήρια και να ανακοινώσει τα αποτελέσματα στους ενδιαφερόμενους. Τα καθιερωμένα κριτήρια κυρίως συνίστανται στις γενικά αποδεκτές λογιστικές αρχές.

Η ελεγκτική επιστήμη ασχολείται με τρία βασικά θέματα:

1. Το αντικείμενο του ελέγχου: αναφέρεται σε ποιόν διενεργείται ο έλεγχος δηλαδή στην οικονομική διαχείριση της περιουσίας οποιουδήποτε φυσικού ή νομικού προσώπου. Στο γιατί διενεργείται ο έλεγχος και ποιοι είναι οι σκοποί του. Επίσης ποιοι είναι ενδιαφερόμενοι για την διενέργεια του ελέγχου όπως οι μέτοχοι, οι διοικούντες και το κράτος.
2. Το υποκείμενο του ελέγχου: αναφέρεται στα πρόσωπα που διενεργούν τον έλεγχο δηλαδή τους ελεγκτές καθώς και ποιά πρέπει να είναι τα προσόντα τους για να ανταποκριθούν στον έλεγχο.
3. Η διαδικασία του ελέγχου δηλαδή όλες εκείνες οι μέθοδοι, οι διαδικασίες και τα πρότυπα ελέγχου ώστε να διατηρηθεί η εργασία σε υψηλό ποιοτικό επίπεδο.

7.2 ΣΚΟΠΟΣ ΤΗΣ ΕΛΕΓΚΤΙΚΗΣ

Η ελεγκτική διαδικασία στην ευρύτερή της μορφή διακρίνεται ως προς το υποκείμενο του ελέγχου σε εσωτερική, εξωτερική και κρατική ελεγκτική.

Η εσωτερική ελεγκτική αποτελεί μια ανεξάρτητη διαδικασία μέσα στον ίδιο τον οργανισμό που σκοπό έχει τον έλεγχο των διαδικασιών ώστε η επιχείρηση να επιτυγχάνει τους στόχους του καταστατικού της, και να αποτρέπει πιθανές απάτες, ατασθαλίες και κακοδιαχείριση αυτής.

Στην κρατική ελεγκτική περιλαμβάνονται όλοι οι έλεγχοι που ασκούνται από κρατικούς φορείς όπως ο φορολογικός έλεγχος ή έλεγχος σε δημόσιους λογαριασμούς από το Ελεγκτικό Συνέδριο.

Η εξωτερική ανεξάρτητη ελεγκτική, στην οποία εστιάζεται και η παρούσα εργασία αφορά τον έλεγχο που διενεργείται από εξωτερικούς ανεξάρτητους λογιστές ελεγκτές οι οποίοι αναφέρονται και ως ορκωτοί ελεγκτές. Ο εξωτερικός έλεγχος ασχολείται με τον λογιστικοδιαχειριστικό έλεγχο μιας οικονομικής μονάδας και ο ελεγκτής δεν έχει καμία υπαλληλική σχέση με την ελεγχόμενη επιχείρηση. Όπως τονίζει ο Καραμάνης (2008) οι νόμιμοι ελεγκτές πρέπει να είναι πραγματικά ανεξάρτητοι από την ελεγχόμενη εταιρεία και παράλληλα οι σχέσεις τους με τον εκάστοτε πελάτη να είναι τέτοιες, ώστε να είναι ανεξάρτητοι και προς τρίτους, χρήστες των οικονομικών καταστάσεων. Συνεχίζοντας αναφέρει ότι ο ελεγκτής πρέπει να είναι ελεύθερος από κάθε είδους εξωτερική πίεση και να μην νιώθει υποχρέωση σε οποιονδήποτε παράγοντα που αποβλέπει στον επηρεασμό της σκέψης του.

Σύμφωνα με την έρευνα των Γαγάνη και Ζοπουνίδη (2008) ο σκοπός του ελέγχου στις μέρες μας είναι διευρυμένος στοχεύοντας στην διαπίστωση της ποιότητας, πληρότητας και αξιοπιστίας των παρεχόμενων λογιστικών πληροφοριών από την διοίκηση μιας εταιρείας, μέσα από μια συστηματική ελεγκτική διαδικασία βασισμένη στα πρότυπα της ελεγκτικής. Η άποψη του ορκωτού ελεγκτή για την αξιοπιστία των λογιστικών καταστάσεων καταγράφεται στην έκθεση ελέγχου προς το Διοικητικό Συμβούλιο της εταιρείας που ασκεί τον έλεγχο. Επίσης υποβάλλει πιστοποιητικό ελέγχου προς το Διοικητικό Συμβούλιο και την Γενική Συνέλευση των μετόχων της ελεγχόμενης μονάδος ενημερώνοντάς τους για τα αποτελέσματα της ελεγκτικής τους εργασίας. Σ' αυτό αναφέρει όλες τις παρατηρήσεις του σχετικά με αδυναμίες λογιστικής οργάνωσης, εσωτερικού ελέγχου και ειλικρίνειας των λογαριασμών. Ο εξωτερικός ορκωτός ελεγκτής σύμφωνα με το άρθρο 37 του Ν.2190/1920 είναι επιφορτισμένος να αποφανθεί για τα παρακάτω:

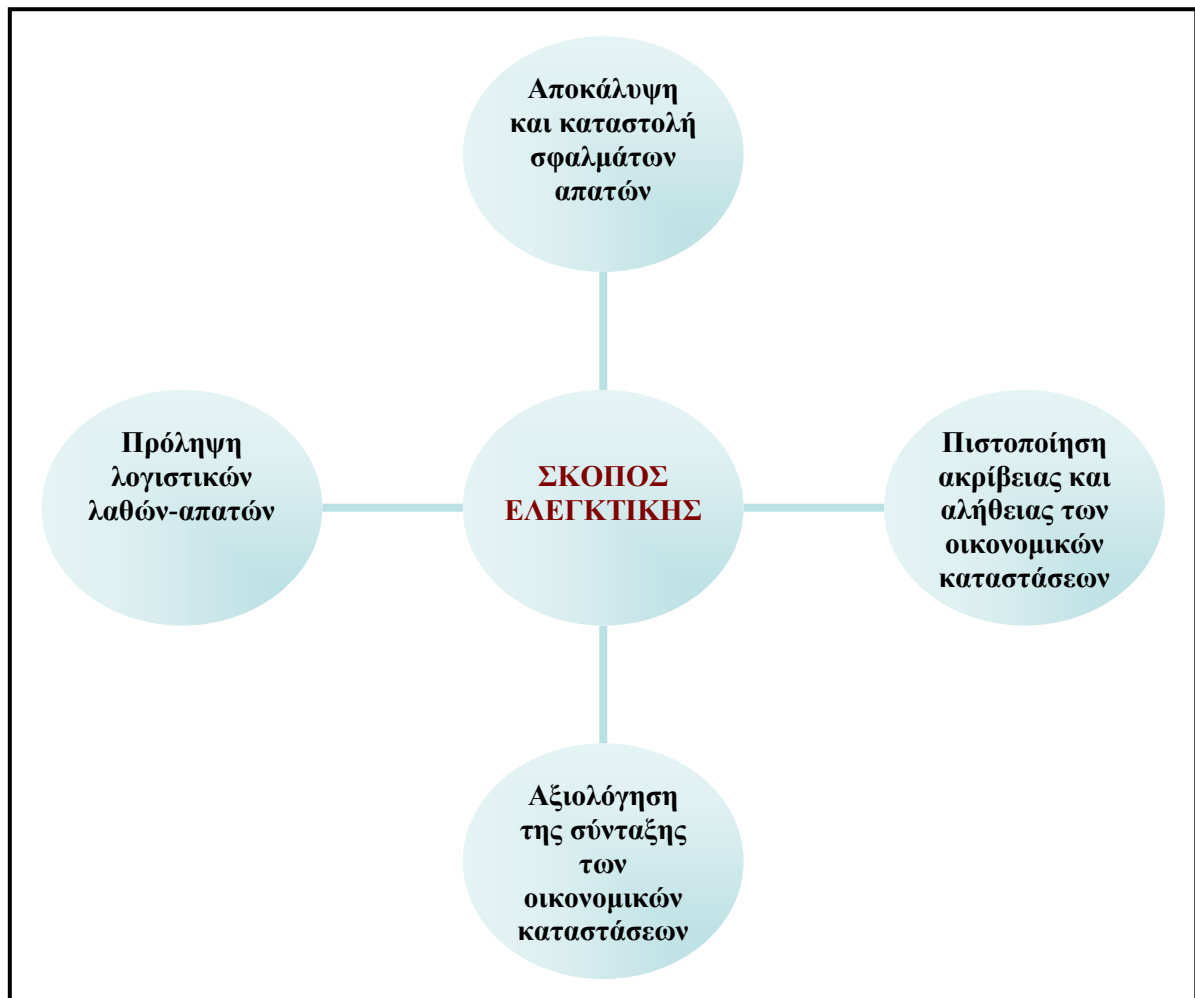
- Εάν η κλειόμενη οικονομική χρήση διεξήχθη ομαλά και σύμφωνα με τις βασικές διατάξεις των λογιστικών αρχών και προτύπων, τις αρχές του καταστατικού της επιχείρησης, τη φορολογική νομοθεσία, τον κώδικα φορολογικής απεικόνισης, καθώς και το εμπορικό και εργατικό δίκαιο.
- Εάν οι λογιστικές καταστάσεις της κλειόμενης χρήσης έχουν συνταχθεί σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 42^α-45 του Ν.2190/1920 και εάν «εμφανίζουν με απόλυτη σαφήνεια την πραγματική εικόνα της περιουσιακής

διάρθρωσης, της χρηματοοικονομικής θέσης και των αποτελεσμάτων χρήσης της εταιρείας».

Οι βασικότεροι σκοποί της ελεγκτικής σύμφωνα με τον Τσακλάγκανο, (2004) αναφέρονται στην :

- Πρόληψη ηθελημένων ή αθέλητων λογιστικών λαθών, απατών (προληπτικός έλεγχος).
- Αποκάλυψη και την καταστολή ακούσιων ή εκούσιων σφαλμάτων, απατών (κατασταλτικός έλεγχος).
- Πιστοποίηση της ακρίβειας και της αλήθειας των οικονομικών καταστάσεων (επιβεβαιωτικός έλεγχος).
- Αξιολόγηση της σύνταξης των οικονομικών καταστάσεων, των οποίων τα στοιχεία είναι ενδιαφέροντα διότι δείχνουν την πορεία και τις τάσεις που επικρατούν στην επιχείρηση (κύκλος εργασιών, κοστολόγια).

Διάγραμμα 6: Σκοπός της Ελεγκτικής

Οι στόχοι της ελεγκτικής εργασίας διαχρονικά εξελίχθηκαν και παρατηρείται μια μετατόπιση της έμφασης του εξωτερικού ελέγχου στη πορεία του χρόνου. Στον πίνακα 1 απεικονίζεται η εξελικτική πορεία των στόχων της ελεγκτικής σύμφωνα με τους Κάντζο και Χονδράκη (2006). Στο πίνακα παρατηρείται ότι η προσπάθεια της ελεγκτικής μέχρι τις αρχές του 19^{ου} αιώνα ήταν η ανακάλυψη της απάτης και των λαθών διαχείρισης μέσα από λεπτομερή διερεύνηση των λογιστικών εγγραφών με σχεδόν ανύπαρκτη την έννοια του εσωτερικού ελέγχου. Στην πορεία των χρόνων ο στόχος της ελεγκτικής μετατοπίζεται και συμπεριλαμβάνει την εκτίμηση της ορθότητας και της αξιοπιστίας των λογιστικών καταστάσεων με τον εσωτερικό έλεγχο να γίνεται ολοένα και πιο σημαντικός.

Πίνακας 1: Οι στόχοι της Ελεγκτικής στο χρόνο

Περίοδος	Αναφερόμενοι ως ελεγκτικοί στόχοι	Έκταση ελέγχου	Αναγνώριση της σημασίας εσωτερικής οργάνωσης/ελέγχου
-1500	Ανακάλυψη απάτης	Λεπτομερής	Ανύπαρκτη
1500-1850	Ανακάλυψη απάτης	Λεπτομερής	Ανύπαρκτη
1850-1905	Ανακάλυψη απάτης	Κάποιοι έλεγχοι κυρίως λεπτομερείς	Ανύπαρκτη
1905-1933	Εκτίμησης της ορθότητας της παρουσίασης των χρηματοοικονομικών μεγεθών. Ανακάλυψη απάτης και λαθών	Λεπτομερής έλεγχοι	Μικρή αναγνώριση
1933-1940	Εκτίμησης της ορθότητας της παρουσίασης των χρηματοοικονομικών μεγεθών. Ανακάλυψη απάτης και λαθών	Έλεγχοι	Αυξανόμενη αναγνώριση
1940-1960	Εκτίμησης της ορθότητας της παρουσίασης των χρηματοοικονομικών μεγεθών	Έλεγχοι	Σημαντική

Πηγή: Κάντζος και Χονδράκης, (2006)

Γενικότερα ο έλεγχος που διενεργούν οι ορκωτοί λογιστές έχει ως βασικό στόχο την διαπίστωση της ακριβοδίκαιης (fairly) παρουσίασης της χρηματοοικονομικής θέσης της επιχείρησης σύμφωνα με τις γενικά παραδεκτές λογιστικές αρχές σε μια συγκεκριμένη ημερομηνία.

Το αντικείμενο του ελέγχου, κατά τον Κάντζο (1995) είναι κατά κύριο λόγο ο τρόπος και η αξιοπιστία της μέτρησης και παρουσίασης των χρηματοοικονομικών μεγεθών που συνιστούν την εικόνα μιας οικονομικής μονάδος. Πιο απλά θα μπορούσε να ειπωθεί ότι με τον έλεγχο επαληθεύεται ο απολογισμός (αναφορά) των υπευθύνων να δώσουν λογαριασμό στους έχοντες έννομο συμφέρον γι' αυτό.

7.3 ΤΑ ΕΛΕΓΚΤΙΚΑ ΛΑΘΗ

Δεδομένου ότι το ενδιαφέρον των ελεγκτών έχει επικεντρωθεί ώστε οι οικονομικές καταστάσεις να απεικονίζουν ακριβοδίκαια την πραγματική οικονομική κατάσταση της οικονομικής μονάδος, η ύπαρξη απάτης, δόλου και αμέλειας αποτελεί βασικό μέλημα της ελεγκτικής εργασίας.

Τα λογιστικά λάθη που προέρχονται από δόλο και οδηγούν σε παραποίηση ή αλλοίωση των οικονομικών καταστάσεων, έχουν ως στόχο την εξαπάτηση μετόχων, πιστωτών, εργαζομένων και κράτους, αποτελούν τη βασική ευθύνη εντοπισμού τους από τον ορκωτό ελεγκτή. Στο ουσιαστικό του μέρος το Διεθνές Ελεγκτικό Πρότυπο (ΔΕΠ) 240 επεξηγεί τις δράσεις που απαιτούνται απ' τον ελεγκτή για την εξακρίβωση τυχόν απάτης στις οικονομικές καταστάσεις καθώς και τις περιπτώσεις που υποθέτει την ύπαρξή της. Σύμφωνα πάντα με το ΔΕΠ 240 το πρώτο μέλημα για τον ελεγκτή είναι να διαχωρίσει το απλό λάθος / πλάνη απ' την απάτη των οποίων ειδοποιός διαφορά αποτελεί η φύση της συμπεριφοράς. Ως λάθος εννοείται η μη ηθελημένη συμπεριφορά η οποία οδηγεί σε αποτέλεσμα ψεύδους ή ανακρίβειας στις οικονομικές καταστάσεις. Τέτοια λάθη (ΔΕΠ 240 παρ. 5) μπορεί να οφείλονται σε παράλειψη εγγραφής ενός ποσού ή μιας δήλωσης, σε λάθος στη συλλογή και επεξεργασία στοιχείων στα οποία βασίζονται τέτοιες καταστάσεις, σε ανακριβή λογιστική εκτίμηση που μπορεί να βασίζεται είτε σε παράλειψη, είτε σε κακή ερμηνεία γεγονότων. Ακόμη μπορεί να οφείλεται σε λανθασμένη εφαρμογή λογιστικών αρχών που διέπουν τη μέτρηση, αναγνώριση, κατηγοριοποίηση και παρουσίαση ή δημοσίευση στοιχείων. Απ' την άλλη ως απάτη το ΔΕΠ θεωρεί το σύνολο των εκούσιων συμπεριφορών που σκοπεύουν μέσω της

εξαπάτησης ή άλλων μη νόμιμων μέσων στην επίτευξη ενός αθέμιτου και παράνομου αποτελέσματος.

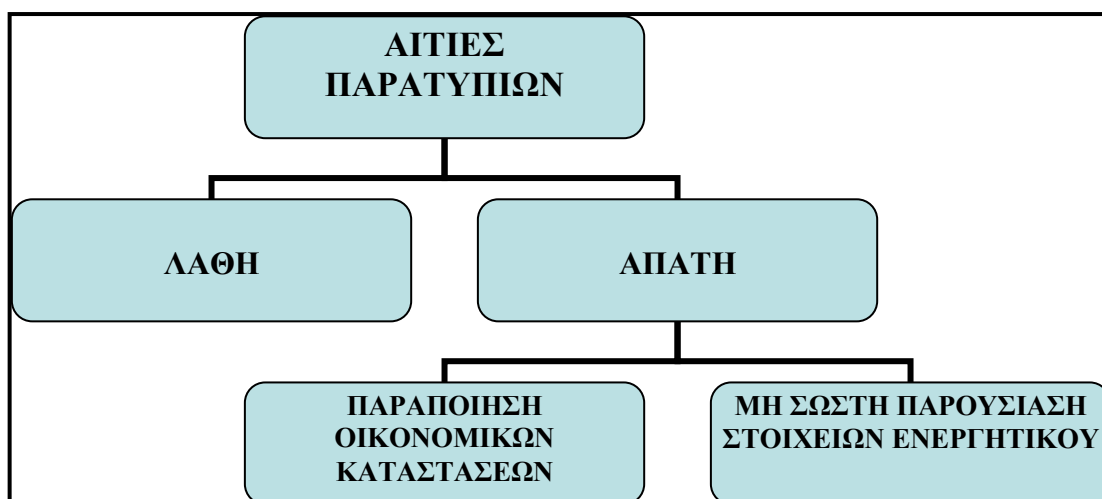
Επίσης τα λάθη σύμφωνα με τον Τσακλάγκανο (1997) μπορούν να ταξινομηθούν σε έξι βασικές κατηγορίες:

- Σε λάθη λογιστικής ερμηνείας
- Σε λάθη παραλείψεων
- Σε λάθη απόδοσης
- Σε λάθη αρχών
- Σε λάθη αριθμητικά
- Σε λάθη εκτέλεσης της λογιστικής εργασίας

Στο πρότυπο Statement on Auditing Standards (SAS) 99 του Αμερικάνικου Ινστιτούτου Ορκωτών Λογιστών διαχωρίζεται το λάθος που προέρχεται από αμέλεια από το λάθος που στοχεύει στην απάτη (διάγραμμα 7) την οποία ορίζει ως «την σκόπιμη παράβλεψη ποσών ή παραποίηση στοιχείων στις οικονομικές καταστάσεις των εταιρειών».

Πολλές φορές την απάτη μπορεί να την διαπράξει ένας ή και περισσότεροι εργαζόμενοι μιας επιχείρησης οι οποίοι προβαίνουν σε υπεξαίρεση χρημάτων ή περιουσιακών στοιχείων εν αγνοία της διοίκησης. Ακόμη την απάτη μπορεί να διαπράξουν εργαζόμενοι μιας επιχείρησης σε συνεργασία με εργαζομένους άλλης επιχείρησης προμηθευτή πελάτη ή πιστωτή. Σίγουρα όμως η απάτη μπορεί να εμπνευσθεί και να καθοδηγηθεί απ' την διοίκηση της επιχείρησης στοχεύοντας στην αλλοίωση στοιχείων του ισολογισμού ή την παραποίηση των αποτελεσμάτων. Η συμπεριφορά που έχει κάθε φορά η απάτη εξαρτάται απ' το αποτέλεσμα που θέλει η διοίκηση να επιτευχθεί. Έτσι μια υπερεκτίμηση ή υποεκτίμηση στοιχείων του ισολογισμού εξαρτάται απ' τον επιθυμητό στόχο όπως παροχή πίστωσης, εξαγορά ή συγχώνευση, φοροδιαφυγή, πληρωμή ή μη μερισμάτων, ή μεταβολή στην τιμή της μετοχής.

Διάγραμμα 7: Αιτίες Παρατυπιών

AICPA, Requirements of SAS 99, (2005)

Παράλληλα όπως τονίζουν στην μελέτη τους οι Γαγάνης και Ζοπουνίδης (2008) οι απάτες τις περισσότερες φορές, συνοδεύονται από πλαστά δικαιολογητικά (τιμολόγια, φορτωτικές, δελτία αποστολής κ.α.), νόθευση των λογιστικών βιβλίων με διάφορα λογιστικά τεχνάσματα (αριθμητικά λάθη, μη λογιστικοποίηση δεδουλευμένων εσόδων ή εξόδων κ.α.), μεταβολή της απογραφής, αλλαγές στην λογιστική μέθοδο αποτίμησης των αποθεμάτων, παρουσίαση αλλότριων περιουσιακών στοιχείων ως δικά τους, λογιστικοποίηση εικονικών πράξεων κ.α.

7.4 ΕΛΕΓΚΤΙΚΑ ΠΡΟΤΥΠΑ

Η παγκοσμιοποίηση της οικονομίας που επήλθε μέσω της ραγδαίας τεχνολογικής εξέλιξης και της ανάπτυξης των αγορών χρήματος και κεφαλαίου, κατήργησε τα σύνορα δημιουργώντας ισχυρούς επιχειρηματικούς δεσμούς ανάμεσα στα κράτη. Νέες αγορές, νέες προκλήσεις, αλλά και νέοι κίνδυνοι για τις επιχειρήσεις όπου η έγκαιρη και αποτελεσματική αντιμετώπισή τους θεωρείται απαραίτητη για την επίτευξη των στόχων τους. Ισχυρό ανταγωνιστικό περιβάλλον επιβάλλει την λήψη άμεσων ορθολογικών επιχειρηματικών αποφάσεων από επιχειρήσεις και φορείς, που μόνο η αξιόπιστη χρηματοοικονομική πληροφόρηση μπορεί να εγγυηθεί.

Αντιλαμβανόμενοι τα νέα αυτά δεδομένα, όπως είναι φυσικό, κατανοούμε ότι ο ρόλος και η σημασία του ελεγκτή και της ελεγκτικής διαδικασίας έχει αλλάξει. Οι ελεγκτές

πλέον, διαδραματίζουν πολύ κρίσιμο παράγοντα για την σωστή λειτουργία της αγοράς, την προστασία των επενδυτών και των πιστωτών αλλά και την αξιόπιστη λειτουργία του χρηματοοικονομικού συστήματος γενικότερα. Οι ελεγκτές λειτουργούν ως μηχανισμός επιβεβαίωσης της ορθότητας και εγκυρότητας των οικονομικών καταστάσεων που δημοσιεύουν οι επιχειρήσεις, προασπίζοντας και παρέχοντας εγγυήσεις για μια υγιή και αξιόπιστη οικονομική δραστηριότητα.

Όμως μια σειρά από μεγάλα εταιρικά σκάνδαλα (enron, worldcom, parmalat) που ήρθαν στην επιφάνεια, με τεράστιες επακόλουθες ζημιές για τους επενδυτές σε παγκόσμιο επίπεδο, τόνισαν την ανάγκη ύπαρξης νομοθετικού πλαισίου και επαγγελματικών προτύπων τόσο για την ελεγκτική διαδικασία όσο και για τις ευθύνες των ελεγκτών. Καθώς ο έλεγχος διεθνοποιείται ακολουθώντας κι αυτός τα φαινόμενα της παγκοσμιοποίησης, τα πρότυπα αυτά επιβάλλεται να είναι διεθνή, ώστε να διασφαλίζεται η ομοιομορφία και η συγκρισιμότητα των οικονομικών καταστάσεων σε παγκόσμιο επίπεδο.

Για το λόγο αυτό η διεθνής ελεγκτική κοινότητα σε μια προσπάθεια αυτορύθμισης των λειτουργιών των ελεγκτών έχει εκδώσει διάφορα τεχνικά πρότυπα όπως τα Διεθνή Λογιστικά Πρότυπα (ΔΛΠ) ή International Accounting Standards (IAS), τα οποία σήμερα αποκαλούνται Διεθνή Πρότυπα Χρηματοοικονομικής Πληροφόρησης (ΔΠΧΠ) ή International Reporting Standards (IRS) και διάφορα επαγγελματικά πρότυπα όπως τα Διεθνή Ελεγκτικά Πρότυπα (ΔΕΠ) ή International Standards of Auditing (ISA) (Αυγουλέας Α., 2006). Τα ΔΕΠ εκπονούνται από την Διεθνή Ομοσπονδία Λογιστών (ΔΟΛ⁷) ή International Federation of Accountants (IFAC) αποτελώντας τα διεθνή πρότυπα που συνήθως εφαρμόζουν οι επαγγελματίες ελεγκτές κατά τον έλεγχο. Τα ελεγκτικά πρότυπα παρέχουν εκείνες τις οδηγίες και κατευθύνσεις της ελεγκτικής διαδικασίας ώστε να εξασφαλίζεται η ποιότητα και η νομιμότητα της ελεγκτικής εργασίας. Επιπροσθέτως τα ΔΕΠ αποτελούν ένα σημαντικό εργαλείο στην διάθεση της διεθνούς ελεγκτικής κοινότητας για την καταπολέμηση των εγκλημάτων του «λευκού κολάρου» όπως αποκαλούνται τα οικονομικά εγκλήματα στις επιχειρήσεις.

Σύμφωνα με τον Μπάλλα, (2004) τα ελεγκτικά πρότυπα μπορούν να διαχωριστούν στις παρακάτω κατηγορίες:

⁷ Η ΔΟΛ ιδρύθηκε στην Ν.Υόρκη το 1977 και έχει σήμερα ως μέλη του 163 εθνικές κλαδικές οργανώσεις από όλο τον πλανήτη, οι οποίες αντιπροσωπεύουν πάνω από δύομιση εκατομμύρια λογιστές (Αυγουλέας Α. 2006).

- Στις γενικές αρχές (general standards) σύμφωνα με τις οποίες οι ελεγκτικές διαδικασίες πρέπει να εφαρμόζονται με επαγγελματική επάρκεια από κατάλληλα εκπαιδευμένα άτομα.
- Στις αρχές εκτέλεσης της εργασίας (standards of fieldwork) με τις οποίες απαιτείται ο κατάλληλος σχεδιασμός και επίβλεψη της εργασίας, η σωστή εκτίμηση του συστήματος εσωτερικού ελέγχου της επιχείρησης καθώς και στην επάρκεια και καταλληλότητα του αποδεικτικού υλικού που πρέπει να συγκεντρωθεί.
- Στις αρχές που αφορούν τις εκθέσεις ελέγχου (standards of reporting) στις οποίες περιλαμβάνεται η απαραίτητη έκφραση γνώμης για το σύνολο των οικονομικών καταστάσεων απ'τον ελεγκτή καθώς και δήλωση ότι οι οικονομικές καταστάσεις έχουν καταρτιστεί σύμφωνα με τις γενικά παραδεκτές λογιστικές αρχές.

Αντίθετα με τα ΔΛΠ τα οποία αποτελούν ένα ουσιαστικό σύστημα κατευθύνσεων για την επεξεργασία, τον υπολογισμό και την σύνθεση των οικονομικών καταστάσεων τα ΔΕΠ περιλαμβάνουν ένα σύστημα κανόνων συμπεριφοράς και πρακτικών οδηγιών για τον τρόπο ελέγχου των οικονομικών καταστάσεων. Τα ΔΕΠ με τις αρχές, τους κανόνες και τις πρακτικές οδηγίες που παρέχουν, θέτουν τις υποχρεώσεις και τα καθήκοντα των ελεγκτών για την αποτελεσματική και ποιοτική παροχή ελεγκτικών υπηρεσιών.

Όπως ορίζει το ΔΕΠ 200 (παρ.14), κατά τον έλεγχο οι ελεγκτές θα πρέπει να συμμορφώνονται με τις ακόλουθες αρχές δεοντολογίας:

- Ανεξαρτησία όσον αφορά τις αναθέσεις ελέγχων των οικονομικών καταστάσεων
- Ηθική ακεραιότητα
- Αντικειμενικότητα
- Επαγγελματική επάρκεια και επιμέλεια
- Εμπιστευτικότητα και εχεμύθεια
- Επαγγελματική συμπεριφορά
- Συμμόρφωση με τα τεχνικά πρότυπα

Σύμφωνα με το ίδιο πρότυπο (ΔΕΠ 200 παρ.8) ο σκοπός του διενεργούμενου ελέγχου είναι η παροχή λογικής εξασφάλισης πως οι οικονομικοί λογαριασμοί ως σύνολο είναι ελεύθεροι από ψευδής δηλώσεις και σκόπιμες ανακρίβειες. Εξαιτίας της φύσης του

ελέγχου οι ελεγκτές πολλές φορές εκφράζουν γνώμη κατά την κρίση τους καθώς είναι αδύνατον να παρέχουν γνώμη με απόλυτη βεβαιότητα. Έτσι ο έλεγχος δεν αποτελεί εγγύηση πέραν της λογικής εξασφάλισης πως οι οικονομικές καταστάσεις δεν περιέχουν ανακρίβειες ή παραπλανητικές πληροφορίες.

Για την ελαχιστοποίηση του ελεγκτικού κινδύνου της μη αποκάλυψης ανακριβειών ή ψευδών στοιχείων, κατά το ΔΕΠ 310, ο ελεγκτής οφείλει να αποκτά γνώση για την επιχείρηση που ελέγχει ώστε να αναγνωρίζει τα γεγονότα και τις πρακτικές της. Επιπρόσθετα, σύμφωνα με το ΔΕΠ 220 πριν από την αποδοχή ενός νέου πελάτη από τον ελεγκτή πρέπει να εξασφαλιστεί η διατήρηση της ανεξαρτησίας του η οποία είναι αδιαπραγμάτευτη.

Ίσως ένα από τα σημαντικότερα πρότυπα αποτελεί το ΔΕΠ 240 το οποίο αναφέρεται στην ευθύνη των ελεγκτών για την αποκάλυψη τυχόν απάτης κατά τον έλεγχο των οικονομικών καταστάσεων της οικονομικής μονάδας. Περισσότερα για τον ΔΕΠ 240 θα μελετήσουμε παρακάτω στις ευθύνες των ελεγκτών.

Τέλος ένα άλλο σημαντικό πρότυπο αποτελεί το ΔΕΠ 510, το οποίο ορίζει τις προκαταρκτικές ενέργειες και τα καθήκοντα του ελεγκτή πριν αρχίσει τον έλεγχο. Μεταξύ άλλων ο ελεγκτής πρέπει να πληροφορηθεί πριν τον έλεγχο για τα χρηματοοικονομικά στοιχεία της εταιρίας, όλες τις υποχρεώσεις της, τις σημαντικές συναλλαγές που συνάφθηκαν καθώς και τις λογιστικές μεθόδους που ακολούθησαν.

Το 2002 και προκειμένου να αποκατασταθεί το κλίμα ανασφάλειας που επικρατούσε μετά από τα μεγάλα εταιρικά σκάνδαλα που είχαν παρουσιαστεί, εκδίδεται ο νόμος «Sharbanes – Oxley» στις ΗΠΑ. Ο νόμος αποτελεί σημαντική νομοθετική πρωτοβουλία καθώς περιλαμβάνει σειρά από μέτρα για τον τρόπο λειτουργίας των εταιρικών επιτροπών ελέγχου, την ανεξαρτησία και την εποπτεία των ελεγκτών καθώς και τον τρόπο εκπλήρωσης των καθηκόντων τους. Θέτει μια σειρά από περιορισμούς στην δραστηριότητα των ελεγκτών προσπαθώντας με διάφορες διατάξεις να εξασφαλίσει την ποιότητα των υπηρεσιών που αυτοί προσφέρουν. Επίσης αναφέρεται στον τρόπο δημοσίευσης των λογιστικών καταστάσεων, τις προϋποθέσεις πιστοποίησης των λογιστικών καταστάσεων και την απαγόρευση χορήγησης δανείων σε διευθυντές και ανώτατα στελέχη.

Τέλος στην Ελλάδα το 2010 με απόφαση της ΕΛΤΕ η ΣΟΕΛ μετέφρασε στην ελληνική γλώσσα τα αποσαφηνισμένα ΔΕΠ (Πίνακας 2).

Πίνακας 2: Διεθνή Πρότυπα Ελέγχου και Διεθνή Πρότυπα Δικλίδων Ποιότητας

ΑΡΙΘΜΟΣ	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ
ΔΠΑΠ 1	Διεθνές Πρότυπο Δικλίδων Ποιότητας, Δικλίδες ποιότητας για λογιστικές επιχειρήσεις που διενεργούν ελέγχους και επισκοπήσεις οικονομικών καταστάσεων, καθώς και άλλες αναθέσεις διασφάλισης και συναφών υπηρεσιών
ΔΠΕ 200	Γενικοί στόχοι του ανεξάρτητου ελεγκτή και η διενέργεια ελέγχου σύμφωνα με τα διεθνή πρότυπα ελέγχου
ΔΠΕ 210	Συμφωνία επί των όρων ανάθεσης ελέγχου
ΔΠΕ 220	Δικλίδες ποιότητας για τον έλεγχο οικονομικών καταστάσεων
ΔΠΕ 230	Τεκμηρίωση του ελέγχου
ΔΠΕ 240	Ευθύνες του ελεγκτή σχετικά με απάτη σε έναν έλεγχο οικονομικών καταστάσεων
ΔΠΕ 250	Εξέταση νόμων και κανονισμών στον έλεγχο οικονομικών καταστάσεων
ΔΠΕ 260	Επικοινωνία με τους υπεύθυνους για τη διακυβέρνηση
ΔΠΕ 265	Κοινοποίηση ελλείψεων σε εσωτερικές δικλίδες στους υπεύθυνους για τη διακυβέρνηση και τη διοίκηση
ΔΠΕ 300	Σχεδιασμός ενός ελέγχου οικονομικών καταστάσεων
ΔΠΕ 315	Εντοπισμός και εκτίμηση των κινδύνων ουσιώδους σφάλματος μέσω κατανόησης της οντότητας και του περιβάλλοντός της
ΔΠΕ 320	Ουσιώδες μέγεθος στο σχεδιασμό και στην εκτέλεση ενός ελέγχου
ΔΠΕ 330	Οι αντιδράσεις του ελεγκτή στους εκτιμώμενους κινδύνους
ΔΠΕ 402	Ελεγκτικά ζητήματα σχετικά με οντότητα που χρησιμοποιεί Οργανισμό Υπηρεσιών
ΔΠΕ 450	Αξιολόγηση σφαλμάτων που εντοπίζονται κατά τη διάρκεια του ελέγχου
ΔΠΕ 500	Ελεγκτικά τεκμήρια
ΔΠΕ 501	Ελεγκτικά τεκμήρια – ειδικά ζητήματα για επιλεγμένα κονδύλια
ΔΠΕ 505	Εξωτερικές επιβεβαιώσεις
ΔΠΕ 510	Αρχικές αναθέσεις ελέγχου – υπόλοιπα έναρξης
ΔΠΕ 520	Αναλυτικές διαδικασίες
ΔΠΕ 530	Ελεγκτική δειγματοληψία
ΔΠΕ 540	Έλεγχος λογιστικών εκτιμήσεων, περιλαμβανομένων των λογιστικών εκτιμήσεων εύλογης αξίας και σχετικών γνωστοποιήσεων
ΔΠΕ 550	Συνδεδεμένα μέρη
ΔΠΕ 560	Μεταγενέστερα γεγονότα
ΔΠΕ 570	Συνέχιση δραστηριότητας
ΔΠΕ 580	Έγγραφα διαβεβαιώσεις
ΔΠΕ 600	Ειδικά ζητήματα – Έλεγχος οικονομικών καταστάσεων ομίλου (περιλαμβανομένης της ενοσχίας ελεγκτών συστατικού)
ΔΠΕ 610	Χρησιμοποίηση της εργασίας των εσωτερικών ελεγκτών
ΔΠΕ 620	Χρησιμοποίηση της εργασίας του ειδήμονα του ελεγκτή
ΔΠΕ 700	Διαμόρφωση γνώμης και έκθεση επί οικονομικών καταστάσεων
ΔΠΕ 705	Διαφοροποιήσεις της γνώμης στην έκθεση του ανεξάρτητου ελεγκτή
ΔΠΕ 706	Παράγραφοι έμφασης θέματος και παράγραφοι άλλου θέματος στην έκθεση του ανεξάρτητου ελεγκτή
ΔΠΕ 710	Συγκριτικές πληροφορίες – αντίστοιχοι αριθμοί και συγκριτικές οικονομικές καταστάσεις
ΔΠΕ 720	Οι ευθύνες του ελεγκτή σχετικά με άλλες πληροφορίες σε έγγραφα που περιέχουν ελεγχόμενες οικονομικές καταστάσεις
ΔΠΕ 800	Ειδικά ζητήματα – έλεγχος οικονομικών καταστάσεων που καταρτίζονται σύμφωνα με πλαίσια ειδικού σκοπού
ΔΠΕ 805	Ειδικά ζητήματα – έλεγχος επιμέρους οικονομικών καταστάσεων και συγκεκριμένων στοιχείων, λογαριασμών ή κονδυλίων οικονομικής κατάστασης
ΔΠΕ 810	Αναθέσεις για έκθεση επί περιληπτικών οικονομικών καταστάσεων

Πηγή: Ελληνικό κείμενο ΔΠΕ & ΔΠΑΠ από την ΔΟΛ (IFAC)

7.5 ΕΥΘΥΝΕΣ ΕΛΕΓΚΤΩΝ ΔΠΕ 240

Σύμφωνα με την Επιτροπή Λογιστικής Τυποποίησης και Ελέγχων (ΕΛΤΕ) βάση της νομοθεσίας ν.3693/2008 οι υποχρεωτικοί έλεγχοι διενεργούνται, ανάλογα με τη φύση τους, σύμφωνα με τα ελεγκτικά πρότυπα του άρθρου 24 του ίδιου νόμου στον οποίο συμπεριλαμβάνονται και τα Διεθνή Πρότυπα Ελέγχου (ΔΠΕ).

Το ΔΠΕ 240 ασχολείται με τις ευθύνες του ελεγκτή σχετικά με την απάτη σε έναν έλεγχο οικονομικών καταστάσεων. Ειδικότερα ασχολείται με τον τρόπο εφαρμογής των προτύπων 315 για τον εντοπισμό και εκτίμηση των κινδύνων ουσιώδους σφάλματος καθώς και 330 για τις αντιδράσεις του ελεγκτή στους εκτιμώμενους κινδύνους. Η ισχύς του παρόντος προτύπου αρχίζει για τους ελέγχους από την περίοδο 15 Δεκεμβρίου 2009 και μετά.

Σύμφωνα με το πρότυπο (240) κύρια ευθύνη του ελεγκτή είναι η απόκτηση εύλογης διασφάλισης ότι οι οικονομικές καταστάσεις ως σύνολο είναι απαλλαγμένες από ουσιώδες σφάλμα, είτε αυτό οφείλεται σε απάτη είτε σε λάθος. Παρόλο το σωστό σχεδιασμό και την διενέργεια του ελέγχου, εξαιτίας ενδογενών περιορισμών, υπάρχει πάντα αναπόφευκτος κίνδυνος ουσιώδη σφάλματα των οικονομικών καταστάσεων να μην εντοπιστούν. Όπως περιγράφεται στο ΔΠΕ 200 ο κίνδυνος μη εντοπισμού ουσιώδους σφάλματος που προκύπτει από απάτη είναι υψηλότερος από τον κίνδυνο μη εντοπισμού σφάλματος που προκύπτει από λάθος. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι η απάτη περιλαμβάνει διάφορα πολυσύνθετα και καλά οργανωμένα σχήματα που σχεδιάστηκαν για την συγκαλύψουν. Πλαστογραφίες εσκεμμένη παράλειψη καταγραφής συναλλαγών και ψευδής διαβεβαιώσεις προς τον ελεγκτή ειδικά όταν αυτές συνοδεύονται και από συμπαιγνία, αποτελούν απόπειρες συγκάλυψης που δύσκολα μπορεί να εντοπιστούν.

Επίσης, ο κίνδυνος για τον ελεγκτή να μην εντοπίσει ένα ουσιώδες σφάλμα που προκύπτει από απάτη της διοίκησης είναι μεγαλύτερος από τον εντοπισμό της απάτης ενός εργαζομένου. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι η διοίκηση είναι συχνά σε θέση να χειραγωγεί άμεσα ή έμμεσα τα λογιστικά αρχεία, να παρουσιάζει απατηλές χρηματοοικονομικές πληροφορίες ή να παραβιάζει τις δικλίδες ασφαλείας που σχεδιάστηκαν για την αποφυγή παρόμοιων περιπτώσεων από τους εργαζομένους. Κατά το πρότυπο καθ'όλη την διάρκεια του ελέγχου για την απόκτηση εύλογης διασφάλισης ο ελεγκτής είναι υπεύθυνος για την διατήρηση επαγγελματικού σκεπτικισμού. Ο ελεγκτής πρέπει να λαμβάνει υπόψη του την δυνατότητα παραβίασης

των δικλίδων από τη διοίκηση και το γεγονός ότι ελεγκτικές διαδικασίες αποτελεσματικές στον εντοπισμό λάθους, πιθανόν να μην είναι αποτελεσματικές στον εντοπισμό απάτης.

Για την καλύτερη εκτίμηση και εντοπισμό των κινδύνων ουσιώδους σφάλματος λόγω απάτης καθώς και στον σχεδιασμό διαδικασιών για τον εντοπισμό τους, το ΔΠΕ 240 έχει σχεδιάσει κάποιες απαιτήσεις.

Επαγγελματικός σκεπτικισμός

Σύμφωνα με το ΔΠΕ 200, ο ελεγκτής παρά την προηγούμενη εμπειρία για την ειλικρίνεια και την ακεραιότητα της διοίκησης της οντότητας πρέπει να διατηρεί επαγγελματικό σκεπτικισμό κατά τη διάρκεια του ελέγχου, αναγνωρίζοντας την πιθανότητα ότι θα μπορούσε να υπάρξει ουσιώδες σφάλμα λόγω απάτης. Ο ελεγκτής μπορεί να αποδέχεται όλα τα αρχεία και τα έγγραφα ως γνήσια, εκτός εάν έχει λόγο να πιστεύει το αντίθετο. Ο ελεγκτής οφείλει να διερευνά περαιτέρω, εάν οι συνθήκες που εντοπίστηκαν κατά τη διάρκεια του ελέγχου τον κάνουν να πιστεύει ότι ένα έγγραφο μπορεί να μην είναι αυθεντικό, ή ότι οι όροι του τροποποιήθηκαν χωρίς να γνωστοποιηθούν. Επίσης οφείλει να διερευνά τυχόν ασυνέπειες στις απαντήσεις που λαμβάνει απ' την διοίκηση ή από άτομα επιφορτισμένα με την διακυβέρνηση της οικονομικής μονάδας.

Διαδικασίες εκτίμησης κινδύνου και συναφείς δραστηριότητες

Ο ελεγκτής προκειμένου να κατανοήσει την επιχείρηση που θα ελέγξει και το περιβάλλον αυτής, πρέπει να εκτελέσει κάποιες διαδικασίες εκτίμησης του κινδύνου συμπεριλαμβανομένων και των εσωτερικών δικλίδων ασφαλείας. Εκτελώντας τις διαδικασίες αυτές ο ελεγκτής συλλέγει τις πληροφορίες εκείνες για τον εντοπισμό των κινδύνων ουσιώδους σφάλματος λόγω απάτης.

Διοίκηση και άλλα πρόσωπα εντός της οντότητας

Ο ελεγκτής πρέπει να θέτει διερευνητικά ερωτήματα στη διοίκηση σχετικά με :

- Την εκτίμησή της για τον κίνδυνο ύπαρξης ουσιώδους σφάλματος λόγω απάτης στις οικονομικές καταστάσεις .
- Την αντίδραση και τις διαδικασίες της διοίκησης για τον εντοπισμό της απάτης στην οντότητα, συμπεριλαμβανομένων και ειδικών κινδύνων απάτης που έχουν εντοπιστεί απ' αυτή.

- Την κοινοποίηση προς τους υπευθύνους διακυβέρνησης σχετικά με τις ενέργειες για τον εντοπισμό και την αντίδραση στους κινδύνους απάτης στην οντότητα.
- Την κοινοποίηση προς τους εργαζόμενους απ' την διοίκηση θεμάτων επιχειρηματικών πρακτικών και δεοντολογίας.

Κατά τον έλεγχο, μιας οντότητας ο ελεγκτής υποχρεούται μέσω διερευνητικών ερωτημάτων που απευθύνει προς τη διοίκηση και άλλα πρόσωπα, να διαπιστώσει το κατά πόσον αυτοί έχουν γνώση οποιασδήποτε απάτης ή υποψίας ή καταγγελίας για απάτη εντός της οντότητας. Επίσης στις επιχειρήσεις με λειτουργία εσωτερικού ελέγχου ο ελεγκτής θέτει διερευνητικά ερωτήματα στην υπηρεσία εσωτερικού ελέγχου για να διαπιστώσει εάν έχει γνώση για την ύπαρξη, υποψία ή καταγγελία οποιασδήποτε απάτης που επηρεάζει την οντότητα και να λάβει την άποψη του για τον κινδύνους απάτης.

Οι υπεύθυνοι για την διακυβέρνηση

Ο ελεγκτής πρέπει να κατανοήσει το πώς οι υπεύθυνοι για την διακυβέρνηση της οντότητας ασκούν επίβλεψη στην διοίκηση για της διαδικασίες εντοπισμού και αντίδρασης στους κινδύνους της απάτης καθώς και των δικλίδων ασφαλείας που αυτή έχει θέσει για να μετριάσει τον κίνδυνο. Θέτοντας διερευνητικά ερωτήματα προς τους υπεύθυνους διακυβέρνησης ο ελεγκτής διαπιστώνει εάν έχουν γνώση κάποιας πραγματικής απάτης, υποψίας ή καταγγελλόμενης που επηρεάζει την οντότητα. Ταυτόχρονα ο ελεγκτής με τα ερωτήματα αυτά στους υπεύθυνους διακυβέρνησης επιβεβαιώνονται και οι απαντήσεις της διοίκησης.

Εντοπισμός ασυνήθιστων ή απρόσμενων σχέσεων

Ασυνήθιστες ή απρόσμενες σχέσεις που έχουν εντοπιστεί κατά την διάρκεια του ελέγχου περιλαμβανομένων και αυτών που σχετίζονται με λογαριασμούς εσόδων, πρέπει να αξιολογηθούν κατάλληλα από τον ελεγκτή για το εάν αυτές υποδηλώνουν την ύπαρξη ουσιώδους σφάλματος λόγω απάτης.

Άλλες πληροφορίες

Επίσης κάθε πληροφορία που λαμβάνεται από τον ελεγκτή κατά την διαδικασία του ελέγχου αξιολογείται απ' αυτόν για τον εάν αυτές υποδηλώνουν τον κίνδυνο ουσιώδους σφάλματος λόγω απάτης.

Αξιολόγηση παραγόντων κινδύνου απάτης

Ακόμη ο ελεγκτής πρέπει να εκτιμήσει τις πληροφορίες εκείνες που συνέλλεξε από άλλες διαδικασίες αξιολόγησης του κινδύνου εάν υποδηλώνουν την ύπαρξη ενός ή περισσότερων παραγόντων κινδύνου απάτης. Αν και οι παράγοντες κινδύνου απάτης μπορεί να μην συνεπάγονται απαραίτητα και την ύπαρξη απάτης, ωστόσο συχνά παρουσιάζονται σε περιπτώσεις όπου υπάρχουν απάτες και για το λόγο αυτό μπορεί να υποδηλώνουν κινδύνους ουσιώδους σφάλματος λόγω απάτης.

Εντοπισμός και εκτίμηση των κινδύνων ουσιώδους σφάλματος λόγω απάτης

Κατά το ΔΠΕ 315 ο ελεγκτής πρέπει να εντοπίζει και να εκτιμά τους κινδύνους ουσιώδους σφάλματος λόγω απάτης σε επίπεδο οικονομικών καταστάσεων και σε επίπεδο ισχυρισμού για κατηγορίες συναλλαγών, υπόλοιπα λογαριασμών και γνωστοποιήσεις. Κατά τον εντοπισμό των κινδύνων ουσιώδους σφάλματος ο ελεγκτής βασιζόμενος στην υπόθεση ότι υπάρχουν κίνδυνοι απάτης στην αναγνώριση των εσόδων, πρέπει να αξιολογεί ποιοι τύποι εσόδων ή συναλλαγών εσόδων ή ισχυρισμοί οδηγούν σε τέτοιους κινδύνους. Τους εκτιμώμενους αυτούς κινδύνους ουσιώδους σφάλματος λόγω απάτης ο ελεγκτής οφείλει να τους χειρίζεται ως σοβαρούς κινδύνους και κατά συνέπεια να αποκτά γνώση των σχετικών δικλίδων ασφαλείας της οντότητας.

Αντιδράσεις στους εκτιμώμενους κινδύνους ουσιώδους σφάλματος λόγω απάτης

Γενικές αντιδράσεις

Για την αντιμετώπιση των εκτιμήσεων για κινδύνους ουσιώδους σφάλματος λόγω απάτης σε επίπεδο οικονομικών καταστάσεων ο ελεγκτής πρέπει να καθορίσει τις γενικές αντιδράσεις. Σύμφωνα μ'αυτές ο ελεγκτής πρέπει:

- Να ορίζει επιπλέον εξειδικευμένο προσωπικό, λαμβάνοντας τις γνώσεις, τις δεξιότητες και τις ικανότητες των προσώπων ως κριτήρια για την ανάθεση των ευθυνών. (π.χ. ειδικούς στην τεχνολογία πληροφορικής)
- Να αξιολογεί το κατά πόσο οι διάφορες λογιστικές πολιτικές της οντότητας και ειδικότερα αυτές που σχετίζονται με υποκειμενικές επιμετρήσεις και πολύπλοκες συναλλαγές αποτελούν ενδείξεις απατηλής χρηματοοικονομικής αναφοράς εξαιτίας χειραγώγησης των κερδών απ'την διοίκηση.
- Να ενσωματώσει ένα στοιχείο μη προβλεψιμότητας στην επιλογή της φύσης, του χρόνου και της έκτασης του ελέγχου. Εξαιτίας του ότι άτομα εξοικειωμένα

με τις διαδικασίες του ελέγχου εντός της οντότητας είναι πολύ πιο εύκολο να συγκαλύψουν μια απάτη εντός αυτής.

Ελεγκτικές διαδικασίες που ανταποκρίνονται στους εκτιμώμενους κινδύνους ουσιώδους σφάλματος λόγω απάτης σε επίπεδο ισχυρισμού

Σύμφωνα με το ΔΠΕ 330 ο ελεγκτής οφείλει να σχεδιάζει και να εκτελεί περεταίρω ελεγκτικές διαδικασίες με φύση, χρόνο και έκταση αυτών ανάλογα με τους εκτιμώμενους κινδύνους ουσιώδους σφάλματος σε επίπεδο ισχυρισμού.

Ελεγκτικές διαδικασίες που ανταποκρίνονται σε κινδύνους που σχετίζονται με παραβίαση των δικλίδων από την διοίκηση

Η διοίκηση της οντότητας λόγω της ιδιαίτερης θέσης την οποία κατέχει, έχει τη δυνατότητα να χειραγωγεί τα αποτελέσματα και να παραποιεί τις οικονομικές καταστάσεις της παραβιάζοντας τις κατά τα άλλα αποτελεσματικές δικλίδες ασφαλείας. Ο κίνδυνος παραβίασης των δικλίδων από την διοίκηση της, παρόλο που διαφέρει από οντότητα σε οντότητα, αποτελεί ένα σοβαρό κίνδυνο ουσιώδους σφάλματος λόγω απάτης. Ο ελεγκτής ανεξάρτητα από το βαθμό κινδύνου σε κάθε οντότητα πρέπει να εκτελεί τις ελεγκτικές διαδικασίες ώστε:

- Να ελέγχει την ορθότητα των ημερολογιακών εγγραφών του γενικού καθολικού και λοιπών προσαρμογών που διενεργούνται για την κατάρτιση των οικονομικών καταστάσεων. Για τον έλεγχο αυτών των εγγραφών ο ελεγκτής πρέπει να θέτει διερευνητικά ερωτήματα περί ασυνήθιστης ή ακατάλληλης δραστηριότητας στα άτομα που εμπλέκονται στη διαδικασία οικονομικής αναφοράς. Επίσης να επιλέγει τις εγγραφές και προσαρμογές που διενεργήθηκαν κατά την λήξη της περιόδου αλλά παράλληλα να μην ξεχνά την ανάγκη ελέγχου εγγραφών και κατά την διάρκεια της περιόδου.
- Να διερευνά τυχόν λογιστικές εκτιμήσεις για μεροληψία, να εκτιμά τους παράγοντες που την παράγουν και κατά πόσο αυτοί εκφράζουν ένα κίνδυνο ουσιώδους σφάλματος λόγω απάτης. Κατά την επισκόπηση αυτή ο ελεγκτής πρέπει να αξιολογήσει τις κρίσεις και τις αποφάσεις της διοίκησης κατά την πραγματοποίηση των λογιστικών εκτιμήσεων, εάν και κατά πόσον εκφράζουν μεροληψία η οποία οδηγεί σε κίνδυνο απάτης. Επίσης ο ελεγκτής πρέπει να εκτελεί την επισκόπηση αυτή και αναδρομικά για τις αποφάσεις της διοίκησης κατά την προηγούμενη περίοδο.

- Να αξιολογεί σημαντικές συναλλαγές διαφορετικές από τις συνηθισμένες επιχειρηματικές συναλλαγές της οντότητας, στο κατά πόσον αυτές βασίζονται σε μια επιχειρηματική λογική ή υποδεικνύουν συμμετοχή σε απατηλή χρηματοοικονομική αναφορά ή υπεξάιρεση περιουσιακών στοιχείων.

Επιπρόσθετα ο ελεγκτής πρέπει να αποφασίσει εάν χρειάζεται να χρησιμοποιήσει επιπλέον ελεγκτικές διαδικασίες σε περίπτωση που εντοπίσει παραβίαση των δικλίδων ασφαλείας της οντότητας από την διοίκηση. (παρ.33)

Αξιολόγηση των ελεγκτικών τεκμηρίων

Κατά την διαμόρφωση του τελικού συμπεράσματος με βάση τις ελεγκτικές διαδικασίες και τα τεκμήρια που συλλέγονται από τον ελεγκτή, αυτός πρέπει με βάση την κρίση του να αξιολογήσει εάν οι εκτιμήσεις των κινδύνων ουσιώδους σφάλματος σε επίπεδο ισχυρισμού παραμένει ενδεδειγμένη.

Επιπλέον κατά την εξέταση των εντοπισμένων σφαλμάτων ο ελεγκτής αξιολογεί εάν αυτό αποτελεί ένδειξη κάποιας απάτης. Για παράδειγμα, επειδή η διάπραξη της απάτης είναι δύσκολο να είναι ένα μεμονωμένο συμβάν, πολυάριθμα μη ουσιώδη σφάλματα σε μια συγκεκριμένη εγκατάσταση, μπορεί να είναι ενδείξεις κινδύνου ουσιώδους σφάλματος. Επίσης μια ασήμαντη απάτη μπορεί εξαιτίας των περιστάσεων να αποδειχθεί πολύ σημαντική εάν για παράδειγμα συμμετέχουν διοικητικά στελέχη.

Ελεγκτής που αδυνατεί να συνεχίσει την ανάθεση

Σε περιπτώσεις που ο ελεγκτής αντιμετωπίζει εξαιρετικές περιστάσεις που αμφισβητούν την ικανότητά του να διεξάγει τον έλεγχο τότε πρέπει:

- Να προσδιορίσει τις επαγγελματικές και νομικές ευθύνες που εφαρμόζονται στις περιστάσεις.
- Να εξετάσει κατά πόσο ενδείκνυται να αποσυρθεί από την ανάθεση.
- Στην περίπτωση που αποσυρθεί να συζητήσει με την διοίκηση και με τους υπεύθυνους διακυβέρνησης τους λόγους για την απόσυρσή του. Καθώς επίσης να προσδιορίσει την απόσυρση και τους λόγους που οδήγησαν σ' αυτήν στα πρόσωπα που έκαναν τον διορισμό του.

Έγγραφες διαβεβαιώσεις

Ο ελεγκτής είναι υπεύθυνος να λαμβάνει έγγραφες διαβεβαιώσεις από την διοίκηση και τους υπεύθυνους διακυβέρνησης της οικονομικής μονάδας για:

- Το ότι αναγνωρίζουν την ευθύνη τους για τον σχεδιασμό και την εφαρμογή των δικλίδων ασφαλείας της οντότητας που εντοπίζουν και προλαμβάνουν την απάτη.
- Το ότι έχουν γνωστοποιήσει στον ελεγκτή την εκτίμηση της διοίκησης για τον κίνδυνο ουσιώδους σφάλματος λόγω απάτης.
- Το ότι έχουν γνωστοποιήσει στον ελεγκτή την γνώση τους για την ύπαρξη ή υποψία απάτης όπου εμπλέκονται η διοίκηση, οι εργαζόμενοι ή άλλοι και επηρεάζει ουσιωδώς τις οικονομικές καταστάσεις.
- Το ότι έχουν γνωστοποιήσει στον ελεγκτή καταγγελίες για απάτη ή υποψία απάτης οι οποίες εκφράστηκαν από εργαζομένους, πρώην εργαζομένους, αναλυτές και άλλους.

Κοινοποιήσεις στη διοίκηση και στους υπεύθυνους για την διακυβέρνηση

Ο ελεγκτής οφείλει να κοινοποιεί στην διοίκηση έγκαιρα τα θέματα απάτης ή πληροφορίες που μαρτυρούν την ύπαρξη απάτης. Στις περιπτώσεις που ο ελεγκτής διαπιστώσει περιπτώσεις απάτης που εμπλέκονται η διοίκηση, οι εργαζόμενοι ή άλλοι πρέπει να το κοινοποιήσει στους υπεύθυνους για την διακυβέρνηση σε έγκαιρη βάση. Ακόμα και σε περιπτώσεις που ο ελεγκτής υποπτεύεται απάτη που εμπλέκεται η διοίκηση πρέπει τις υποψίες αυτές να τις κοινοποιεί στους υπευθύνους διακυβέρνησης και να συζητά μαζί τους για τις ελεγκτικές διαδικασίες που είναι απαραίτητες.

Κοινοποιήσεις σε ρυθμιστικές αρχές και αρχές εφαρμογής

Ένα από τα πρωταρχικά καθήκοντα του ελεγκτή, είναι να τηρεί εχεμύθεια για τις πληροφορίες του πελάτη του. Κάποιες φορές όμως σε περιπτώσεις που έχει εντοπίσει απάτη και από αυτήν προκύπτουν νομικές ευθύνες πρέπει να προσδιορίσει αν πρέπει να αναφέρει το συμβάν προς ένα μέρος εκτός οντότητας. Σε κάποιες χώρες είναι καθήκον του ελεγκτή να αναφέρει περιπτώσεις απάτης στις εποπτικές αρχές ή σε περιπτώσεις που η διοίκηση ή οι υπεύθυνοι διακυβέρνησης αποτυγχάνουν να λάβουν διορθωτικά μέτρα.

Τεκμηρίωση

Στην τεκμηρίωση του ελέγχου για την κατανόηση της οντότητας ο ελεγκτής πρέπει να περιλαμβάνει τα παρακάτω:

- Τις αποφάσεις που λήφθηκαν από τις συζητήσεις μεταξύ της ομάδας ανάθεσης.

- Τους εντοπισμένους κινδύνους ουσιώδους σφάλματος λόγω απάτης στις οικονομικές καταστάσεις.
- Τις αντιδράσεις του ελεγκτή στους εκτιμώμενους κινδύνους ουσιώδους σφάλματος λόγω απάτης καθώς και την φύση το χρόνο και την έκταση των ελεγκτικών διαδικασιών.
- Τα αποτελέσματα των ελεγκτικών διαδικασιών συμπεριλαμβανομένων εκείνων που σχεδιάστηκαν για την αντιμετώπιση της παραβίασης των δικλίδων από την διοίκηση.
- Τις κοινοποιήσεις που έγιναν προς την διοίκηση, τους υπεύθυνους διακυβέρνησης και τις ρυθμιστικές αρχές.

7.6 NOMIKH EYΘYNNH ELEΓKΤΩΝ

Ο ελεγκτής με τα αποτελέσματα του ελεγκτικού του έργου πρωτίστως αναφέρεται στους μετόχους-ιδιοκτήτες της οικονομικής μονάδος, από τους οποίους έχει πάρει και εντολή για την διεξαγωγή του ελέγχου. Τα ελεγκτικά όμως αποτελέσματα και η έκφραση γνώμης επί των οικονομικών καταστάσεων συναντά πολλούς ενδιαφερόμενους οι οποίοι έχουν έννομο συμφέρον όπως οι εργαζόμενοι, οι προμηθευτές και οι πιστωτές.

Όπως αναφέρει ο Κάντζος (1995) σε μια κοινωνία η καλύτερη κυκλοφορία οικονομικών πληροφοριών συμβάλει στην ορθολογικότερη κατανομή των πόρων της. Γίνεται αντιληπτό ότι η διαύγεια στις οικονομικές συναλλαγές αποτελεί καθολικό αίτημα τόσο των επιχειρήσεων όσο και του κοινωνικού συνόλου γενικότερα ανεβάζοντας τον πήχη των προσδοκιών και των απαιτήσεων για τους ορκωτούς ελεγκτές. Καθιστά λοιπόν επιτακτική ανάγκη η ελεγκτική να διέπεται από συγκεκριμένους νόμους για την παροχή υψηλού επιπέδου διασφάλισης της ποιότητας του κοινωνικού αγαθού των οικονομικών πληροφοριών, που δημοσιεύονται από τις οικονομικές μονάδες.

Μέσα από τις οικονομικές καταστάσεις πρέπει να αποτυπώνεται η αληθινή εικόνα της επιχείρησης χωρίς να παραπλανούνται οι ενδιαφερόμενοι εσωτερικοί και εξωτερικοί χρήστες. Εκτός από τους οικονομικούς διευθυντές που καταρτίζουν τις καταστάσεις και την διοίκηση που καθορίζουν από κοινού την πολιτική της εταιρείας, σημαντικό ρόλο

έχουν οι ελεγκτές και οι ελεγκτικοί φορείς. Οι νόμιμοι ελεγκτές (ορκωτοί ελεγκτές) που αναλαμβάνουν να ελέγξουν και να εκφράσουν γνώμη επί των χρηματοοικονομικών καταστάσεων μιας εταιρείας έχουν την υποχρέωση να εκτελούν το έργο τους ακολουθώντας τα Διεθνή Πρότυπα Ελέγχου (ΔΠΕ), την ισχύουσα φορολογική νομοθεσία καθώς και τους κανόνες δεοντολογικής συμπεριφοράς (Νεγκάκης και Ταχυνάκης, 2013).

Όπως αναφέρει ο Τσακλάγκανος (2001) ο ελεγκτής μπορεί να διωχθεί για παράβαση συμβάσεως, δόλο ή αμέλεια. Παράβαση συμβάσεως προκύπτει όταν παραβιάζονται οι όροι της σύμβασης από τον ένα ή και τους δύο συμβαλλόμενους. Παράβαση συμβάσεως για τον ελεγκτή μπορεί να είναι η μεταγενέστερη παράδοση της έκθεσης ελέγχου από την χρονικά προκαθορισμένη.

Δόλος υφίσταται όταν ξέροντας κάποιος την αλήθεια, παρουσιάζει ένα γεγονός αλλοιωμένο ή όταν κάνει μια πράξη χωρίς να γνωρίζει αν αυτή είναι σωστή, με σκοπό να την εξαπάτηση και την ζημιά του αντισυμβαλλομένου.

Η Αμέλεια αναφέρεται στην νομική παράλειψη του συμβαλλομένου να επιδείξει την δέουσα επιμέλεια που θα έδειχνε ο συνηθισμένος προνοητικός άνθρωπος με σκοπό να προκαλέσει ζημιά στον αντισυμβαλλόμενο ή τρίτο. Η αμέλεια διακρίνεται σε ελαφρά κατά την μη επίδειξη εύλογης επιμέλειας και βαριά κατά την μη επίδειξη στοιχειώδους επιμέλειας δηλαδή αδιαφορίας.

Στην Ελλάδα την νομική ευθύνη (αστική, πειθαρχική, ποινική) των ορκωτών ελεγκτών απέναντι στους μετόχους των εταιρειών που ελέγχουν αλλά και τους τρίτους ρυθμίζουν οι νόμοι: Ν.2190/1920, Ν.Δ.3329/1955 και Π.Δ.226/1992. Οι ευθύνες που καταλογίζονται στον ελεγκτή οφείλονται σε απάτη, δόλο και βαριά αμέλεια, παραλήψεις, αθέτηση συμφωνίας και έλλειψη εχεμύθειας που έχουν ως αποτέλεσμα τη ζημιά των μετόχων της επιχείρησης ή τρίτων.

Συγκεκριμένα στον Ν.2190/1920 και στα άρθρα 36 και 37, περιγράφεται το βασικό νομικό πλαίσιο της Ελεγκτικής των οικονομικών μονάδων. Στο άρθρο 36 παρ.6 του νόμου αναφέρεται “Προκειμένου να ληφθεί έγκυρη απόφαση από την Γενική Συνέλευση σχετικά με τους ετήσιους λογαριασμούς (ετήσιες οικονομικές καταστάσεις), αυτές θα πρέπει να έχουν ελεγχθεί προηγουμένως από δύο τουλάχιστον ελεγκτές...”

Επίσης στο άρθρο 37 παρ. 3, του νόμου αναφέρεται “Οι ελεγκτές ευθύνονται κατά την ενάσκηση των καθηκόντων τους δια παν πταίσμα, υποχρεωμένοι εις αποζημίωση της εταιρείας. Η εκ του παρόντος ευθύνη δεν δύναται να αποκλεισθεί ή τροποποιηθεί. Η αξίωση της εταιρείας παραγράφεται μετά διετίας.” Ακόμη, στο άρθρο 19, Ν.Δ.

226/1992, αναφέρεται “ο ορκωτός ελεγκτής ευθύνεται για κάθε ζημία εκ θετικής ενέργειας ή παραλείψεως κατά τον έλεγχο και την έκδοση του πιστοποιητικού ελέγχου εφόσον αυτή οφείλεται σε δόλο ή βαριά αμέλεια του ασκούντος τον έλεγχο και αποδεδειγμένα προκλήθηκε από τη χρήση του πιστοποιητικού ελέγχου.”

Με το νόμο 3148/2003 γίνεται η σύσταση της αυτοτελούς και λειτουργικά ανεξάρτητης Επιτροπής Λογιστικής Τυποποίησης και Ελέγχων (ΕΛΤΕ). Σκοπός της επιτροπής είναι η ενίσχυση της διαφάνειας λειτουργίας των επιχειρήσεων με την εφαρμογή λογιστικής τυποποίησης καθώς και η διασφάλιση της ποιότητας των λογιστικών ελέγχων. Σύμφωνα με το άρθρο 29 του νόμου 4170/2013 όπως αυτό αντικατέστησε το άρθρο 6 του νόμου 3148/2003 σχετικά με τις κυρώσεις και την διαδικασία επιβολής τους αναφέρει ότι “αποκλειστικά αρμόδιο όργανο για την διαπίστωση παραβάσεων της νομοθεσίας και του ρυθμιστικού πλαισίου που διέπει τις εργασίες των ελεγκτών, συμπεριλαμβανομένων των κανονιστικών αποφάσεων της Ε.Λ.Τ.Ε., του εκάστοτε ισχύοντος Κώδικα Δεοντολογίας και των ελεγκτικών προτύπων ή των προτύπων διασφάλισης της ποιότητας, καθώς και περιπτώσεων μη συμμόρφωσης προς τις υποδείξεις που διατυπώνονται από το Συμβούλιο Ποιοτικού Ελέγχου,...είναι το διοικητικό συμβούλιο της Ε.Λ.Τ.Ε.”. Στην παράγραφο 2 του ίδιου άρθρου αναφέρονται οι διοικητικές κυρώσεις που δύναται να επιβάλει το συμβούλιο της Ε.Λ.Τ.Ε. στους ελεγκτές:

- επίπληξη
- προσωρινή απαγόρευση διενέργειας υποχρεωτικών ελέγχων
- πρόστιμο ύψους 100.000 ευρώ για τα φυσικά πρόσωπα και σε περίπτωση υποτροπής πρόστιμο ύψους έως και 200.000 ευρώ. Για τα νομικά πρόσωπα πρόστιμο ύψους έως και 1.000.000 ευρώ και σε περίπτωση υποτροπής του νομικού προσώπου, το Δ.Σ. της Ε.Λ.Τ.Ε. δύναται να επιβάλει πρόστιμο ύψους έως και 2.000.000 ευρώ
- προσωρινή αφαίρεση της επαγγελματικής άδειας για χρονικό διάστημα μέχρι δύο έτη
- αφαίρεση της επαγγελματικής άδειας οριστικά και διαγραφή από το Μητρώο Ελεγκτών

Επιπρόσθετα στην Ελλάδα με τον νόμο 3693/2008 γίνεται εναρμόνιση της ελληνικής νομοθεσίας με τις διατάξεις του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, καθώς και η συμπλήρωση και μεταβολή του νομοθετικού πλαισίου που διέπει τον ελεγκτικολογιστικό θεσμό. Στο

άρθρο 28 του νόμου ορίζεται ως αρμόδιο όργανο για την επιβολή διοικητικών κυρώσεων για κάθε παράβαση της νομοθεσίας και του ρυθμιστικού πλαισίου που διέπει τις εργασίες των ελεγκτών. Στο άρθρο 29 ορίζεται η αστική ευθύνη αναφέροντας ότι “οι νόμιμοι ελεγκτές τα ελεγκτικά γραφεία και οι ελεγκτικές οντότητες τρίτων χωρών ευθύνονται για κάθε ζημιά από θετική ενέργεια ή παράλειψη”.

Ακόμη στην Ελλάδα από 30 Ιουνίου του 2011 (ΠΟΛ 1159/2011) τέθηκε σε εφαρμογή η άμεση διεξαγωγή φορολογικού ελέγχου στις ελεγχόμενες εταιρείες μετά από κάθε κλειόμενη χρήση, και την έκδοση Ετήσιου Φορολογικού Πιστοποιητικού (ΕΦΠ) από τους ελεγκτές. Το πιστοποιητικό αυτό εκδίδεται μετά από έλεγχο που διενεργείται, παράλληλα με τον έλεγχο της οικονομικής διαχείρισης, ως προς την εφαρμογή των φορολογικών διατάξεων σε φορολογικά αντικείμενα. Στο πιστοποιητικό αυτό αναφέρονται αναλυτικά οι φορολογικές παραβάσεις και η μη ή ανακριβής απόδοση των φόρων που εντοπίζονται στον έλεγχο και σε κάθε περίπτωση η άσκηση του φορολογικού ελέγχου από τον ελεγκτή είναι ασυμβίβαστη με το έργο του λογιστή.

Στο άρθρο 10 της ανωτέρω ΠΟΛ αναφέρονται οι ευθύνες και οι ποινές για τους ελεγκτές από την μη ορθή εκπλήρωση των καθηκόντων τους. Σύμφωνα με αυτό προκύπτει ότι πρωτίστως οι ελεγκτές και τα ελεγκτικά γραφεία έχουν να αντιμετωπίσουν διοικητικές και ποινικές ευθύνες, ενώ παράλληλα σύμφωνα με τις διατάξεις του ν. 3693/2008 (άρθρο 29) φέρουν αλληλέγγυα περιορισμένη ευθύνη, για τις περιπτώσεις που δεν συνιστούν δόλο από την πλευρά τους και υπήρξε απώλεια για τα έσοδα του δημοσίου. Την ευθύνη για την απόδοση διαφυγόντων φόρων, επιβαρύνσεων και προστίμων μετά από τον έλεγχο των νόμιμων ελεγκτών ή υπηρεσιών του υπουργείου, έχει η ελεγχόμενη εταιρεία. Εν συνεχεία, εφόσον σε μεταγενέστερο έλεγχο της φορολογικής αρχής προκύψουν πρόσθετες επιβαρύνσεις, σε σχέση με τα φορολογητέα αντικείμενα του προγράμματος φορολογικής συμμόρφωσης, επιβάλλεται πρόστιμο στο Νόμιμο Ελεγκτή από 10.000 € έως 100.000 € σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 4 του ν. 2523/1997 (παρ. 4), όπως αυτή προστέθηκε με το άρθρο 26 παράγραφος 3 του ν. 3943/2011.

Περαιτέρω σε ότι αφορά τις Διοικητικές Ευθύνες ισχύουν οι σχετικές διατάξεις του ν. 3693/2008 (άρθρο 10, παρ. 10 και 11, της ΠΟΛ. 1159/22.7.2011). Σε περίπτωση που από τους ποιοτικούς ελέγχους (διενεργούνται από συνεργεία στελεχών της ΕΛΤΕ και του Υπουργείου Οικονομικών) προκύψουν ευρήματα, βάση αυτών μπορεί κατά περίπτωση ή να γίνουν παρατηρήσεις για βελτίωση του τρόπου άσκησης του έργου των Νομίμων Ελεγκτών και ελεγκτικών γραφείων, ή να γίνει παραπομπή υποθέσεων στα πειθαρχικά

όργανα της ΕΛΤΕ και εφαρμογή των διατάξεων του ν. 3148/2003 εφόσον συντρέχουν οι σχετικές προϋποθέσεις. Οι πειθαρχικές ποινές που επιβάλλονται είναι: α) σύσταση, β) επίπληξη, γ) πρόστιμο ύψους μέχρι 50.000 ευρώ, δ) προσωρινή αναστολή άσκησης του επαγγέλματος μέχρι ένα έτος, ε) οριστική διαγραφή από τα μητρώα του Σ.Ο.Ε.Λ. Επίσης, αν διαπιστωθεί ότι στην παράβαση είχε συμμετοχή μέλος της διοίκησης της ελεγκτικής εταιρείας στην οποία ανήκει ο διενεργήσας τον έλεγχο ορκωτός ελεγκτής λογιστής, οι κυρώσεις που προβλέπονται στην προηγούμενη παράγραφο επιβάλλονται και κατά αυτής. Στην περίπτωση αυτή, το ανώτατο όριο του προστίμου που προβλέπεται στην περίπτωση γ' της προηγούμενης παραγράφου ορίζεται σε 1.000.000 ευρώ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8. ΤΑ ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΑ ΕΤΑΙΡΙΚΑ ΣΚΑΝΔΑΛΑ

Το θετικό κλίμα οικονομικής «απληστίας» που επικρατεί στην παγκόσμια οικονομία στα τέλη της δεκαετίας του 1990 σε συνδυασμό με την διάβρωση των ηθικών αρχών αποτελεί την αιτία τόσο της λεηλασίας των πόρων της επιχείρησης για προσωπικό όφελος, όσο και της παραποίησης των λογιστικών καταστάσεων για χρηματοοικονομικό όφελος.

Μεγάλα εταιρικά σκάνδαλα και στις δύο πλευρές του Ατλαντικού έχουν καταστήσει την, παραποίηση και αλλοίωση των οικονομικών καταστάσεων, σε νέο πρόσθετο κίνδυνο του χρηματοοικονομικού συστήματος. Στις ΗΠΑ ο αριθμός των επιχειρήσεων που επαναδιατύπωσαν τα οικονομικά τους αποτελέσματα υπερδιπλασιάστηκε μεταξύ 1998 και 2004. Οι επιχειρήσεις αυτές ήταν κυρίως μεγάλες σε μέγεθος και οι συνέπειες σε πολλές απ' αυτές καταστροφικές. Η επανασύνταξη των οικονομικών καταστάσεων συνοδεύτηκε με ζημιές για τους μετόχους των επιχειρήσεων πάνω από 1 δις. δολάρια και σε πολλές περιπτώσεις οδήγησε στην πτώχευση των επιχειρήσεων (Grant and Visconti, 2006).

Ορισμένα από τα μεγαλύτερα εταιρικά σκάνδαλα που συγκλόνισαν την παγκόσμια οικονομία με ανυπολόγιστες συνέπειες για επενδυτές, πιστωτές και εργαζομένους είναι αυτά της Enron, Worldcom, Parmalat, Xerox και της Ασπίς Πρόνοια στην ελληνική αγορά.

8.1 ENRON CORPORATION

Το Σκάνδαλο της Enron ένα απ' τα μεγαλύτερα οικονομικά σκάνδαλα παγκοσμίως, αναδείχθηκε το 2001 και αφορούσε την ενεργειακή εταιρεία Enron και την ελεγκτική Arthur Andersen. Αξιοσημείωτη της σοβαρότητας του σκανδάλου είναι η πρόβλεψη του Πολ Κρούγκμαν ότι η κατάρρευση της Enron μπορεί να αποδειχθεί ιστορικά πολύ χειρότερο χτύπημα από τις τρομοκρατικές επιθέσεις της 11ης Σεπτεμβρίου. Μια σειρά από αμφιλεγόμενες λογιστικές πρακτικές κατά τη δεκαετία του 1990, που ήρθαν στο φως ήταν η αιτία που οδήγησαν την Enron στην κατάρρευση και τελικά στην χρεοκοπία το Δεκέμβριο του 2001. Καθόσον το γιγαντιαίο αυτό οικονομικό σκάνδαλο έρχονταν στην επιφάνεια, η τιμή της μετοχής κατρακυλούσε από τα 90\$ σε λιγότερο από 0,50\$, προκαλώντας ανυπολόγιστες συνέπειες. Αιτία της κατάρρευσης φαίνεται ότι ήταν μια σειρά από σκοτεινές λογιστικές πρακτικές όπως συμφωνίες με οντότητες ειδικού

σκοπού, εταιρίες περιορισμένης ευθύνης υπό τον έλεγχό της, για την εμφάνιση αυξημένων κερδών και εσόδων. Αποτέλεσμα των παραπάνω πρακτικών ήταν πολλά από τα χρέη και τις απώλειες της εταιρίας να αποκρύπτονται εντέχνως, καθώς δεν απεικονίζονταν στις οικονομικές καταστάσεις εξαπατώντας μετόχους, επενδυτές και πιστωτές. Επιπλέον το σκάνδαλο της Enron προκάλεσε την διάλυση μίας απ' τις πέντε μεγαλύτερες ελεγκτικές εταιρίες εκείνη τη στιγμή της Arthur Andersen.

Ιστορική αναδρομή

- Σύμφωνα με τον Mark Jickling (2003), η Enron ιδρύεται το 1985 μετά από συγχώνευση Houston Gas και της InterNorth. από τον Kenneth Lay με έδρα το Houston, αποτελώντας την πρώτη πανεθνική εταιρία παροχής φυσικού αερίου της Αμερικής,
- Το 1989 με τον ερχομό στην εταιρία του Jeffrey Skilling αρχίζει η εμπορία φυσικού αερίου αλλά και η μετατροπή της μεταφοράς ενέργειας σε χρηματοοικονομικά μέσα.
- Το 1992 η Enron αποτελεί την μεγαλύτερη εταιρία φυσικού αερίου στην Αμερική.
- Το 1994 αρχίζει το εμπόριο ηλεκτρικού ρεύματος αλλά και σχετιζόμενα με αυτό οικονομικά συμβόλαια.
- Το 1999 με την χρήση δικής της ιστοσελίδας στο διαδίκτυο, καθιερώνεται ως παγκόσμια εταιρεία για το εμπόριο ενέργειας και συμβολαίων. Από εταιρεία παροχής φυσικού αερίου, η Enron μετατρέπεται σε παγκόσμιο ηγέτη όσον αφορά το πετρέλαιο, το φυσικό αέριο και την ηλεκτρική ενέργεια. Η αξία της μετοχής φθάνει στα \$45 δολάρια.
- Το 2000 τα ετήσια έσοδα της εταιρίας φθάνουν τα 100 δις δολάρια ενώ η Enron online σύμφωνα με το Annual Financial Report επεξεργάζεται περισσότερα από 335 δις δολάρια των συναλλαγών. Η μετοχή της εταιρίας εκτοξεύεται στα 83\$.

Αξιοσημείωτα είναι τα ερωτήματα που δημιουργούνται για το πώς η εταιρεία κατάφερε μέσα σε δεκαέξι χρόνια από την ίδρυσή της να φθάσει στην κορυφή παγκοσμίως; Πώς κατάφερνε να πετυχαίνει μεγάλα ποσοστά (90% αύξηση των κερδών το 2000) αύξησης των κερδών της; Ταυτόχρονα όμως και πώς η επί έξι συναπτά χρόνια «πλέον καινοτόμος εταιρία» σύμφωνα με το περιοδικό Fortune, κατάφερε να χρεοκοπήσει μέσα σε 24 ημέρες;

Πρακτικές που οδήγησαν στα πλασματικά κέρδη

Στην πραγματικότητα η Enron κατέγραφε διογκωμένα έσοδα εξαιτίας συμφωνιών που είχε με εταιρίες ειδικού σκοπού (Special Purpose Entities) υπό την πλήρη ιδιοκτησία της. Στόχος των εταιριών αυτών ήταν η μεταφορά σ'αυτές των ελλειμμάτων και των χρεών της μητρικής εταιρίας βοηθώντας αυτή να φαίνεται πιο κερδοφόρα απ'όσο πραγματικά ήταν. Στόχος αυτής της (έμμεσης) πρακτικής παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων είχε την χρηματιστηριακή ελκυστικότητα της εταιρίας και την εκτόξευση της τιμής των μετοχών. Η ωραιοποίηση αυτή των οικονομικών καταστάσεων που πραγματοποιούνταν με το φούσκωμα των εσόδων και την απόκρυψη των χρεών, είχε ως αποτέλεσμα την εξαπάτηση εκατομμύρια των επενδυτών. Ταυτόχρονα όμως έδινε τη δυνατότητα σε πολλά στελέχη να κερδοσκοπήσουν αξιοποιώντας την εσωτερική πληροφόρηση.

Επίσης η Enron εφάρμοσε και άλλες πρακτικές λογιστικής απάτης προκειμένου να διογκώσει τα κέρδη της και να καθησυχάζει τους επενδυτές της. Η λογιστική πρακτική mark to market που χρησιμοποιεί δίνει στην Enron την δυνατότητα να λογίζει επιτόπου στα βιβλία της τα προβλεπόμενα μελλοντικά κέρδη από οποιαδήποτε συμφωνία που υπογράφονταν. Με αυτή την μέθοδο η εταιρεία είχε την δυνατότητα να δηλώνει όσα έσοδα επιθυμούσε ανεξάρτητα από τα πραγματικά έσοδα που ήρθαν στην εταιρεία.

Σύμφωνα με τους Benston & Hartgraves (2002), παρατηρούνται έξι πρακτικές που χρησιμοποιήθηκαν για την παραποίηση των οικονομικών καταστάσεων της Enron:

- Η λογιστική πρακτική των μη ενοποιημένων εταιριών ειδικού σκοπού, που επέτρεπαν στην Enron να κρύβει τις ζημιές και τα χρέη από τους επενδυτές.
- Ο λογιστικός χειρισμός των πωλήσεων της εταιρείας με τις εταιρείες ειδικού σκοπού ως arm's length⁸ συναλλαγές.
- Η πρακτική αναγνώρισης των εσόδων με την οποία καταγράφονται ως τωρινά εισοδήματα υπηρεσίες που παρέχονται στο μέλλον καθώς και εισοδήματα από πωλήσεις μελλοντικών συμβολαίων.
- Η λογιστική πρακτική της αποτίμησης της Εύλογης Αξίας που προκύπτει σε αναμορφώσεις από εμπορικές επενδύσεις που δεν βασίζονται σε αξιόπιστους αριθμούς.

⁸ Η συναλλαγή μεταξύ δύο συναφή ή συνδεδεμένα μέρη η οποία διεξάγεται σαν να ήταν άσχετα μεταξύ τους, έτσι ώστε να μην υπάρχει ζήτημα σύγκρουσης συμφερόντων

- Η λογιστική πρακτική της εταιρίας για τις μετοχές που κατείχε και οι οποίες εκδόθηκαν απ' τις εταιρίες ειδικού σκοπού (SPE).
- Η ανεπαρκής γνωστοποίηση των συναλλαγών συνδεδεμένων μερών και της σύγκρουσης συμφερόντων, στους μετόχους.

Αναμφίβολα όμως για την εφαρμογή όλων αυτών των πρακτικών απάτης που λάμβαναν χώρα στην Enron τεράστια ευθύνη φέρει και η ελεγκτική εταιρεία Arthur Andersen. Η εταιρεία αυτή που είχε πελατειακή σχέση με την Enron γνώριζε τις απάτες που διαπράττονταν σ' αυτήν, παρόλα αυτά τις συγκάλυπτε δίδοντας υψηλή βαθμολογία στην μετοχή της. Με την εξωφρενική αμοιβή του 1 εκατ. την εβδομάδα η ελεγκτική εταιρεία εξέδιδε καθαρά πιστοποιητικά συγκαλύπτοντας τις λογιστικές απάτες και παραπλανώντας εκατομμύρια επενδυτών.

8.2 WORLDCOM

Λίγους μήνες μετά το σκάνδαλο της Enron το οποίο συγκλόνισε ολόκληρη την οικονομία και ανέδειξε ορισμένες από τις παθογένειες της ελεύθερης αγοράς, την Αμερική έρχεται να ταραξεί ένα ακόμα σκάνδαλο εκείνο της εταιρείας τηλεπικοινωνιών Worldcom.

Η εταιρεία ιδρύθηκε το 1983 με την ονομασία Long Distance Discount Services στο Hattiesburg του Mississippi, ενώ το 1989 εισέρχεται στο χρηματιστήριο. Μια σειρά από εξαγορές με μεγαλύτερη εκείνη της MCI, κάνουν την Worldcom να αναπτυχθεί γρήγορα καθιστώντας την στον δεύτερο μεγαλύτερο τηλεπικοινωνιακό κολοσσό της Αμερικής.

Παρόλα αυτά όμως όταν το φως της δημοσιότητας είδε το μεγάλο λογιστικό σκάνδαλο με σειρά παραποιήσεων των λογιστικών καταστάσεων, ο επιτυχημένος επιχειρηματικός κολοσσός των τηλεπικοινωνιών εξελίχθηκε γρήγορα σε πρωταγωνιστή της μεγαλύτερης χρεοκοπίας στην Αμερική. Η μετοχή της εταιρείας κατρακύλησε από τα 64 δολάρια που είχε φθάσει το 1999 κοντά στα 20 σεντς. Η απάτη της Worldcom χαρακτηρίστηκε ως «πρωτοφανούς μεγέθους» από την Αμερικάνικη επιτροπή κεφαλαιαγοράς της οποίας το κύρος είχε δεχθεί ισχυρό πλήγμα μετά το σκάνδαλο της Enron.

Η Worldcom με μια σειρά σκοτεινών λογιστικών πρακτικών παραποιούσε τις οικονομικές της καταστάσεις ώστε να παρουσιάζει διογκωμένα κέρδη. Η εταιρεία

παραδέχτηκε ότι ο εσωτερικός έλεγχος αποκάλυψε την παραποίηση των αποτελεσμάτων χρήσης κατά τα πέντε τελευταία τρίμηνα με πάνω από 3,8 δισεκατομμύρια δολάρια διόγκωση των κερδών. Επιπλέον ο οικονομικός διευθυντής της εταιρείας Σκότ Σάλιβαν κατάφερε να αποκρύψει σημαντικά ποσά από το λειτουργικό κόστος της, εφαρμόζοντας μια πρακτική με την οποία «βάπτιζε» διάφορες δαπάνες σε επενδύσεις. Επίσης ο Διευθύνων σύμβουλος της εταιρείας Ebbers Bernard είχε πείσει το Δ.Σ. να του παράσχει δάνεια και εγγυήσεις πάνω από 400 εκατομμύρια δολάρια για την κάλυψη συμπληρωματικού μερίσματος.

Όλες όμως οι λογιστικές πρακτικές και ατασθαλίες που εφαρμόζονταν στην Worldcom είχαν την συγκάλυψη της εταιρείας ορκωτών ελεγκτών που κατά «σατανική» σύμπτωση δεν ήταν άλλη από την Arthur Andersen.

Η εταιρεία μη μπορώντας να ανταποκριθεί στον υπέρογκο δανεισμό της ύψους 41 εκατομμυρίων δολαρίων κήρυξε πτώχευση. Η χρεοκοπία της εταιρείας άφησε πίσω της θύματα εκτός από τους επενδυτές που έχασαν τα κεφάλαιά τους και δεκαεπτά χιλιάδες υπαλλήλους οι οποίοι σίγουροι για τις προοπτικές μιας μεγάλης τηλεπικοινωνιακής δύναμης ξαφνικά βρέθηκαν στον δρόμο.

8.3 PARMALAT

Η εταιρεία Parmalat ξεκίνησε το 1961 στην Πάρμα της Ιταλίας ως εταιρεία παστερίωσης γάλακτος. Γρήγορα το μικρό εργοστάσιο εξελίχθηκε σε πολυεθνική εταιρεία με γαλακτοκομικά αλλά και άλλα είδη προϊόντων, ενώ το 1990 εισέρχεται στο χρηματιστήριο του Μιλάνου. Η Parmalat εγκαταστάθηκε στην Βραζιλία, την Βενεζουέλα και τον Ισημερινό ενώ απέκτησε πολλές θυγατρικές εταιρείες σε χώρες φορολογικών παράδεισων. Η εταιρεία αναπτύσσεται ακόμα περισσότερο την δεκαετία του '90 με προσωπικό που ανέρχονταν πάνω από 30.000 εργαζομένους και την αξία της να αποτιμάται στα 3,7 δις. Ευρώ.

Η πτώση της Parmalat ξεκίνησε το Νοέμβριο του 2003 όταν η Standard & Poors υποβάθμισε την μετοχή της εταιρείας. Το γεγονός αυτό ήταν αποτέλεσμα μιας περιέργης επένδυσης 500 εκατ. Ευρώ στην επενδυτική εταιρία Epicurum με έδρα τα νησιά Κέυμαν την οποία έψαχναν οι ελεγκτές της. Η ανησυχία όμως στους κόλπους των επενδυτών έγινε ακόμα εντονότερη όταν η επιτροπή κεφαλαιαγοράς ζήτησε εξηγήσεις για την εν λόγω επένδυση καθώς και για τον τρόπο που η εταιρεία σχεδίαζε να αποπληρώσει τα χρέη της στο τέλος της χρονιάς. Η Διοίκηση της εταιρείας

προκειμένου να καθυσχύσει τους επενδυτές ανακοίνωσε την ύπαρξη κατάθεσης 3,95 δις. Ευρώ σε υποκατάστημα της Bank of America των νησιών Κέϋμαν. Για την απόδειξη του εν λόγω ισχυρισμού η εταιρεία παρουσιάζει ένα έγγραφο της τράπεζας που επιβεβαιώνει το ποσό. Η βόμβα όμως δεν άργησε να σκάσει και αυτό έγινε το Δεκέμβριο του 2003 όπου η τράπεζα καταγγέλλει την εταιρεία ότι το έγγραφο με το ποσό των 3,95 δις ευρώ ήταν πλαστό. Όπως ήταν αναμενόμενο η μετοχή της Parmalat βούλιαξε ενώ αποκαλύπτονταν τα τεράστια χρέη της εταιρίας που ξεπερνούσαν τα 14 δις. Ευρώ. Μέσω λογιστικών πρακτικών και ενός δικτύου offshore εταιρειών η μητρική εταιρεία ξεφορτώνοντας χρέη και ζημιές κατάφερνε να εμφανίζει διογκωμένα αποτελέσματα αυξάνοντας την χρηματιστηριακή της αξία.

Οι συνέπειες της μεγάλης αυτής οικονομικής απάτης ήταν οδυνηρές με πάνω από 115000 επενδυτές να χάνουν τα λεφτά τους. Εκτός από την Διοίκηση οι ευθύνες βαραίνουν και μεγάλες ελεγκτικές εταιρίες όπως η Grant Thornton και η Deloitte & Touche για την συγκάλυψή τους στις σκοτεινές λογιστικές πρακτικές που οδήγησαν στην χειραγώγηση χιλιάδων επενδυτών.

8.4 XEROX

Ένα ακόμη λογιστικό σκάνδαλο ήρθε να συγκλονίσει την οικονομία της Αμερικής, εκείνο της εταιρείας Xerox. Η Xerox ιδρύθηκε στην Νέα Υόρκη το 1906 με αντικείμενο την κατασκευή φωτογραφικού εξοπλισμού και εγγράφων. Η εταιρία αρχίζει να απογειώνεται το 1959 όταν και εισάγει στην αγορά το πρώτο φωτοτυπικό χαρτί Xerox 914 που χρησιμοποιείται στην διαδικασία της ηλεκτροφωτογραφίας. Το Xerox 914 έγινε τόσο δημοφιλές στην αγορά που εκτόξευσε τα έσοδα της εταιρίας τα οποία μέχρι το 1965 εκτιμάται ότι ξεπέρασαν τα 500 εκατ. δολάρια. Σημεία σταθμός στην επιχειρηματική ιστορία της Xerox αποτέλεσαν η εφεύρεση του laser εκτυπωτή από τον Gary Starkweather, καθώς και η ανάπτυξη των ψηφιακών φωτοτυπικών μηχανημάτων. Μέσω της παροχής και συντήρησης αυτών των μηχανημάτων που η εταιρία προσέφερε στους πελάτες, κατάφερε να κερδίσει το ανταγωνιστικό πλεονέκτημα και την κυριαρχία στην αγορά.

Η εταιρία καταφέρνει να κρατήσει μια διαρκώς αυξανόμενη πορεία παρόλο που απ'τα μέσα της δεκαετίας του 1990 ο ανταγωνισμός στον κλάδο είχε γίνει αρκετά σκληρός και οι πιέσεις απτούς επενδυτές της wall street για βραχυπρόθεσμα κέρδη ήταν αυξημένες.

Δυστυχώς όμως στην πορεία αποδεικνύεται ότι η κερδοφορία της Xerox ήταν αποτέλεσμα εσκεμμένων λογιστικών «μαγειρεμάτων» με σκοπό την αύξηση της τιμής της μετοχής. Τον Απρίλιο του 2002 η Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς των ΗΠΑ καταθέτει μήνυση στην εταιρία για μη εφαρμογή των λογιστικών αρχών της Αμερικής καθώς και για χειραγώγηση των κερδών κατά την περίοδο 1997-2000 αυξάνοντάς τα κατά τρία δις. Δολάρια. Μια από τις σημαντικότερες τεχνικές παραποίησης που χρησιμοποιούσε η εταιρεία, ήταν ότι κατέγραφε τα έσοδα από τις μισθώσεις των μηχανημάτων σαν να ήταν πωλήσεις και όχι ως έσοδα από μισθώματα καθ' όλη την διάρκεια της μίσθωσης. Στην Xerox επιβλήθηκε πρόστιμο από την Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς ύψους 10 εκατ. δολαρίων όμως η ίδια ουδέποτε παραδέχθηκε ούτε διέψευσε την εφαρμογή της δημιουργικής λογιστικής για παραποίηση των κερδών της. Αναμφίβολα μεγάλο μερίδιο ευθύνης έχει και η ελεγκτική εταιρία KPMG η οποία συγκάλυψε την απάτη που διαπράττονταν βασιζόμενοι όπως απολογήθηκαν στην πολυετή συνεργασία με την εταιρία.

8.5 ΑΣΠΙΣ ΠΡΟΝΟΙΑ

Η ελληνική ασφαλιστική εταιρεία Ασπίς Πρόνοια ιδρύεται το 1944 ενώ το 1945 εκδίδει το πρώτο ομαδικό ασφαλιστήριο ζωής. Η εταιρία αναπτύσσεται καθώς το 1953 εξαγοράζει την ασφαλιστική εταιρεία Πατρίς και αναλαμβάνει αντιπρόσωπος της αγγλικής εταιρίας Sun Insurance Company που δραστηριοποιούνταν στις θαλασσασφάλειες. Το 1957 η Ασπίς αναλαμβάνει την ασφαλιστική κάλυψη των αναγκών της τότε νεοϊδρυθείσας Ολυμπιακής Αεροπορίας. Το 1990 και αφού λίγα χρόνια πριν κύριος μέτοχος γίνεται ο Παύλος Ψωμιάδης δημιουργείται ο όμιλος Ασπίς που περιλαμβάνει τις εταιρίες Ασπίς Πρόνοια Ζημιών, Ασπίς Πρόνοια Αμοιβαίων Κεφαλαίων, Aspis Bank και Ασπίς Χρηματιστηριακή. Μεταγενέστερα και μετά το 2000 ιδρύονται και οι Ασπίς Εστία, και Aspis Leasing.

Παρόλα αυτά όμως το 2009 η Επιτροπή Εποπτείας Ιδιωτικής Ασφάλισης (ΕΠΕΙΑ) αποφασίζει την οριστική ανάκληση της άδειας λειτουργίας της Ασπίς λόγω αδυναμίας να ανταποκριθεί στις υποχρεώσεις για κάλυψη των απαιτούμενων περιθωρίων φερεγγυότητας. Η εταιρία αδυνατεί να εκπληρώσει τις υποχρεώσεις της απέναντι στους ασφαλισμένους αλλά και απέναντι στους εργαζομένους της. Για την κάλυψη των απαιτούμενων ποσών ο πρόεδρος και διευθύνων σύμβουλος της εταιρίας κατέθεσε στην

ΕΠΕΙΑ εγγυητική επιστολή ύψους 550 εκατ. ευρώ της τράπεζας HSBC η οποία από τον έλεγχο της Τράπεζας της Ελλάδος αποδείχθηκε πλαστή.

Η ανάκληση της άδειας της Ασπίς Πρόνοια όπως αναμενόταν είχε ιδιαίτερα αισθητά αποτελέσματα. Η εταιρία απασχολούσε περί τους 1000 υπαλλήλους και είχε πάνω από 1 εκατ. ασφάλειες εκ των οποίων οι 160.000 αποτελούσαν συμβόλαια ζωής.

Η κατάρρευση όμως του μακροβιότερου ασφαλιστικού ομίλου της Ελλάδος για τους ανθρώπους που γνώριζαν δεν ήταν και τόσο αιφνίδια. Ήδη από το 2007 καταγγελία του πρώην αναλογιστή της εταιρίας Θ. Αναγνωστόπουλου προς το Υπουργείο Ανάπτυξης κάνει λόγο για παραποίηση των οικονομικών στοιχείων και αλλοίωση των πραγματικών μεγεθών του ισολογισμού που επηρεάζουν όχι μόνο τα αποτελέσματα αλλά και την κεφαλαιακή επάρκεια της εταιρίας. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει στην καταγγελία του τα ίδια κεφάλαια του ομίλου παρουσιάζονται στις οικονομικές καταστάσεις του 2006 στα 20,5 εκατ. ευρώ ενώ στην πραγματικότητα είναι αρνητικά και διαμορφώνονται στα -91,4 εκατ. ευρώ.

Επίσης ενδεικτική των λογιστικών πρακτικών που χρησιμοποιούσε η εταιρία και την οδήγησαν στην πτώση, καταγράφονται στην έκθεση της εταιρίας που ανέλαβε την εκκαθάριση, της «Baker Tilly Hellas». Όπως αναφέρεται «υπάρχει σημαντική λογιστική αταξία, ποσά κονδυλίων μεταφέρονται διαδοχικά σε άσχετους λογαριασμούς, γεγονός που καθιστά εξαιρετικά δυσχερές και χρονοβόρο το έργο της εξακρίβωσης της ειλικρίνειας του περιεχομένου των λογαριασμών της εταιρείας».

Ακόμη διαπιστώθηκαν ότι 56 επενδυτικά ασφαλιστήρια συμβόλαια που είχαν εκδοθεί, ποσού καθαρών ασφαλίσεων € 9.947.935,77 για τα οποία δεν έγινε εισροή χρημάτων, αυτά τα ασφαλιστήρια συμβόλαια στο σύστημα της εταιρείας ήταν χαρακτηρισμένα ως εισπραχθέντα. Εντοπίστηκαν 3000 ασφαλιστήρια συμβόλαια για τα οποία ο ασφαλιζόμενος παρουσιάζεται να καταβάλει μικρότερο εφάπαξ ποσό, από αυτό που αναφερόταν στο ασφαλιστήριο συμβόλαιο που εκδόθηκε. Η διαφορά, μέχρι το ποσό για το οποίο εκδόθηκε το ασφαλιστήριο, η εταιρία φέρεται να την αποδίδει σε διαμεσολαβούντα, ως προμήθειά. Επίσης υπήρχαν στην χρήση 2009 εμβάσματα για καταβολές προσόδων σε ασφαλισμένους τα οποία δεν εμφανίζονται ούτε στα βιβλία ούτε στο μηχανογραφικό σύστημα της εταιρίας.

Εντοπίστηκαν ζημιές ατομικών ασφαλιστηρίων ζωής που ενώ φαίνονται ως εξοφλημένες στα βιβλία της εταιρίας δεν υπήρχε πληρωμή. Ακόμη για τους λογαριασμούς των καταθέσεων όψεως όπως διαπιστώθηκε δεν γίνονταν συμφωνία με τους αντίστοιχους λογαριασμούς τραπεζών. Ενδεικτικό των «ανορθόδοξων» πρακτικών

της η εταιρεία ανά μήνα προσαρμόζει τα υπόλοιπα των λογαριασμών όψεως με τα αντίστοιχα των τραπεζών και οι διαφορές χρεοπιστώνονται στον λογαριασμό 53.91.0001 «εκκρεμότητες».

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 9. ΕΜΠΕΙΡΙΚΗ ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗ ΤΟΥ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ ΤΗΣ ΠΑΡΑΠΟΙΗΣΗΣ ΤΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ ΜΕΣΩ ΤΗΣ ΧΕΙΡΑΓΩΓΗΣΗΣ ΤΩΝ ΚΕΡΔΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

9.1 ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ

9.1.1 *ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΠΟΥ ΕΠΗΡΕΑΖΟΥΝ ΤΗΝ ΧΕΙΡΑΓΩΓΗΣΗ ΚΕΡΔΩΝ*

Η χειραγώγηση των κερδών (earnings management) αποτελεί μία συνήθη πρακτική των επιχειρήσεων που αποσκοπεί στην ευνοϊκότερη παρουσίαση ορισμένων λογιστικών μεγεθών και σύμφωνα με τους Barth et al (1999), αντανακλά περισσότερο τις επιθυμίες της διοίκησης παρά την πραγματική χρηματοοικονομική απόδοση μίας εταιρίας. Ο Parfet (2000) αναφέρει πως η χειραγώγηση των κερδών αποσκοπεί στην απόκρυψη των ρεαλιστικών χρηματοοικονομικών επιδόσεων μίας εταιρίας, μέσω της χρήσης τεχνητών λογιστικών εγγραφών ή μέσω λογιστικών εκτιμήσεων που δεν ανταποκρίνονται στην πραγματικότητα. Οι Junttila et al (2005) σημειώνουν πως η χειραγώγηση των κερδών συνδέεται με τη χρήση επιλεγμένων λογιστικών μεθόδων και πρακτικών σε δεδουλευμένη βάση, έτσι ώστε να ασκείται θετική επιρροή στην αγορά σχετικά με την οικονομική εικόνα μίας εταιρίας σε επίπεδο κερδοφορίας.

Ωστόσο, η εν λόγω χειραγώγηση δε συμβαίνει αποκλειστικά σε δεδουλευμένη βάση, καθώς συνηθίζεται και η χειραγώγηση ορισμένων λειτουργικών μεγεθών, όπως είναι ο περιορισμός των δαπανών σε Έρευνα και Ανάπτυξη και η πώληση στοιχείων του ενεργητικού σε συγκεκριμένα χρονοδιαγράμματα (Graham et al, 2005). Οι λόγοι που οδηγούν στην υιοθέτηση τέτοιων πρακτικών είναι αρκετοί και συνδέονται με το μέγεθος της επιχείρησης, το κόστος αντιπροσώπευσης που σχετίζεται με τη σχέση μεταξύ εκτελεστικών διευθυντών και μετόχων, την κεφαλαιακή διάρθρωση, τους δείκτες εξωτερικού δανεισμού και άλλες μεταβλητές που σχετίζονται με τον κλάδο δραστηριοποίησης των επιχειρήσεων ή την αγορά στην οποία είναι εισηγμένη. Στην παρακάτω ανάλυση παρουσιάζονται ορισμένες από τις σημαντικότερες μεταβλητές που σχετίζονται με τη χειραγώγηση των κερδών, εστιάζοντας στο μέγεθος της εταιρίας, την κεφαλαιακή διάρθρωση, το κόστος αντιπροσώπευσης και τη χειραγώγηση ορισμένων λειτουργικών δραστηριοτήτων, όπως είναι οι πωλήσεις και τα αποθέματα.

9.1.2 ΜΕΓΕΘΟΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

Υπάρχουν δύο αντίθετες απόψεις σχετικά με την επίδραση του μεγέθους μίας επιχείρησης στις πρακτικές χειραγώγησης των κερδών. Από τη μία πλευρά, έχει τεκμηριωθεί πως όσο μεγαλύτερη είναι μία εταιρία τόσο περισσότερο περιορισμένες είναι οι εν λόγω πρακτικές, λόγω των αποτελεσματικότερων συστημάτων ελέγχου, των βελτιωμένων συστημάτων εταιρικής διακυβέρνησης που επιδρούν θετικά στην ποιότητα της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης και του σχετικού κόστους εταιρικής φήμης (Warfield et al, 1995; Beasley et al, 2000; Francis et al, 1999).

Από την άλλη πλευρά, έχει υποστηριχθεί πως οι μεγαλύτερου μεγέθους επιχειρήσεις είναι πιθανότερο να χειραγωγούν λογιστικά τα κέρδη τους, λόγω των πιέσεων που δέχονται να ανταποκριθούν στις προσδοκίες των αναλυτών της αγοράς, της μεγαλύτερης διαπραγματευτικής ισχύος τους με τους ελεγκτές (Barton & Simko, 2002; Myers & Skinner, 2000). Πιο συγκεκριμένα, οι Burgstahler & Dichev (1997) καταδεικνύουν πως τόσο οι μεγάλοι μεγέθους όσο και οι μικρότερες εταιρίες χειραγωγούν λογιστικά τα κέρδη τους, ενώ οι Degeorge et al (1999) τεκμηριώνουν σε δείγμα 400 εισηγμένων εταιριών πως οι μεγαλύτερες εξ αυτών χρησιμοποιούν αντίστοιχες πρακτικές για να αποφεύγουν την αναφορά αρνητικών εσόδων.

Οι Myers & Skinner (2000), διερευνώντας ένα δείγμα 399 εταιριών, καταλήγουν στο συμπέρασμα πως οι μεγάλοι μεγέθους επιχειρήσεις δεν παρουσιάζουν την πραγματική εικόνα των κερδών τους, ενώ οι Barton & Simko (2002), εξετάζοντας τους ισολογισμούς 200 εταιριών, βρίσκουν πως οι μεγάλες επιχειρήσεις δέχονται μεγαλύτερη επιρροή από τους αναλυτές της αγοράς ως προς την αποτελεσματικότερη διαχείριση και την αποδοτικότερη χρηματοοικονομική αναφορά των κερδών τους.

Οι Nelson et al (2002) αποδεικνύουν πως συχνά οι εξωτερικοί ελεγκτές παραβλέπουν τις πρακτικές χειραγώγησης των κερδών από τις μεγάλες εταιρίες, και οι Ching et al (2002) τεκμηριώνουν πως οι μεγάλες εταιρίες διαχειρίζονται διαφορετικά τα δεδουλευμένα έσοδα και έξοδα. Ομοίως, οι Kim et al (2003) αποδεικνύουν πως το μέγεθος της εταιρίας έχει ισχυρή επίδραση στην υιοθέτηση πρακτικών χειραγώγησης των κερδών και, τέλος, οι Sun & Rath (2009), εξετάζοντας ένα δείγμα 4844 εταιριών στην Αυστραλία από το 2000 μέχρι και το 2006, βρίσκουν πως οι μικρότερες εταιρίες που έχουν χαμηλότερη κερδοφορία επιδίδονται σε μεγαλύτερο βαθμό σε λογιστική χειραγώγησης των κερδών.

9.1.3 ΚΕΦΑΛΑΙΑΚΗ ΔΙΑΡΘΡΩΣΗ

Σύμφωνα με τους Long & Zhao (2005), η χειραγώγηση της εταιρικής κεφαλαιακής διάρθρωσης συμβαίνει κατά κύριο λόγο στις επιχειρήσεις που χαρακτηρίζονται από χαμηλότερα ποσοστά δανειακής μόχλευσης, μία τάση που καθορίζεται από τις προτιμήσεις σχετικά με τη χρήση ιδίων κεφαλαίων. Οι ερευνητές επισημαίνουν πως οι επιχειρήσεις τείνουν να χειραγωγούν τους δείκτες μόχλευσης, τα έξοδα συναλλαγών και τους φόρους για να παρουσιάσουν την επιθυμητή κεφαλαιακή διάρθρωση, εφαρμόζοντας πρακτικές χειραγώγησης κερδών.

Οι Sercu et al (2006), χρησιμοποιώντας ένα δείγμα 1302 μη εισηγμένων εταιριών στο Βέλγιο, επιχειρούν να εξηγήσουν τη σχέση μεταξύ κεφαλαιακής διάρθρωσης και χειραγώγησης των κερδών, βρίσκοντας πως η τελευταία συνδέεται θετικά και στατιστικά σημαντικά με τους δείκτες δανειακής μόχλευσης, επισημαίνοντας ωστόσο την ετερογένεια του εταιρικού χρέους. Σύμφωνα με τον Jelinek (2007), υπάρχει μία αρνητική σχέση μεταξύ μόχλευσης και καιροσκοπικής συμπεριφοράς ως προς τη χειραγώγηση των κερδών, δηλαδή όσο αυξάνεται ο δανεισμός τόσο μειώνεται η τάση καιροσκοπικού λογιστικού χειρισμού των κερδών.

Οι Roberts & Leary (2008) διερευνούν τη δυναμική εξισορρόπησης της κεφαλαιακής διάρθρωσης των επιχειρήσεων και το σχετικό κόστος προσαρμογής, τεκμηριώνοντας πως αυτό έχει σημαντικές επιπτώσεις στην εταιρική οικονομική πολιτική, και αποδεικνύουν πως οι εταιρίες τείνουν να εξισορροπούν τους δείκτες δανειακής μόχλευσης και να χειραγωγούν τα κέρδη τους για να παραμένουν σε ένα επιθυμητό εύρος κεφαλαιακής διάρθρωσης.

Οι Zhang & Liu (2009) εξετάζουν τη σχέση κεφαλαιακής διάρθρωσης και χειραγώγησης κερδών σε εισηγμένες εταιρίες στην Κίνα μεταξύ 2003 και 2007, διερευνώντας την επίδραση του δανεισμού, το ποσοστό ελέγχου των μετόχων και τον αριθμό των εξωτερικών μεγάλων μετόχων. Οι ερευνητές καταλήγουν στο συμπέρασμα πως υπάρχει πράγματι συσχέτιση μεταξύ κεφαλαιακής διάρθρωσης και χειραγώγησης των κερδών, επισημαίνοντας πως ο δείκτης δανεισμού έχει σημαντική και θετική σχέση με την υιοθέτηση σχετικών πρακτικών. Ακόμη, ο Karter (2013) επιβεβαιώνουν τη σχέση μεταξύ κεφαλαιακής διάρθρωσης και χειραγώγησης των κερδών για ένα δείγμα αμερικάνικων εισηγμένων εταιριών, ειδικά σε ότι αφορά τους δείκτες δανειακής μόχλευσης. Στο ίδιο συμπέρασμα καταλήγουν και οι Dalnial et al. (2014) όπου σ'ένα δείγμα 130 δημόσιων επιχειρήσεων της Μαλαισίας εκ'των οποίων οι 65 βρέθηκαν με

παραπονημένες οικονομικές καταστάσεις, ο δείκτης συνολικών υποχρεώσεων προς σύνολο ενεργητικού αποδεικνύεται σημαντικός παράγοντας για την παραποίηση των καταστάσεων.

Επίσης, οι Iatridis & Kadorinis (2009) αναφέρουν πως οι εταιρίες συχνά καταφεύγουν σε πρακτικές χειραγώγησης των κερδών με σκοπό να αποφύγουν την περίπτωση παραβίασης των δανειακών τους συμβολαίων, η οποία επιδρά αρνητικά στην εικόνα μίας εταιρίας στην αγορά και αποδυναμώνει την αξιοπιστία σε της σε επίπεδο εξωτερικής χρηματοδότησης. Οι Hisrhleifer et al (2004) καταλήγουν στο ίδιο συμπέρασμα, τεκμηριώνοντας πως οι επιχειρήσεις υιοθετούν πρακτικές χειραγώγησης των κερδών για να δημιουργήσουν θετική εικόνα στους εξωτερικούς πιστωτές, ιδιαίτερα στην περίπτωση εισηγμένων εταιριών και κατά το χρονικό διάστημα έκδοσης χρεογράφων, όπως είναι οι μετοχές.

Παρόμοια ευρήματα αναφέρουν και οι Fields et al (2001), οι οποίοι εντοπίζουν μία θετική σχέση ανάμεσα στη χρήση λογιστικών μεθόδων χειραγώγησης των κερδών και στην πιθανότητα παραβίασης δανειακών υποχρεώσεων σε εισηγμένες εταιρίες, καθώς και ο Lambert (2001), ο οποίος αποδεικνύει πως οι διευθυντές τείνουν να αυξάνουν τα μεγέθη των κερδών σε δεδουλευμένη βάση. Τέλος, οι Bartov et al (2002) επισημαίνουν πως ένας ακόμη λόγος που επιδρά θετικά στην υιοθέτηση ανάλογων πρακτικών λογιστικού χειρισμού είναι η ανάγκη εκπλήρωσης των προβλέψεων των οικονομικών αναλυτών για τις χρηματοοικονομικές επιδόσεις μίας εισηγμένης εταιρίας.

9.1.4 ΚΟΣΤΟΣ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΕΥΣΗΣ

Έχει υποστηριχθεί από την προηγούμενη ερευνητική βιβλιογραφία πως υπάρχει άμεση σχέση μεταξύ του κόστους αντιπροσώπευσης (agency cost), δηλαδή του κόστους που αντανακλά τις περιπτώσεις όπου οι διευθύνοντες σύμβουλοι δεν ενεργούν προς το βέλτιστο συμφέρον των μετόχων, και των πρακτικών χειραγώγησης των κερδών (Arya et al, 2003). Πιο συγκεκριμένα, έχει αποδειχθεί πως η έκταση χειραγώγησης των κερδών σχετίζεται θετικά με τη σοβαρότητα των συγκρούσεων μεταξύ μετόχων και διευθυντών που αντανακλάται από το κόστος αντιπροσώπευσης (Demski, 1998).

Ο DeAngelo (1988) αποδεικνύει πως οι διευθυντές έχουν την τάση να εφαρμόζουν πρακτικές λογιστικού χειρισμού των εσόδων για να παρουσιάσουν μία ευνοϊκή εικόνα σχετικά με τις επιδόσεις τους στους μετόχους, τάση η οποία εντατικοποιείται στην περίπτωση που οι διευθυντές έρχονται αντιμέτωποι με μία πιθανότητα απώλειας της

θέσης εργασίας τους. Οι Dechow & Sloan (1991) τεκμηριώνουν πως οι CEOs έχουν την τάση να μειώνουν τις δαπάνες για Έρευνα και Ανάπτυξη κατά τα τελευταία χρόνια απασχόλησής τους, με σκοπό να παρουσιάσουν μεγαλύτερη κερδοφορία. Ομοίως, οι Jiraporn et al (2008) βρίσκουν πως στις εταιρίες όπου οι πρακτικές χειραγώγησης των κερδών είναι συνηθισμένες, τότε τα κόστη αντιπροσώπευσης είναι χαμηλότερα, αν και επισημαίνουν μία θετική συσχέτιση μεταξύ της αγοραίας αξίας της εταιρίας και της έκτασης της χειραγώγησης.

Επίσης, ο Shuto (2007) καταλήγει στο συμπέρασμα πως οι διευθυντές ασκούν σημαντική επιρροή στα λογιστικά μεγέθη των εσόδων, σε μία προσπάθεια να βελτιώσουν την επαγγελματική τους φήμη αλλά και τα οικονομικά οφέλη σε περίπτωση αποζημίωσης. Στο ίδιο συμπέρασμα καταλήγουν και οι Degeorge et al (1999), οι οποίοι αποδεικνύουν πως όταν τα έσοδα πέφτουν (ανεβαίνουν) πάνω (κάτω) από το κατώτερο (ανώτερο) όριο, τότε οι διευθυντές συνηθίζουν να χρησιμοποιούν επιλεκτικά ορισμένες λογιστικές μεθόδους, με σκοπό να μεγιστοποιήσουν τις οικονομικές τους απολαβές.

Οι Iatridis & Kadorinis (2009), διερευνώντας ορισμένα κίνητρα για τη χειραγώγηση των κερδών, τεκμηριώνουν πως οι εταιρίες που χρησιμοποιούν ανάλογες τεχνικές για να βελτιώσουν τη χρηματοοικονομική τους εικόνα στους επενδυτές επηρεάζονται από τις αποφάσεις των διευθυνόντων συμβούλων σχετικά με τα προσωπικά επαγγελματικά τους κίνητρα. Ωστόσο, οι Arya et al (2003) επισημαίνουν πως αυτή η συμπεριφορά δεν είναι πάντα καιροσκοπική, καθώς μπορεί να αντανakλά την επιθυμία των διευθυντών να ενισχύσουν την πληροφοριακή αξία των εσόδων και, άρα, να περιορίσουν τις ασυμμετρίες πληροφόρησης στην αγορά.

9.1.5 ΧΕΙΡΑΓΩΓΗΣΗ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΩΝ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΩΝ ΚΑΙ ΜΕΓΕΘΩΝ

Παρά το γεγονός ότι η χειραγώγηση των πραγματικών λειτουργικών δραστηριοτήτων μίας επιχείρησης συνδέεται με αυξημένο μακροπρόθεσμο κόστος ως προς τη χρηματοοικονομική θέση της, υπάρχει η τάση η χειραγώγηση των κερδών να μην γίνεται πάντα σε δεδουλευμένη βάση. Με άλλα λόγια, συνηθίζεται η χειραγώγηση των κερδών να πραγματοποιείται μέσω του ιδιαίτερου χειρισμού ορισμένων παραγωγικών δραστηριοτήτων της επιχείρησης, όπως είναι χαρακτηριστικά οι πωλήσεις. Σύμφωνα με τους Bruns & Merchant (1990), οι οικονομικοί διευθυντές δείχνουν μεγάλη προθυμία να χειραγωγούν τα κέρδη μέσα από τις πραγματικές επιχειρησιακές δραστηριότητες και όχι μέσω ιδιαίτερου λογιστικού χειρισμού των δεδουλευμένων εξόδων και εσόδων,

εύρημα στο οποίο συμφωνούν και οι Graham et al (2005), οι οποίοι σημειώνουν πως ο σημαντικότερος λόγος για αυτήν τη συμπεριφορά είναι πως η χειραγώγηση σε δεδουλευμένη βάση είναι πιθανότερο να επιστήσει την προσοχή των εξωτερικών ελεγκτών.

Όπως προαναφέρθηκε, μία συνήθης τακτική χειραγώγησης είναι ο περιορισμός των δαπανών σε Έρευνα και Ανάπτυξη με σκοπό την επίτευξη των επιθυμητών ορίων καταγραφής εσόδων (Baber et al, 1991). Επίσης, ο Bushee (1998) υποστηρίζει πως σε ορισμένες περιπτώσεις οι διευθυντές παρέχουν εκπτώσεις λίγο πριν το τέλος του οικονομικού έτους για να αυξήσουν τις πωλήσεις ή επιχειρούν να μειώσουν το κόστος πωληθέντων. Οι Graham et al (2005) αποδεικνύουν πως αρκετοί διευθυντές μειώνουν τις έκτακτες δαπάνες ή τις κεφαλαιακές επενδύσεις, με σκοπό τη χειραγώγηση των κερδών, ενώ ο Barton (1993) τεκμηριώνει πως οι επιχειρήσεις σε αρνητικές μεταβολές στα έσοδά τους τείνουν να αναφέρουν υψηλότερα κέρδη από πωλήσεις περιουσιακών στοιχείων.

Ακόμη, ο Roychowdhury (2006) επιβεβαιώνει τα παραπάνω ευρήματα, βρίσκοντας η χειραγώγηση των κερδών πραγματοποιείται μέσω παροχής εκπτώσεων με σκοπό την προσωρινή αύξηση των πωλήσεων, της υπερβάλλουσας παραγωγικής δραστηριότητας με σκοπό την αναφορά χαμηλότερου κόστους πωληθέντων και της μείωσης των έκτακτων δαπανών για τη βελτίωση των περιθωρίων κέρδους. Ωστόσο, ο ερευνητής επισημαίνει πως η χειραγώγηση είναι πιο περιορισμένη σε αγορές όπου οι επενδυτές είναι καλύτερα ενημερωμένοι, καθώς και πως οι παράγοντες που επιδρούν στη χειραγώγηση των λειτουργικών δραστηριοτήτων είναι ο κλάδος όπου δραστηριοποιείται η εταιρία, το ύψος των αποθεμάτων και η επιθυμία επίτευξης των ετήσιων προσδοκιών των αναλυτών της αγοράς.

Επιπλέον, μία από τις συνηθέστερες πρακτικές χειραγώγησης των εσόδων είναι η διαχείριση των στοιχείων του ενεργητικού. Σύμφωνα με τους Poitras et al (2002), αυτό ισχύει διότι οι διευθυντές με τον τρόπο αυτό έχουν τη δυνατότητα να ασκήσουν τη διακριτική τους ευχέρεια σχετικά με τα χρονοδιαγράμματα των πωλήσεων, αλλά και να επωφεληθούν από το γεγονός ότι τα έσοδα από τις πωλήσεις των περιουσιακών στοιχείων αντικατοπτρίζονται στην αντίστοιχη λογιστική περίοδο των συναλλαγών.

Οι Hermann et al (2003) αποδεικνύουν πως η χρήση των πωλήσεων των περιουσιακών στοιχείων αποτελεί μία δημοφιλή μέθοδο χειραγώγησης των εσόδων, η οποία εντοπίζεται κυρίως σε περιόδους όπου αναμένεται μείωση των κερδών, με αποτέλεσμα οι οικονομικοί διευθυντές να προσαρμόζουν ανάλογα τα χρονοδιαγράμματα των

πωλήσεων. Τέλος, οι Dechow et al (1995) επισημαίνουν πως οι πωλήσεις των περιουσιακών στοιχείων αποτελούν μία σημαντική εναλλακτική λύση της εξωτερικής χρηματοδότησης, η οποία με τη σειρά της θεωρείται σημαντικό κίνητρο χειραγώγησης των εσόδων με στόχο την επίτευξη χαμηλότερου κόστους δανεισμού.

Επίσης, στην έρευνα που διεξήχθη απ' τον Persons (1995) αναπτύσσεται ένα μοντέλο βηματικής λογιστικής παλινδρόμησης χρησιμοποιώντας 10 χρηματοοικονομικούς δείκτες, με σκοπό την αποκάλυψη παραποιημένων λογιστικών καταστάσεων. Ένα απ' τα συμπεράσματα που εξάγει αναφέρει ότι στις επιχειρήσεις με παραποιημένες καταστάσεις, το κυκλοφορούν ενεργητικό τους και κυρίως η απογραφή και οι απαιτήσεις καταλαμβάνουν μεγάλο ποσοστό στο σύνολο του ενεργητικού. Στο ίδιο συμπέρασμα καταλήγουν και οι Ujal et al. (2012) όπου ο δείκτης αποθεμάτων προς πωλήσεις εμφανίζεται απ' τους στατιστικά σημαντικούς παράγοντες για την παραποίηση των οικονομικών καταστάσεων. Τέλος, και ο Σπαθής (2002) στο υπόδειγμα που αναπτύσσει για την διερεύνηση του φαινομένου στις ελληνικές επιχειρήσεις επιβεβαιώνει τον λογαριασμό των αποθεμάτων (μέσω του δείκτη αποθέματα/πωλήσεις) σαν έναν από τους πιο επιρρεπείς λογαριασμούς προς παραποίηση.

9.2 ΟΙΚΟΝΟΜΕΤΡΙΚΗ ΕΦΑΡΜΟΓΗ

Τις τελευταίες δεκαετίες ακόμη και στην Ελλάδα φαινόμενα λογιστικής απάτης μέσω παραποίησης οικονομικών καταστάσεων είναι όλο και συχνότερα, με τους λογιστές των εταιρειών να διαδραματίζουν πρωταγωνιστικό ρόλο στην επίτευξή τους. Τα φαινόμενα αυτά εντείνονται ακόμη περισσότερο εξαιτίας της οικονομικής κρίσης που πλήττει τη χώρα μας. Λόγω της έλλειψης ρευστότητας και κεφαλαίων για την χρηματοδότηση των δραστηριοτήτων τους, ιδιαίτερα μικρομεσαίες επιχειρήσεις παραποιούν τις καταστάσεις τους κυρίως για να εξασφαλίσουν τραπεζικό δανεισμό ή να φοροδιαφύγουν.

Αναμφίβολα η πρόβλεψη και η αποκάλυψη της παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων αποτελεί ένα θέμα ιδιαίτερης σημασίας για μια σειρά προσώπων οι οποίοι άμεσα ή έμμεσα εμπλέκονται με τις επιχειρήσεις και έχουν συμφέρον. Έτσι κρίνεται αναγκαία η ύπαρξη μηχανισμών κατάλληλων στον εντοπισμό τέτοιων φαινομένων για την ενίσχυση της διαφάνειας και της εμπιστοσύνης στην λειτουργία της οικονομίας.

Μετά την παρουσίαση της προηγούμενης βιβλιογραφικής ανασκόπησης σχετικά με την χειραγωγή των κερδών αποσαφηνίστηκαν οι μεταβλητές μέσω των οποίων λαμβάνει αυτή χώρα από τις επιχειρήσεις. Σε αυτό το κομμάτι της εργασίας θα γίνει εμπειρική εφαρμογή σε οικονομετρικούς όρους ώστε να ελεγχθεί το κατά πόσο οι μεταβλητές αυτές αποτελούν σημαντικό παράγοντα χειραγωγησης των κερδών για τις ελληνικές επιχειρήσεις. Θα εξετάσουμε το κατά πόσο κάποιοι οικονομικοί δείκτες επηρεάζουν σημαντικά την διαμόρφωση των κερδών των ελληνικών επιχειρήσεων άρα επαληθεύεται η επιλογή των μεταβλητών αυτών από τους λογιστές για την αλλοίωση της πραγματικής εικόνας της επιχείρησης.

Συγκεκριμένα, αφού παρουσιαστούν τα δεδομένα και η χρονική περίοδος που εξετάζεται, θα γίνει πλήρης παρουσίαση των περιγραφικών στατιστικών των σχηματιζόμενων μεταβλητών και θα εξαχθούν τα αποτελέσματα παλινδρόμησης μεταξύ συγκεκριμένων λογιστικών μεγεθών. Τα αποτελέσματα θα συγκριθούν και με την προηγούμενη βιβλιογραφία, με σκοπό να εξεταστεί αν συμφωνούν με τη θεωρία που έχει αναπτυχθεί τα τελευταία χρόνια.

9.2.1 ΔΕΙΓΜΑ- ΔΕΔΟΜΕΝΑ

Η συλλογή του δείγματος έχει ως βασικό στόχο την δημιουργία ενός ικανού αντιπροσωπευτικού υποδείγματος ελληνικών επιχειρήσεων πιθανές στην παραποίηση των λογιστικών τους μεγεθών.

Στην μελέτη που ακολουθεί θα αναλύσουμε χρονικώς επαναλαμβανόμενα διαστρωματικά στοιχεία (panel data) των οικονομικών καταστάσεων από 100 ελληνικές επιχειρήσεις για τα έτη 2002-2012. Οι επιχειρήσεις που επιλέχθηκαν αποτελούν μη εισηγμένες στο Χ.Α. με χρήση Ελληνικών Λογιστικών Προτύπων και σύνολο του ενεργητικού τους μεγαλύτερο από 10.000.000 ευρώ. Τα δεδομένα συλλέχθηκαν από την βάση δεδομένων της Hellastat για τους κλάδους βιομηχανικών-βιοτεχνικών και ξενοδοχειακών επιχειρήσεων. Αφού παρουσιασθούν οι περιγραφικές στατιστικές, παρουσιαστούν και σχολιαστούν τα διαγράμματα, στη συνέχεια θα προχωρήσουμε σε εκτίμηση μοντέλου γραμμικής παλινδρόμησης για panel data.

9.2.2 ΑΠΟΣΑΦΗΝΙΣΗ ΜΟΝΤΕΛΟΥ

Το εξεταζόμενο μοντέλο ώστε να διαπιστωθεί, μεταξύ άλλων η ύπαρξη διαδικασίας χειραγώγησης των κερδών από τις επιχειρήσεις είναι:

$$\begin{aligned} \text{Κέρδη}_{i,t} = & a_0 + a_1 \text{Αποθέματα/Κόστος πωληθέντων}_{i,t} \\ & + a_2 \text{Κόστος πωληθέντων/Πωλήσεις}_{i,t} \\ & + a_3 \text{Αποσβέσεις/Κόστος πωληθέντων}_{i,t} \\ & + a_4 \text{Έξοδα διοίκησης/Κόστος πωληθέντων}_{i,t} + e_{i,t} \end{aligned}$$

Η εν συντομία:

$$Y_{i,t} = a_0 + a_1 X1_{i,t} + a_2 X2_{i,t} + a_3 X3_{i,t} + a_4 X4_{i,t} + e_{i,t}$$

9.2.3 ΠΕΡΙΓΡΑΦΙΚΕΣ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΑ

Στους παρακάτω πίνακες (πίνακας 3,4) παρουσιάζονται οι περιγραφικές στατιστικές των μεταβλητών των επιχειρήσεων της μελέτης:

Πίνακας 3. Περιγραφικές στατιστικές των μεταβλητών

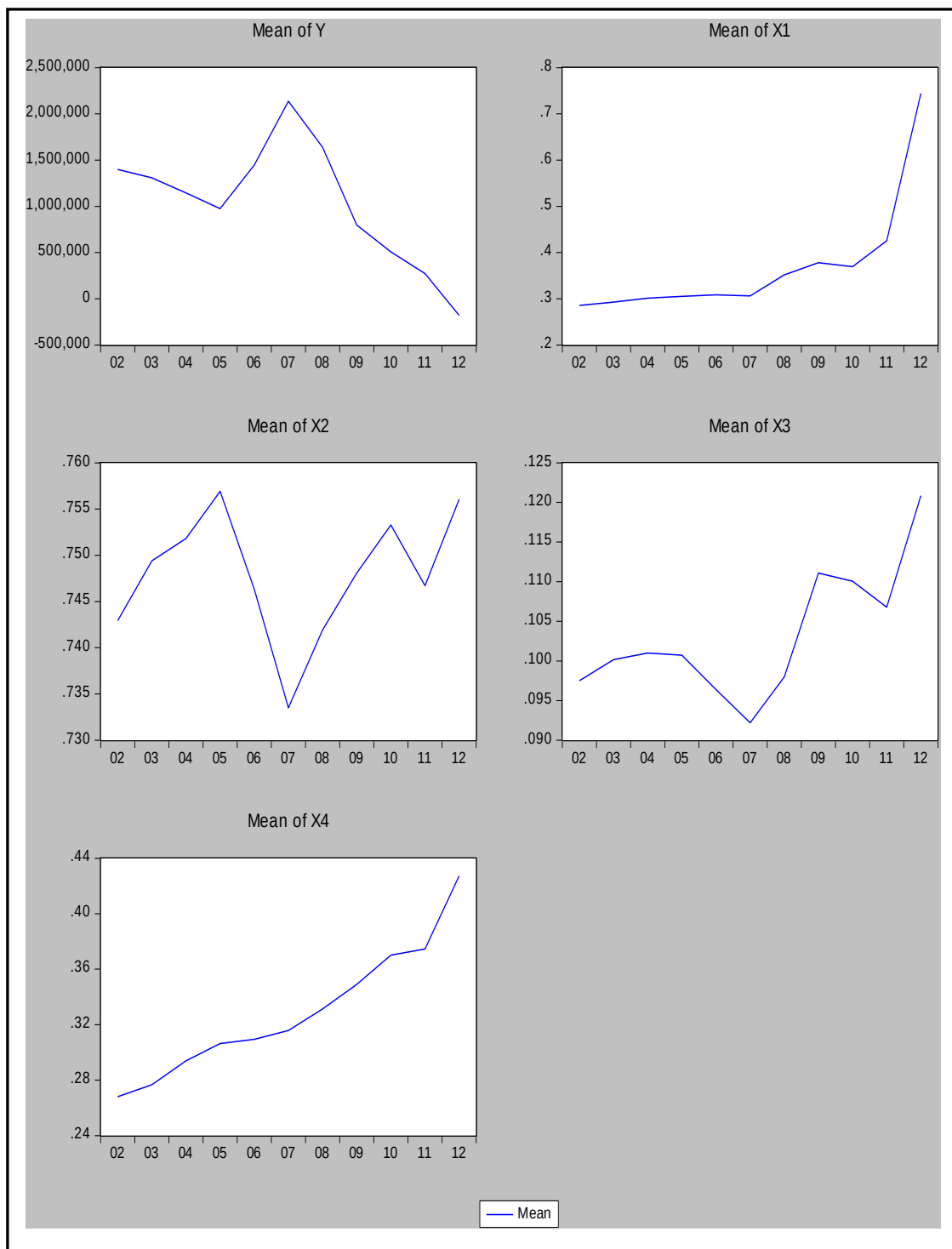
NYSE	Y	X1	X2	X3	X4
Mean	1040997.000	0.370	0.748	0.103	0.329
Median	522461.600	0.231	0.774	0.075	0.218
Maximum	21029453.000	35.914	1.463	1.101	8.885
Minimum	-32062887.000	0.001	0.081	0.000	0.010
Std. Dev.	3615896.000	1.143	0.162	0.091	0.430
Skewness	-1.090	27.498	-0.237	2.446	8.717
Kurtosis	21.534	851.709	4.022	17.533	149.086
Observations	1100	1100	1100	1100	1100

Παρατηρώντας τους μέσους όρους που παρουσιάζουν οι εξεταζόμενες μεταβλητές αρχικά προκύπτει ότι τα κέρδη είναι θετικά και ίσα με 1.040.997, ενώ οι αριθμοδείκτες είναι σταθερά κατά μέσο όρο μικρότεροι τις μονάδας.

Επιπλέον όπως είναι αναμενόμενο η τυπική απόκλιση των κερδών είναι εξαιρετικά υψηλή καθώς το εξεταζόμενο διάστημα είναι μεγάλο και οι ανισομετρίες στην ανάπτυξη των επιχειρήσεων αναμενόμενες και χαμηλή για τους αριθμοδείκτες. Τα Κέρδη αλλά και ο αριθμοδείκτης του Κόστους πωληθέντων προς τις Πωλήσεις παρουσιάζουν αριστερή ασυμμετρία διότι το Skewness είναι μικρότερο του 0 ενώ αντίθετα δεξιά ασυμμετρία παρουσιάζουν τα δεδομένα των αριθμοδεικτών Αποθέματα/Κόστος πωληθέντων, Αποσβέσεις/Κόστος πωληθέντων και Έξοδα διοίκησης/Κόστος πωληθέντων. Το Kurtosis που απεικονίζει την κυρτότητα, λαμβάνει τιμές μεγαλύτερες του 3 δείχνοντας ότι η κατανομή των παρατηρήσεων είναι λεπτοκυρτική.

Παρατηρώντας, την πορεία των μεταβλητών που χρησιμοποιούνται στην εκτίμηση του μοντέλου παλινδρόμησης μας όπως αυτό έχουν καθοριστεί, παρατηρείται ότι τα κέρδη μειώνεται την τριετία 2002-2005 και παρουσιάζουν αντίστροφη πορεία την επόμενη τριετία. Από το 2008 και έπειτα τα κέρδη των επιχειρήσεων μειώνονται σταθερά καθώς επηρεάζονται και από την χρηματοοικονομική κρίση που πλήττει τη χώρα μας. Ο δείκτης Αποθέματα/Κόστος πωληθέντων αυξάνεται σταθερά καθόλη την εξεταζόμενη περίοδο, ενώ ανάλογη είναι και η πορεία του δείκτη Έξοδα διοίκησης/Κόστος πωληθέντων. Υψηλές διακυμάνσεις παρουσιάζουν οι δείκτες Κόστος πωληθέντων/Πωλήσεις και Αποσβέσεις/Κόστος πωληθέντων που όμως αυξάνονται μετά το 2007.

Πίνακας 4. Πορεία των μεταβλητών για τα έτη 2002-2012

Από τα αποτελέσματα που προκύπτουν από τη συσχέτιση των μεταβλητών του υποδείγματος παρατηρείται αρνητική και στατιστικά σημαντική συσχέτιση των Κερδών και των δεικτών Κόστος πωληθέντων/Πωλήσεις και Αποσβέσεις/Κόστος Πωληθέντων.

Ανάλογη είναι η συσχέτιση των δεικτών Αποθέματα/Κόστος πωληθέντων και Κόστος Πωληθέντων/Πωλήσεις, ενώ αντίθετα ο δείκτης Αποθέματα/Κόστος πωληθέντων συσχετίζεται θετικά με τους δείκτες Αποσβέσεις/Κόστος Πωληθέντων και Έξοδα διοίκησης/Κόστος Πωληθέντων. Αρνητική είναι η συσχέτιση του δείκτη Κόστος Πωληθέντων/Πωλήσεις και των δεικτών Αποσβέσεις/Κόστος Πωληθέντων και Έξοδα διοίκησης/Κόστος Πωληθέντων και θετική η συσχέτιση των δεικτών Αποσβέσεις/Κόστος Πωληθέντων και Έξοδα διοίκησης/Κόστος Πωληθέντων.

Πίνακας 5. Συσχέτιση των Μεταβλητών

	Y	X1	X2	X3	X4
Y	1				
X1	-0.019	1			
X2	-0.268***	-0.189***	1		
X3	-0.181***	0.264***	-0.112***	1	
X4	0.005	0.656***	-0.701***	0.288***	1

9.2.4 ΕΚΤΙΜΗΣΗ ΜΟΝΤΕΛΟΥ ΠΑΛΙΝΔΡΟΜΗΣΗΣ

Ξεκινώντας την εξαγωγή αποτελεσμάτων που θα μας βοηθήσουν να κατανοήσουμε το είδος της σχέσης των αριθμοδεικτών και των Κερδών των επιχειρήσεων και για την επιλογή της κατάλληλης μεθόδου εκτίμησης του μοντέλου μας εφαρμόζουμε το αντίστοιχο Hausman test, ώστε να εξακριβωθεί αν το μοντέλο είναι σωστό να εκτιμηθεί με τη χρήση fixed effects ή random effects. Η μηδενική και εναλλακτική υπόθεση του έλεγχου Hausman είναι:

H_0 : ο συντελεστής b (fixed effects) είναι συνεπής και ο συντελεστής B (random effects) είναι συνεπής και αποτελεσματικός (έχει δηλαδή τη μικρότερη ασυμπτωτικά διακύμανση)

H_1 : ο συντελεστής b (fixed effects) είναι συνεπής και ο συντελεστής B (random effects) δεν είναι συνεπής.

Chi-Sq. Statistic	Chi-Sq. d.f.	Prob.
7.763	4	0.1006

Όπως παρατηρείται το p-value του ελέγχου hausman είναι ίσο με 0.101 και κατά συνέπεια είναι σωστό να απορριφτεί η μηδενική υπόθεση. Άρα το μοντέλο θα πρέπει να εκτιμηθεί με τη μέθοδο fixed effects. Τα αποτελέσματα της παλινδρόμησης παρουσιάζονται παρακάτω:

Πίνακας 6. Αποτελέσματα Παλινδρόμησης

Dependent Variable: Y				
Method: Panel Least Squares				
Date: 11/05/14 Time: 18:04				
Sample: 2002 2012				
Periods included: 11				
Cross-sections included: 100				
Total panel (balanced) observations: 1100				
Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
X1	1141391.000	192665.100	5.924	0.000
X2	-14942686.000	1352299.000	-11.050	0.000
X3	-1746093.000	2164330.000	-0.807	0.420
X4	-5899264.000	784696.800	-7.518	0.000
C	13917364.000	1088430.000	12.787	0.000
R-squared	0.527	Mean dependent var		1040997.000
Adjusted R-squared	0.478	S.D. dependent var		3615896.000
S.E. of regression	2612202.000	Akaike info criterion		32.479
Sum squared resid	6.80E+15	Schwarz criterion		32.952
Log likelihood	-17759.480	Hannan-Quinn criter.		32.658
F-statistic	10.775	Durbin-Watson stat		1.397
Prob(F-statistic)	0.000			

Όπως προκύπτει παρατηρείται στατιστικά σημαντική επίδραση των δεικτών Αποθέματα/Κόστος πωληθέντων ($p\text{-value}<0,001$), Κόστος πωληθέντων/Πωλήσεις ($p\text{-value}<0,001$) και Έξοδα διοίκησης/Κόστος πωληθέντων ($p\text{-value}<0,001$). Ο συντελεστής της μεταβλητής X1 είναι θετικός γεγονός που δείχνει ότι η αύξηση του δείκτη Αποθέματα/Κόστος πωληθέντων οδηγεί σε αύξηση των Κερδών των

επιχειρήσεων ενώ αντίθετα αρνητική είναι η επίδραση των δεικτών Κόστος πωληθέντων/Πωλήσεις και Έξοδα διοίκησης/Κόστος πωληθέντων στα κέρδη των επιχειρήσεων. Η παλινδρόμηση είναι στατιστικά σημαντική ($F\text{-statistic}=10,774$ και $p\text{-value}<0,001$) ενώ από το συντελεστή προσδιορισμού (R^2) παρατηρείται ότι η μεταβλητότητα της εξαρτημένης μεταβλητής καθορίζεται από τη μεταβλητότητα των ανεξάρτητων μεταβλητών κατά 52,7%.

Η εμπειρική αυτή μελέτη στις ελληνικές επιχειρήσεις αποκαλύπτει την σημαντικότητα που διαδραματίζουν κάποιοι λογαριασμοί στην διαμόρφωση των αποτελεσμάτων κατά τα έτη της έρευνας. Τα Αποθέματα, το Κόστος Πωληθέντων και τα Έξοδα Διοίκησης εμφανίζεται να επηρεάζουν σημαντικά τα κέρδη των επιχειρήσεων άρα αυξάνονται και οι πιθανότητες οι λογαριασμοί αυτοί να έχουν «μαγειρευτεί» απ' τους λογιστές. Η αύξηση ή μείωση της αξίας της απογραφής, καθότι δύσκολα μπορεί να ελεγχθεί, φαίνεται πώς χρησιμοποιήθηκε εκτεταμένα απ' τις επιχειρήσεις των μεταποιητικών κλάδων της χώρας για τον επηρεασμό των αποτελεσμάτων τους. Εκτός όμως από την απογραφή και ο λογαριασμός των αγορών, καθόσον διαμορφώνει το κόστος πωληθέντων, ίσως έχει επηρεαστεί σε μεγάλη κλίμακα μέσω πλαστών και εικονικών τιμολογίων. Επίσης σημαντική χρήση στην παραποίηση των οικονομικών καταστάσεων απ' τους λογιστές εμφανίζεται να είχε και ο λογαριασμός των Εξόδων Διοίκησης καθώς ο υπολογισμός του ήταν κατά κύριο λόγο βασισμένος σε «μπακαλίστικες» λογιστικές πρακτικές.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 10. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Όπως γίνεται αντιληπτό η αποτύπωση της αληθινής και ακριβούς εικόνας μιας επιχείρησης μέσω των οικονομικών καταστάσεων αποτελεί μια λεπτή διεργασία, που αν δεν βασίζεται πάνω σε αυστηρούς κανόνες και πρότυπα κινδυνεύει να αποτύχει. Σύμφωνα με τον Charles Di Lullo (2006) η χρηματοοικονομική πληροφόρηση μπορεί να παρουσιαστεί είτε ως έργο του ‘Πικάσο’ είτε ως έργο του ‘Μιχαήλ Άγγελου’. Συνεπώς δύο καθόλα όμοιες εταιρίες μπορεί να εμφανιστούν με εντελώς διαφορετικά αποτελέσματα.

Πολλές φορές οι καταστάσεις αντί να παρέχουν αξιόπιστη και έγκυρη χρηματοοικονομική πληροφόρηση στους χρήστες, καταλήγουν να τους παραπλανούν και να τους εξαπατούν στο βωμό του επιχειρησιακού συμφέροντος.

Κανένας δεν μπορεί να αγνοήσει το πρόβλημα της παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων το οποίο είναι υπαρκτό, με ιδιαίτερα σοβαρές συνέπειες τόσο για την οικονομία όσο και για την κοινωνία. Τα κάθε λογής λογιστικά «μαγειρέματα» και οι καλοστημένες απάτες που έστησαν οι επιχειρήσεις για να ικανοποιήσουν τους στόχους τους, έπαιξαν καταλυτικό ρόλο στην σημερινή οικονομική κρίση που μαστίζει ολόκληρο τον πλανήτη. Στην χώρα μας το πρόβλημα της παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων έχει πάρει μεγάλες διαστάσεις τα τελευταία χρόνια, με ανυπολόγιστες συνέπειες που όλοι βιώνουμε σήμερα. Πρωτίστως η συστηματική φοροδιαφυγή που εντέχνως ασκούσαν από τους λογιστές των επιχειρήσεων αποτέλεσε την κύρια πηγή δημιουργίας του κρατικού χρέους. Επίσης, επιχειρήσεις που δεν θα έπρεπε να χρηματοδοτηθούν χρηματοδοτούνταν με αποτέλεσμα την κατασπατάληση των πόρων καθώς οι περισσότερες από τις επιχειρήσεις αυτές τελικά οδηγούνταν σε πτώχευση. Αποτέλεσμα αυτού ήταν να μένουν απλήρωτοι εργαζόμενοι, προμηθευτές, τράπεζες και ελληνικό δημόσιο ενώ ταυτόχρονα αυξανόταν η ανεργία και μειώνονταν η ενεργός ζήτηση οδηγώντας σ’ ένα φαύλο καταστροφικό κύκλο (Πατατούκας & Παπάκης, 2014).

Κάθε φορά που ένα οικονομικό σκάνδαλο αποκαλύπτεται ακολουθείται από σωρεία αναπάντητων ερωτημάτων και προβληματισμού για την αποτελεσματική λειτουργία του συστήματος εταιρικής διακυβέρνησης, την ακεραιότητα της διοίκησης, την αποτελεσματικότητα του εσωτερικού ελέγχου καθώς επίσης την αξιοπιστία των εξωτερικών ελεγκτών.

Ο ρόλος του ελεγκτή και η ποιότητα της ελεγκτικής εργασίας είναι επιβεβλημένη περισσότερο από κάθε άλλη φορά προκειμένου να εκλείψουν τα φαινόμενα λογιστικής αυθαιρεσίας και να ανακάμψει η οικονομία. Είναι καιρός να ενισχυθεί η ανεξαρτησία του ελεγκτή σε συνδυασμό με εντονότερη δημόσια εποπτεία και ρύθμιση του ελεγκτικού επαγγέλματος.

Επιπλέον, η καθιέρωση της λογιστικής τυποποίησης είναι προς την σωστή κατεύθυνση ώστε να ενισχυθεί η εμπιστοσύνη του κοινού στην ακεραιότητα των οικονομικών καταστάσεων. Η υιοθέτηση των Διεθνών Λογιστικών Προτύπων και των Διεθνών Προτύπων Χρηματοοικονομικής Πληροφόρησης ενισχύουν την διαφάνεια των επιχειρήσεων, εξασφαλίζοντας την ποιότητα και την συγκρισιμότητα της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης.

Οι συνθήκες έχουν ωριμάσει και είναι καιρός πλέον για τις επιχειρήσεις να υιοθετήσουν την διαφάνεια στην λειτουργία, την οργάνωσή και τον έλεγχό τους μέσω της εφαρμογής θεσμικών πλαισίων εταιρικής διακυβέρνησης.

Τέλος δεν θα πρέπει να αγνοούμε την ηθική αξία ως θεματοφύλακα ενός υγιούς επιχειρησιακού περιβάλλοντος. Η εφαρμογή του κώδικα επιχειρηματικής ηθικής και δεοντολογίας από τα στελέχη θα λειτουργήσει αποτρεπτικά στην διάπραξη της απάτης. Ωστόσο, απαραίτητη κρίνεται η εκπαίδευση της επιχειρηματικής ηθικής στις επιχειρήσεις, διαμορφώνοντας ηθική συμπεριφορά στα άτομα και ηθικό κλίμα στην επιχείρηση.

Ίσως περισσότερο από ποτέ κρίνεται επιτακτική η ανάγκη εξυγίανσης του επιχειρηματικού περιβάλλοντος ώστε να δημιουργηθούν οι συνθήκες ανάπτυξης που όλοι περιμένουν. Επιχειρήσεις, στελέχη, ρυθμιστικές αρχές και κυβέρνηση πρέπει να αναλάβουν τις ευθύνες τους και να αντιμετωπίσουν το πρόβλημα με σοβαρότητα για το καλό της οικονομίας αλλά και ολόκληρης της κοινωνίας.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Αληφαντής, Γ. (2010), “Ελεγκτική”, Εκδόσεις Πάμισος, Αθήνα.
2. Γαγάνης Χ. και Ζοπουνίδης Κ. (2008), “Αναγνώριση παραπονημένων λογιστικών καταστάσεων: μεθοδολογικό πλαίσιο και εφαρμογές”, Εκδόσεις Κλειδάριθμος, Αθήνα.
3. Ιατρίδης, Γ. (2007), “Επιλογή Λογιστικών Πολιτικών, καιροσκοπισμός και Διεθνή Λογιστικά Πρότυπα”, *Περιοδικό Λογιστής*, τεύχος 629, σελ.1370-1377.
4. Καζαντζής, Χ. (2006), “Ελεγκτική και Εσωτερικός Έλεγχος: Μια Συστηματική Προσέγγιση Εννοιών, Αρχών και Προτύπων”, Εκδόσεις Business Plus ΑΕ.
5. Κάντζος, Κ. (1995), “Ελεγκτική Θεωρία και Πρακτική”, Εκδόσεις Σταμούλης Αθαν., Αθήνα.
6. Κάντζος, Κ. και Χονδράκη, Α. (2006), “Ελεγκτική: Θεωρία και Πρακτική”, Εκδόσεις Σταμούλης Αθαν., Αθήνα.
7. Καραμάνης, Κ. (2008), “Σύγχρονη Ελεγκτική: Θεωρία και Πρακτική σύμφωνα με τα Διεθνή Ελεγκτικά Πρότυπα”, Εκδόσεις Εταιρείας Αξιοποίησης και Διαχείρισης της Περιουσίας του ΟΠΑ, Αθήνα.
8. Μπάλλας, Α. (2004). *Πανεπιστημιακές Παραδόσεις Χρηματοοικονομικής Λογιστικής*. Εκδόσεις Οικονομικού Πανεπιστημίου Αθηνών.
9. Νεγκάκης, Χ. & Ταχυνάκης, Π. (2013), “Σύγχρονα θέματα ελεγκτικής και εσωτερικού ελέγχου”, εκδόσεις Διπλογραφία, Ν.Ιωνία.
10. Πατατούκας, Κ. και Παπάκης, Λ. (2011), “Η ωραιοποίηση των ισολογισμών βλάπτει σοβαρά”, <http://www.kerdos.gr/oldarticles.aspx?artid=1611521>.
11. Σπαθής, Χ. (2002), “Εμπειρική διερεύνηση της παραποίησης οικονομικών καταστάσεων”, *Περιοδικό Λογιστής*, τεύχος 570, Σεπτέμβριος, σελ.1286-1294.
12. Τσακλάγκανος, Α. (2001), “Ελεγκτική”, εκδόσεις Αφοι Κυριακίδη ΑΕ, Αθήνα.
13. Τσακλάγκανος, Α. (2005), “Ελεγκτική”, Εκδόσεις Αδελφοί Κυριακίδη ΑΕ, Θεσσαλονίκη.
14. Φίλιος, Β. (2003), “Δημιουργική Λογιστική”, Σύγχρονη Εκδοτική, Αθήνα.

ΔΙΕΘΝΗΣ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

15. Avgouleas, E. (2006), “Gatekeepers “Ante Portas”: The International Standards of Auditing as the Foundation of a system of Civil Liability for Auditors”,

- chapter in *Contemporary Developments in Accounting and Audit Law*. Athens, Law Library, pp. 233-267.
16. Arya, A., Glover, J., & Sunder, S. (2003), "Are unmanaged earnings always better for shareholders?" *Accounting Horizons*, pp.111-116.
 17. Baber, W.R., Fairfield, P.M., & Haggard, J.A. (1991), "The effect of concern about reported income on discretionary spending decisions: the case of research and development", *Accounting Review*, Vol. 66, pp. 818–829.
 18. Baralexis, S. (2004), "Creative accounting in small advancing countries the Greek case", *Managerial Auditing Journal*, Vol.19, pp. 440-461.
 19. Barth, M.E., Elliott, J.A., & Finn, M.W. (1999), "Market rewards associated with patterns of increasing earnings", *Journal of Accounting Research*, Vol. 37, pp. 387-413.
 20. Barton, J., & Simko, P. (2002), "The balance sheet as an earnings management constraint", *Accounting Review*, Vol. 77, pp. 1-27.
 21. Bartov, E. (1993), "The timing of asset sales and earnings manipulation", *The Accounting Review*, Vol. 68, pp. 840–855.
 22. Bartov, E., Givoly, D., & Hayn, C. (2002), "The rewards to meeting or beating earnings expectations", *Journal of Accounting and Economics*, Vol. 33, pp. 173–204.
 23. Beasley, M.S., Carcello, J.V., Hermanson, D.R., Lapides, P.D. (2000), "Fraudulent financial reporting: Consideration of industry traits and corporate governance mechanisms", *Accounting Horizon*, Vol. 14, pp. 441-454.
 24. Benston, G. and Hartgraves, A. (2002), "Enron: What happened and what we can learn from it", *Journal of Accounting and Public Policy*, Vol. 21, pp. 105-127.
 25. Biddle, G., Hilary, G. and Verdi, R. (2009), "How does financial reporting quality relate to investment efficiency?", *Journal of Accounting and Economics*, Vol.48, pp 112–131.
 26. Bruns, W., & Merchant, K. (1990), "The dangerous morality of managing earnings", *Management Accounting*, Vol. 72, pp 22–25.
 27. Burgstahler, D., & Dichev, I. (1997), "Earnings management to avoid earnings decreases and losses", *Journal of Accounting and Economics*, Vol. 24, pp. 99–126.

28. Bushee, B. (1998), "The influence of institutional investors on myopic R&D investment behavior", *Accounting Review*, Vol. 73, pp. 305–333.
29. Carter, K.E. (2013), "Capital Structure, Earnings Management, and Sarbanes-Oxley: Evidence from Canadian and U.S. Firms", *Accounting Horizon*, Vol. 27, pp. 301-318.
30. Ching, K.M.L., Firth, M., Rui, O.M. (2002), "*Earnings management, corporate governance and the market performance of seasoned equity offerings*", Working paper, Hong Kong Polytechnic University.
31. Dalnial, H., Kamaluddin, A., Sanusi, Z., & Khairuddin K. (2014), "Detecting Fraudulent Financial Reporting through Financial Statement Analysis", *Journal of Advanced Management Science*, Vol. 2.
32. DeAngelo, L.E. (1988), "Managerial competition, information costs, and corporate governance: The use of accounting performance measures in proxy contests", *Journal of Accounting and Economics*, Vol.10, pp.3-36.
33. Dechow, P. M., & Sloan, R. G. (1991), "Executive incentives and the horizon problem: An empirical investigation", *Journal of Accounting and Economics*, Vol.14, pp.51-89.
34. Dechow, P.M, Sloan, R., & Sweeney, A. (1995), "Detecting earnings management", *Accounting Review*, Vol. 7, pp. 193-225.
35. Dechow, P., Sloan R. and Sweeney, A. (1996), "Causes and consequences of earnings manipulation: An analysis of firms subject to enforcement actions by the SEC", *Contemporary accounting research*, Vol. 13, pp.1-36.
36. Degeorge, F., Patel, J., & Zeckhauser, R. (1999), "Earnings management to exceed thresholds", *Journal of Business*, Vol 72, pp. 1-33.
37. Demski, J. (1998), "Performance measure manipulation" *Contemporary Accounting Research*, Vol. 15, pp. 261-285.
38. Erickson, M. and Wang, S. (1999), "Earnings management by acquiring firms in stock for stock mergers", *Journal of Accounting and Economics*, vol. 27, pp. 149-176.
39. Grant, R. and Visconti, M. (2006), "The strategic background to corporate accounting scandals", *Long Range Planning*, Vol.39, pp. 361-383.
40. Fields, T., Lys, T., & Vincent, L. (2001), "Empirical research on accounting choice", *Journal of Accounting and Economics*, Vol. 31, pp. 255–307.

41. Graham, J.R., Harvey, C.R., & Rajgopal, S. (2005), "The economic implications of corporate financial reporting", *Journal of Accounting and Economics*, Vol. 40, pp. 3–73.
42. Griffiths, I. (1995), "New Creative Accounting: How to make your profits what you want them to be", Macmillan press ltd, London.
43. Griffiths, Ian (1986), "Creative accounting: How to make your profits what you want them to be", London: Unwin Hyman Ltd.
44. Healy, P.M. and Wahlen, J.M. (1999), "A review of the earnings management literature and its implications for standard setting", *Accounting Horizons*, Vol.13, pp. 365-383.
45. Healy, P. (1985), "The effect of bonus schemes on accounting decisions", *Journal of accounting and economics*, Vol. 7, pp. 85-107.
46. Hermann, D., Inoue, T., & Thomas, W.B. (2003), "The sale of assets to manage earnings in Japan" *Journal of Accounting Research*, Vol. 41, pp.89-107.
47. Hirshleifer, D., Hou, K., Teoh, S. H., & Zhang, Y. (2004), "Do investors overvalue firms with bloated balance sheets?", *Journal of Accounting and Economics*, Vol. 38, pp. 297–331.
48. Iatridis, G. and Kadorinis, G. (2009), "Earnings management and firm financial motives: A financial investigation of UK listed firms", *International review of financial analysis*, Vol. 18, pp. 164-173.
49. Jelinek, K. (2007), "The effect of leverage increases on earnings management", *Journal of Business and Economic Studies*, Vol. 13, pp. 24-46.
50. Jiraporn, P., Miller, G.A, Yoon, S.S., & Kim, Y.S. (2008), "Is earnings management opportunistic or beneficial? An agency theory perspective", *International Review of Financial Analysis*, Vol. 17, pp. 622-634.
51. Jickling, M., (2003), "The Enron Collapse: An Overview of Financial Issues" CRS REPORT OF CONGRESS.
52. Junttila, J., Kallunki, J., Kärja, A., & Martikainen, M. (2005), "Stock market response to analysts' perceptions and earnings in a technology-intensive environment", *International Review of Financial Analysis*, Vol. 14, pp. 77–92.
53. Jones, M. (2011), *Creative Accounting, Fraud and international accounting scandals*, John Wiley & Sons Ltd, New York.

54. Kim, J.B., Chung, R., & Firth, M. (2003), "Auditor conservatism, asymmetric monitoring and earnings management", *Contemporary Accounting Research*, Vol. 20, pp. 323-359.
55. Lo, K. (2008), "Earnings management and earnings quality", *Journal of Accounting and Economics*, Vol.45, pp. 350-357.
56. Lambert, R. (2001), "Contracting theory and accounting", *Journal of Accounting and Economics*, Vol. 32, pp. 3–87.
57. Long, C., & Xinlei, S. (2005), *Profitability, Mean Reversion of Leverage Ratios, and Capital Structure Choices*. Availableat:
http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=666992
58. Michael, R., Roberts, M., & Leary, T. (2008), *The Pecking Order, Debt Capacity, and Information Asymmetry*. Available at:
http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=555805
59. Myers, L.A., & Skinner, D.J. (2000), *Earnings momentum and earnings management*. Working paper, University of Michigan.
60. Naser, K.H.M., (1993), "Creative Financial Accounting. Its Nature and Use", Prentice-Hall International, London.
61. Nelson, M.W., Elliott, J.A., & Tarpley, R.L. (2002), "Evidence from auditors about manager's and auditor's earnings-management decisions", *Accounting Review*, Vol. 77, pp. 175-202.
62. Parfet, W. (2000), "Accounting subjectivity and earnings management: A preparer perspective", *Accounting Horizons*, Vol.14, pp. 481-488.
63. Persons, O. (1995), "Using financial statement data to identify factors associated with fraudulent financing reporting", *Journal of Applied Business Research*, Vol.11, pp. 38-46.
64. Poitras, G., Wilkins, T., & Kwan Y.S. (2002), "The timing of asset sales: Evidence of earnings management?", *Journal of Business Finance & Accounting*, Vol. 29, pp. 903-933.
65. Ramos, M. (2003), "Auditors' responsibility for fraud detection", *Journal of Accountancy*, Vol. 195, pp. 28-36.
66. Razaee, Z. (2005), "Causes, consequences and deterrence of financial statement fraud", *Critical Perspectives on Accounting*, Vol.16, pp. 277-298.
67. Razaee, Z. (2002), "Financial statement fraud. Prevention and detection", John Wiley & Sons Inc, New York.

68. Razaee, Z. and Riley, R. (2010), "Financial Statement Fraud: Prevention and Detection", 2nd edition, John Wiley and Sons Inc, Hoboken, New Jersey.
69. Report to the nations on occupational fraud and abuse, 2014 Global fraud study, Association of Certified Fraud Examiners, Available at: <http://www.acfe.com/rtnn/docs/2014-report-to-nations.pdf>
70. Robertson, J. & Louwers, T. (2009), "Auditing", Irwin/McGraw-Hill, 9th edition, Boston.
71. Roychowdhury, S. (2006), "Earnings management through real activities manipulation", *Journal of Accounting and Economics*, Vol. 42, pp. 335–370.
72. Schipper (1989), "Commentary on earnings management", *Accounting Horizons*, Vol. 3, pp. 91-102.
73. Sercu, P., Vauwdede, H., & Willekens, M. (2006), *Earnings management and debt*. Working paper, University of Leuven.
74. Shuto, A. (2007), "Executive compensation and earnings management: Empirical evidence from Japan", *Journal of International Accounting, Auditing and Taxation*, Vol. 16, pp. 1-26.
75. Sun, L., & Rath, S. (2009), "An Empirical Analysis of Earnings Management in Australia", *International Journal of Human and Social Sciences*, Vol. 4, pp. 150- 167.
76. Ten things about financial statement fraud, (2008), A Review of SEC Enforcement Releases, 2000-2008. Deloitte Forensic Center. Available at: http://www.deloitte.com/assets/DcomUnitedStates/Local%20Assets/Documents/FAS_ForensicCenter_us_fas-us_dfc/us_dfc_ten_things_about_financial_statement_fraud_241109.pdf
77. Titman, S., and Trueman, B. (1986), "Information quality and the valuation of new issues", *Journal of accounting and economics*, Vol. 8, pp. 159-172.
78. Ujal, M., Amit, P., Hiral, P. and Rajen, P. (2012) "Detection of Fraudulent Financial Statement in India: An Exploratory Study".
79. Warfield, T.D., Wild, J.J., & Wild, K.L. (1995), "Managerial ownership, accounting choices and informativeness of earnings", *Journal of Accounting & Economics*, Vol. 6, pp. 61-92.
80. Whelan, C. and McBarnet, D. (1999), "Creative accounting and the Cross-Eyed Javelin Thrower", John Wiley & Sons Inc, New York.

81. Zhang, Z., & Liu, X. (2009), “The Effects of Capital Structure on Earnings Management: Empirical Evidence from China”, Paper presented in the *First International Conference on Information Science and Engineering*, pp. 4564-4568.

ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΟΙ ΚΟΜΒΟΙ

1. <http://www.acfe.com>
2. <http://accountancygreece.gr>
3. <http://en.wikipedia.org/wiki/Enron>
4. <http://elte.org.gr>
5. <http://deloitte.com>
6. <http://soel.gr>
7. http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%A3%CE%BA%CE%AC%CE%BD%CE%B4%CE%B1%CE%BB%CE%BF_Enron
8. <http://www.tovima.gr/finance/article/?aid=140286>
9. <http://www.asfaleieskanelakis.gr/news/2641>
10. <http://naftemporiki.gr>